

Przegląd Prawa Egzekucyjnego

Nr 8/2020

ISSN 1731-030X

W numerze:

Urszula Moszczyńska

Sytuacja prawna zwierzęcia w cywilnym postępowaniu egzekucyjnym

Sebastian Kowalski

Oświadczenie majątkowe komornika sądowego
– zagadnienie właściwego określenia wzoru formularza

CURRENDA

Przegląd Prawa Egzekucyjnego

PRZEGŁĄD PRAWA EGZEKUCYJNEGO

Miesięcznik

KOMITET REDAKCYJNY:

REDAKTOR NACZELNY

Prof. dr hab. Sławomir Cieślak

REDAKTORZY TEMATYCZNI

Prof. dr hab. Janusz Jankowski – prawo postępowania egzekucyjnego

Dr Tomasz Banach – prawo dotyczące ustroju samorządu komorniczego

REDAKTOR PROWADZĄCY I JĘZYKOWY

Mgr Magdalena Ruzicka – język polski

SEKRETARZ REDAKCJI

Mgr Magdalena Ruzicka

RADA NAUKOWA

PRZEWODNICZĄCY

Prof. dr hab. Janusz Jankowski

CZŁONKOWIE

Członkowie:

Dr Elena Borisova

Prof. dr Laura Ervo

Prof. dr hab. Svetlana Fursa

Prof. dr Yevhen Fursa

Prof. Viktória Harsági

Prof. dr hab. Andrzej Jakubecki

Prof. dr Johann Kindl

Prof. dr hab. Vytautas Nekrošius

Prof. dr Álvaro Pérez Ragone

Prof. Joan Picó i Junoy

Prof. Ricardo Sichel

Dr John Sorabji

Dr hab. Dmitriy Toumanov

Dr hab. Vladimir Yarkov

Dr Tomasz Banach

Dr Anna Barańska

Prof. UŁ dr hab. Michał Krakowiak

Dr Rafał Łyszczek

Dr Mariusz Sorysz

LISTA RECENZENTÓW CZASOPISMA

Prof. Natalie Fricero

Prof. O.P Jindal Global University (Indie) dr hab. Agnieszka Góra-Błaszczkowska

Prof. dr hab. Elwira Marszałkowska-Krześ

Prof. UW r dr hab. Izabella Gil

Prof. UAM dr hab. Andrzej Jarocho

Wersją pierwotną czasopisma jest wersja drukowana.

Redakcja nie zwraca niezamówionych tekstów oraz zastrzega sobie prawo do skracania tekstów. Uprzejmie informujemy, że przesłanie tekstu artykułu czy opracowania na adres redakcji wiąże się ze zgodą na jego ewentualne opublikowanie na łamach czasopisma i przeniesieniem na wydawnictwo przysługujących do niego praw autorskich. W przypadku zaistnienia okoliczności uniemożliwiających przeniesienie praw autorskich do tekstu na wydawcę, autor zobowiązany jest niezwłocznie powiadomić o tym fakcie redakcję. Redakcja zastrzega sobie także prawo do dokonywania w nadesłanych tekstach skrótów, poprawek stylistycznych, językowych i interpunkcyjnych, wprowadzania śródtytułów, a także innych zmian, niemających jednak wpływu na ich zawartość merytoryczną. Tezy zawarte w artykułach stanowią wyraz poglądów autorów i nie muszą odzwierciedlać poglądów Redakcji.

Nakład 600 egz.

Sopot 2020

© Copyright by

Currenda Spółka z o.o.

ISSN 1731-030X

Currenda Sp. z o.o.

al. Niepodległości 703A, 81-853 Sopot

e-mail redakcji: ppe@currenda.pl

Sekretarz redakcji: Magdalena Ruzicka

Kontakt mailowy do red. prowadzącego: magdalena.ruzicka@currenda.pl

tel.: 664 962 310; 58 550 38 75

www.sklep.currenda.pl

www.currenda.pl/przegląd

W NUMERZE:

ARTYKUŁY

- 5 Sytuacja prawna zwierzęcia w cywilnym postępowaniu egzekucyjnym**
Legal Situation of an Animal in Civil Enforcement Proceedings
dr Urszula Moszczyńska, asystent w Sądzie Rejonowym w Słupsku
- 49 Wybrane uwagi odnośnie do art. 29 ust. 4 u.k.k. oraz art. 29 ust. 5 u.k.k. Postulat *de lege ferenda***
Selected Comments on Art. 29(4) and Art. 29(5)
Act on Bailiffs. Demand for *de lege ferenda*
dr Janusz Nowak, komornik sądowy przy Sądzie Rejonowym w Tarnowie
- 63 Oświadczenie majątkowe komornika sądowego – zagadnienie właściwego określenia wzoru formularza**
Personal Property Declaration of a Bailiff
– the Issue of Determining a Proper Template of the Form
dr Sebastian Kowalski, adiunkt w Katedrze Prawa Karnego i Postępowania Karnego INP Uniwersytetu Zielonogórskiego
- 89 Powództwa przeciwegzekucyjne – charakter prawny, podstawy oraz zasady rozstrzygania o kosztach procesu ze szczególnym uwzględnieniem problematyki zastosowania art. 101 k.p.c.**
Anti-enforcement Actions – Legal Nature, Grounds and Rules for Determining the Costs of the Trial, with Particular Emphasis on Problems with the Application of the Article 101 of the Civil Procedure Code
Ewa Jędrzejewska, doktorantka w Instytucie Nauk Prawnych WPiA Uniwersytetu Szczecińskiego; radca prawny

STRESZCZENIE **Sytuacja prawna zwierzęcia w cywilnym postępowaniu egzekucyjnym**

Niniejszy artykuł dotyczy problematyki sytuacji prawnej zwierzęcia w postępowaniu egzekucyjnym w kontekście zasady dereifikacji zwierząt, w świetle której żadne zwierzę nie jest rzeczą. W pierwszej kolejności przedstawiono zagadnienie ograniczeń egzekucji ze zwierząt. Szczególny nacisk położono na problem wyłączenia spod egzekucji zwierząt będących towarzyszami człowieka. Następnie poruszono kwestię tego, jak powinna przebiegać egzekucja świadczeń pieniężnych ze zwierząt oraz egzekucja świadczeń niepieniężnych (w przypadku, gdy tytuł wykonawczy dotyczy obowiązku wydania zwierzęcia oraz w sytuacji, gdy w podlegającym opróżnieniu pomieszczeniu znajdują się zwierzęta).

Słowa kluczowe: zwierzęta, zasada dereifikacji, egzekucja z ruchomości

SUMMARY **Legal Situation of an Animal in Civil Enforcement Proceedings**

This article concerns the problem of a legal situation of an animal in enforcement proceedings in the context of the principle of dereification of animals, under which no animal is a thing. First, the issues of limiting enforcement against animals have been presented. The problem of excluding pets from enforcement has been emphasized. Next, the issue of how enforcement of consideration in cash should be carried out against animals as well as enforcement of non-pecuniary consideration (if an enforceable title concerns the obligation to hand over an animal and in a situation where a space that is to be vacated is occupied by animals).

Keywords: animals, the principle of dereification, enforcement against moveables

Sytuacja prawna zwierzęcia w cywilnym postępowaniu egzekucyjnym

I. Wstęp

Niniejsze rozważania należy rozpocząć od przedstawienia poglądu, iż stosunek człowieka do zwierząt jest świadectwem jakości cywilizacyjnej i kulturowej społeczeństwa¹. Już choćby z tego względu warta uwagi jest sytuacja zwierząt na poszczególnych płaszczyznach porządku prawnego, będąca wszak poddającym się badaniu wyrazem wspomnianego stosunku. Problematyka sytuacji prawnej zwierzęcia w tak istotnej sferze, jaką jest cywilne postępowanie egzekucyjne nie była jednak dotąd przedmiotem szerokiego zainteresowania w literaturze. Przyczyn takiego stanu rzeczy można upatrywać w tym, że same przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego² odnoszą się do zwierząt w sposób nader lakoniczny czy też – jak wskazano w doktrynie – co do zasady, zwierzęta o niewielkiej wartości rynkowej nie stanowią

¹ M. Goettel, „Czasowe odebranie” oraz „przepadek” jako szczególne środki prawnej ochrony zwierząt, *Studia Prawnoustrojowe* 2011, nr 13, s. 135.

² T.j. z dnia 19 lipca 2019 r., Dz.U. z 2019 r., poz. 1460 ze zm.; dalej: Kodeks postępowania cywilnego, k.p.c.

tak istotnych składników majątkowych, aby kierować przeciwko nim egzekucję, zaś sami wierzyciele rzadko wskazują egzekucję ze zwierząt jako sposób zaspokojenia roszczeń³. Nie można jednak wykluczyć ani posiadania przez zwierzę znacznej wartości rynkowej, ani zasadności prowadzenia egzekucji ze zwierząt w ogóle. Stąd prezentowane rozważania mogą okazać się przydatne w tych, co prawda, stosunkowo nieczęstych, ale jednak występujących przypadkach, kiedy egzekucja ma zostać bądź została już skierowana do zwierzęcia.

Podstawowym celem niniejszego opracowania jest przedstawienie w sposób kompleksowy i syntetyczny zagadnienia sytuacji prawnej zwierzęcia w postępowaniu egzekucyjnym. W ocenie autorki niniejszego artykułu nie jest możliwe wyczerpanie tego tematu na gruncie artykułu naukowego, stąd konieczne było ograniczenie się do najistotniejszych zagadnień z punktu widzenia obecnej w polskim porządku prawnym zasady ochrony zwierząt. Nieodzowne były również pewne uogólnienia, które mogą znaleźć zastosowanie przy ocenie konkretnych przypadków.

W pierwszej kolejności poruszono zagadnienie dotyczące zasady de-reifikacji (odrzeczwienia) zwierząt, stanowiącej przejaw odchodzenia od przyjętej przez chrześcijaństwo koncepcji antropocentryzmu i bezwzględnej wyższości człowieka nad zwierzętami, znajdującej korzenie – jak się wydaje – w określonej (lecz niekoniecznie prawidłowej) interpretacji fragmentów Księgi Rodzaju⁴ oraz w tezach sformułowanych przez Tomasza z Akwinu. Wedle jego poglądów podległość zwierząt

³ K. Flaga-Gieruszyńska, *Komentarz do art. 829 kodeksu postępowania cywilnego* [w:] K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2019, Legalis/el.

⁴ „Bądźcie płodni i rozmnażajcie się, abyście zaludnili ziemię i uczynili ją sobie poddaną” (Księga Rodzaju 1, 28 [w:] *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Biblia Tysiąclecia*, Poznań 2003, s. 25) oraz „uczynię człowieka na nasz obraz, podobnego Nam. Niech panuje nad rybami morskimi, nad ptactwem powietrznym, nad bydłem, nad ziemią i nad wszystkimi zwierzętami pełzającymi po ziemi!” (*Ibidem*, s. 24). W nauce wskazuje się, że drugi cytat stanowi wersję oryginalną, lecz w świadomości ogółu społeczeństwa dominuje wersja zwulgaryzowana, w której ostatnie słowa zastąpiono sformulowaniem: „czyńcie sobie ziemię poddaną!” (J. Helios i in., *Aspekty prawne, filozoficzne oraz religijne ochrony roślin i zwierząt – wybrane zagadnienia*, Wrocław 2016, s. 59).

człowiekowi ma charakter naturalny, a więc ludzie mogą wykorzystywać zwierzęta do swoich celów (w tym zabijać je na pokarm). Jednocześnie, człowiek nie ma wobec zwierząt obowiązków, które wypływałyby z uznawania ich za podmioty z etycznego punktu widzenia⁵. Kwestię tę można ująć także szerzej: „W naszym obszarze kulturowym emocjonalne relacje między ludźmi a innymi zwierzętami są najczęściej całkowicie zdeteminowane przez głęboko zakorzeniony antropocentryzm wyrastający z tradycji judaistycznej i antycznej, wzmocniony następnie przez chrześcijaństwo i filozofię nowożytną z jej negatywnym apogeum, które można odnaleźć w tekstach Kartezjusza i jego uczniów”⁶. Zagadnienia dotyczące źródeł określonego stosunku człowieka do zwierząt, aczkolwiek niezwykle interesujące, nie będą przedmiotem niniejszych rozważań.

W dalszej części artykułu odniesiono się do kluczowych zagadnień: ogólnej charakterystyki sytuacji zwierzęcia w postępowaniu egzekucyjnym, ograniczeń egzekucji ze zwierząt (w tym, czy z przepisów Kodeksu postępowania cywilnego należy wyinterpretować wyłączenie spod egzekucji zwierząt domowych), jak powinna przebiegać egzekucja świadczeń pieniężnych ze zwierząt oraz egzekucja świadczeń niepieniężnych w przypadku, gdy tytuł wykonawczy dotyczy obowiązku wydania zwierzęcia oraz w sytuacji, gdy w podlegającym opróżnieniu pomieszczeniu znajdują się zwierzęta.

Co istotne, należy już na wstępie postawić tezę, że analiza przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, przy uwzględnieniu przede wszystkim ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt⁷, prowadzi do wniosku, iż na gruncie postępowania egzekucyjnego występuje przedmiotowe ograniczenie egzekucji niewymienione w art. 829 i nast. k.p.c. Trafność sformułowanej tezy zostanie zweryfikowana w toku dalszych rozważań.

⁵ Por. J. Helios i in., *Aspekty...*, *op. cit.*, s. 58.

⁶ M. Bakke, *O emocjonalnych związkach między ludźmi a innymi zwierzętami*, Teksty Drugie 2007, nr 1–2, s. 222.

⁷ T.j. z dnia 26 marca 2020 r., Dz.U. z 2020 r., poz. 638; dalej: ustawa o ochronie zwierząt, u.o.z.

Opracowanie zawiera ponadto krótkie podsumowanie najważniejszych poruszonych w nim kwestii.

2. Zasada dereifikacji zwierząt

Zgodnie z zasadą dereifikacji zwierząt wyrażoną w art. 1 ust. 1 u.o.z. zwierzę jako istota żyjąca, zdolna do odczuwania cierpienia, nie jest rzeczą. Człowiek jest mu winien poszanowanie, ochronę i opiekę.

Na gruncie prawa cywilnego definicja rzeczy obejmuje jedynie przedmioty materialne⁸. W swej istocie zasada dereifikacji oznacza wyłączenie zwierząt z kategorii rzeczy (przedmiotów), lecz nie wiąże się zarazem z włączeniem ich do kategorii osób (podmiotów). Należy podkreślić, że zasada ta odnosi się do każdego zwierzęcia (wszystkich organizmów zaliczanych do królestwa *Animalia*) i nie dopuszcza wyjątków⁹. Ustawa o ochronie zwierząt reguluje – stosownie do art. 2 ust. 1 zdanie 1 u.o.z. – postępowanie ze zwierzętami kręgowymi, a więc jedynie podtypem strunowców, będących typem nadtypu wtórouste, należących do królestwa zwierząt. Nie oznacza to jednak, iż zasada dereifikacji odnosi się tylko do kręgowców, a ściśłe, że ustawa reguluje postępowanie jedynie z tymi zwierzętami¹⁰. Pojawienie się zasady dereifikacji w porządku prawnym wynika, jak się wydaje, z przyjęcia faktu istnienia świadomości doznaniowej (sensytywnej) u zwierząt i dostrzeżenia jej moralnego znaczenia¹¹. Z omawianą zasadą wiąże się kwestia, iż nie istnieje prawo podmiotowe w postaci własności zwierzęcia, a jedynie prawo podmiotowe do prawa własności podobne¹².

⁸ Zob. art. 45 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. z dnia 16 maja 2019 r., Dz.U. z 2019 r., poz. 1145 ze zm.); dalej: k.c.

⁹ J. Mucha, *Egzekucja ze zwierząt* [w:] *Ars in vita. Ars in iure. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Jankowskiemu*, pod red. A. Barańskiej, S. Cieślaka, Warszawa 2018, Legalis/el.

¹⁰ Szerzej na ten temat: J. Mucha, *Egzekucja...*, *op. cit.*

¹¹ T. Pietrzykowski, *Problem podmiotowości prawnej zwierząt z perspektywy filozofii prawa*, *Przegląd Filozoficzny. Nowa Seria* 2015/2, s. 248.

¹² M. Goettel, *Koncepcja „własności” zwierząt po wejściu w życie ustawy o ochronie zwierząt* [w:] *Idem, Sytuacja zwierzęcia w prawie cywilnym*, Warszawa 2013, Lex/el.

W ustawie o ochronie zwierząt, która – jak powiedziano – wprowadza ogólną zasadę, że żadne zwierzę nie jest rzeczą, zaś szczegółowo reguluje postępowanie ze zwierzętami kręgowymi, wyróżniono zwierzęta domowe, gospodarskie, laboratoryjne, wykorzystywane do celów specjalnych oraz wolno żyjące (dzikie).

Kategoria **zwierząt domowych** obejmuje zwierzęta tradycyjnie przebywające wraz z człowiekiem w jego domu lub innym odpowiednim pomieszczeniu, utrzymywane przez człowieka w charakterze jego towarzysza (art. 4 pkt 17 u.o.z.).

Zwierzęta gospodarskie to zwierzęta gospodarskie w rozumieniu przepisów o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich (art. 4 pkt 18 u.o.z.), a więc – na podstawie art. 2 pkt 1–3 ustawy z dnia 29 czerwca 2007 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich¹³ – są to:

- 1) koniowate – zwierzęta gatunków: koń (*Equus caballus*) i osioł (*Equus asinus*);
- 2) bydło – zwierzęta gatunków: bydło domowe (*Bos taurus*) i bawoły (*Bubalus bubalus*);
- 3) jeleniowate – zwierzęta z gatunków: jelen ślachećny (*Cervus elaphus*), jelen sika (*Cervus nippon*) i daniel (*Dama dama*) utrzymywane w warunkach fermowych w celu pozyskania mięsa lub skór, jeżeli pochodzą z chowu lub hodowli zamkniętej, o których mowa w przepisach prawa łowieckiego, albo chowu lub hodowli fermowej;
- 4) drób – ptaki gatunków: kura (*Gallus gallus*), kaczka (*Anas platyrhynchos*), kaczka piżmowa (*Cairina moschata*), gęś (*Anser anser*), gęś garbounosa (*Anser cygnoides*), indyk (*Meleagris gallopavo*), przepiórka japońska

Por. art. 2 ustawy z dnia 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie (t.j. z dnia 20 grudnia 2019 r., Dz.U. z 2020 r., poz. 67 ze zm.; dalej: ustawa Prawo łowieckie, u.p.ł.), zgodnie z którym zwierzęta łowne w stanie wolnym, jako dobro ogólnonarodowe, stanowią własność Skarbu Państwa. Listę gatunków zwierząt łownych zawiera aktualnie wydane na podstawie art. 5 u.p.ł. rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 marca 2015 r. w sprawie ustalenia listy gatunków zwierząt łownych (Dz.U. Nr 45, poz. 433 ze zm.). Zob. także art. 182, 424, 431, 432, 846 § 4 k.c.

¹³ T.j. z dnia 30 października 2017 r., Dz.U. z 2017 r., poz. 2132.

(*Coturnix japonica*), perlica (*Numida meleagris*) oraz utrzymywany w warunkach fermowych struś (*Struthio camelus*);

5) świnie (*Sus scrofa*);

6) owce (*Ovis aries*);

7) kozy (*Capra hircus*);

8) pszczoła miodna (*Apis mellifera*);

9) zwierzęta futerkowe – lis pospolity (*Vulpes vulpes*), lis polarny (*Alopex lagopus*), norka amerykańska (*Mustela vison*), tchórz (*Mustela putorius*), jenot (*Nyctereutes procyonoides*), nutria (*Myocastor coypus*), szynszyla (*Chinchilla lanigera*) i królik (*Oryctolagus cuniculus*), utrzymywane w celu produkcji surowca dla przemysłu futrzarskiego, mięsnego i włókienniczego.

Z kolei **zwierzęta laboratoryjne** w rozumieniu art. 4 pkt 19 u.o.z. to zwierzęta laboratoryjne w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 stycznia 2015 r. o ochronie zwierząt wykorzystywanych do celów naukowych lub edukacyjnych¹⁴, a więc:

1) zwierzęta należące do następujących gatunków: mysz domowa (*Mus musculus*), szczur wędrowny (*Rattus norvegicus*), świnka morska (*Cavia porcellus*), chomik syryjski (*Mesocricetus auratus*), chomik chiński (*Critetulus griseus*), myszokoczek mongolski (*Meriones unguiculatus*), królik europejski (*Oryctolagus cuniculus*), pies domowy (*Canis familiaris*), kot domowy (*Felis catus*), żaba trawna (*Rana temporaria*), żaba lamparcia (*Rana pipiens*), płatana szponiasta (*Xenopus laevis*), płatana tropikalna (*Xenopus tropicalis*), danio pręgowany (*Danio rerio*);

2) zwierzęta z rzędu naczelnych stanowiące potomstwo zwierząt z rzędu naczelnych hodowanych w niewoli;

3) zwierzęta z rzędu naczelnych niestanowiące potomstwa zwierząt z rzędu naczelnych hodowanych w niewoli określone w przepisach wydanych na podstawie art. 2 ust. 3 u.o.z.w.c.n.e.¹⁵ – które są hodowane

¹⁴ T.j. z dnia 5 lipca 2019 r., Dz.U. z 2019 r., poz. 1392 ze zm.; dalej: ustawa o ochronie zwierząt wykorzystywanych do celów naukowych lub edukacyjnych, u.o.z.w.c.n.e.

¹⁵ Mowa tu o rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 29 kwietnia 2015 r. w sprawie wykazu zwierząt z rzędu naczelnych niestanowiących potomstwa

wyłącznie do celów określonych w art. 3 u.o.z.w.c.n.e.¹⁶ lub których tkanki lub narządy są przeznaczone do wykorzystania w takich celach.

Stosownie do art. 4 pkt 20 u.o.z. **zwierzęta wykorzystywane do celów specjalnych** to zwierzęta, których profesjonalna tresura oraz używanie odbywa się na podstawie odrębnych przepisów, regulujących szczegółowe zasady działania jednostek Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, Agencji Wywiadu, Policji, Straży Granicznej i innych formacji podległych ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych, Krajowej Administracji Skarbowej, ratownictwa oraz regulujących zasady szkolenia i wykorzystania psów-przewodników osób ociemniałych.

Wreszcie **zwierzęta wolno żyjące (dzikie)** w rozumieniu art. 4 pkt 21 u.o.z. to zwierzęta nieudomowione żyjące w warunkach niezależnych od człowieka.

Odnosząc się do podstawowych na gruncie ustawy o ochronie zwierząt pojęć związanych z zapewnieniem zwierzętom poszanowania, ochrony i opieki, należy wskazać, że ilekroć w ustawie mowa o „**humanitarnym traktowaniu zwierząt**”, rozumie się przez to traktowanie uwzględniające potrzeby zwierzęcia i zapewniające mu opiekę i ochronę (art. 4

zwierząt z rzędu naczelnych hodowanych w niewoli (Dz.U. z 2015 r., poz. 619), w którego załączniku wymieniono 383 gatunki takich zwierząt.

¹⁶ Tzn. w celu: 1) prowadzenia badań podstawowych w rozumieniu art. 4 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. z dnia 9 grudnia 2019 r., Dz.U. z 2020 r., poz. 85 ze zm.; dalej: u.p.s.w.n.), badań aplikacyjnych w rozumieniu art. 4 ust. 2 pkt 2 u.p.s.w.n., w tym badań translacyjnych polegających na przeniesieniu wyników badań przeprowadzonych na zwierzętach do praktyki klinicznej, jeżeli ich celem jest zapobieganie chorobom, diagnozowanie lub leczenie chorób lub dysfunkcji u ludzi, zwierząt lub roślin, ocena, wykrywanie, regulacja lub zmiana stanów fizjologicznych ludzi, zwierząt lub roślin, a także badań mających na celu zachowanie gatunku oraz badań z zakresu medycyny sądowej; 2) zapewnienia dobrostanu zwierząt lub poprawy warunków chowu lub hodowli zwierząt gospodarskich; 3) opracowania i produkcji produktów leczniczych, środków spożywczych w rozumieniu ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (t.j. z dnia 6 czerwca 2019 r., Dz.U. z 2019 r., poz. 1252 ze zm.), pasz lub innych substancji lub produktów, lub badań ich jakości, skuteczności lub bezpieczeństwa stosowania, przeprowadzanych w celach, o których mowa w pkt 1 lit. b i pkt 2; 4) ochrony środowiska naturalnego w interesie zdrowia lub dobrostanu ludzi i zwierząt; 5) kształcenia na poziomie szkolnictwa wyższego lub szkolenia w celu nabycia lub doskonalenia kompetencji zawodowych.

pkt 2 u.o.z.). W świetle art. 5 u.o.z. każde zwierzę wymaga humanitarnego traktowania. Przeciwnieństwem takiego traktowania jest m.in. stosowanie „**okrutnych metod w chowie lub hodowli zwierząt**”, przez które należy rozumieć działania lub zaniechania człowieka prowadzące w sposób oczywisty do zmian patologicznych w organizmie zwierzęcia (somatycznych lub psychicznych), zwłaszcza w postaci skutków znoszenia dotkliwego bólu, przymuszania do określonego zachowania się (uległości) głodem, pragnieniem, działaniem prądu elektrycznego (z wyjątkiem używania pastuchów elektrycznych, treserów oraz urządzeń elektrycznych służących do przepędu zwierząt) bądź innymi zabiegami tego rodzaju, w szczególności karmienie i pojenie zwierząt przemocą (art. 4 pkt 7 u.o.z.). Ustawa wprowadza również pojęcie **okrutnego traktowania**, pod którym należy rozumieć wymienione w ustawie przypadki znęcania się nad zwierzętami oraz inne postępowanie właściciela bądź innej osoby prowadzące do skutków porównywalnych ze skutkami znęcania się (art. 4 pkt 8 u.o.z.).

Ponadto, istotne dla dalszych rozważań jest pojęcie **właściwych warunków bytowania**, pod którym rozumie się zapewnienie zwierzęciu możliwości egzystencji zgodnie z potrzebami danego gatunku, rasy, płci i wieku (art. 4 pkt 15 u.o.z.). W art. 6 ust. 2 pkt 10 u.o.z. uznano utrzymywanie zwierząt w niewłaściwych warunkach bytowania – w tym utrzymywanie ich w stanie rażącego zaniedbania lub niechlujstwa bądź w pomieszczeniach albo klatkach uniemożliwiających im zachowanie naturalnej pozycji – za znęcanie się nad zwierzętami, przez co ustawodawca rozumie zadawanie albo świadome dopuszczanie do zadawania bólu lub cierpień.

3. Ogólnie o sytuacji zwierzęcia w postępowaniu egzekucyjnym

Sytuacji prawnej zwierzęcia w postępowaniu egzekucyjnym dotyczą wprost trzy przepisy Kodeksu postępowania cywilnego: art. 844¹, art. 829 pkt 3 oraz art. 864 § 2 k.p.c. Należy także zwrócić uwagę,

że art. 830 k.p.c. zawiera delegację ustawową do określenia w drodze rozporządzenia, jakie przedmioty należące do rolnika prowadzącego gospodarstwo nie podlegają egzekucji. W stosownym akcie prawnym przewidziano wyłączenie od egzekucji niektórych zwierząt. J. Mucha zwróciła ponadto uwagę na interesującą kwestię związaną z sytuacją zwierząt w toku egzekucji świadczeń niepieniężnych. W przepisach dotyczących tego rodzaju egzekucji brak unormowania analogicznego do art. 844¹ k.p.c. W ocenie autorki nie oznacza to jednak, że egzekucja obowiązku polegającego na wydaniu zwierzęcia jest niedopuszczalna ani że faktycznie nie ma miejsca¹⁷.

Odnosząc się ogólnie do sytuacji prawnej zwierzęcia w postępowaniu egzekucyjnym, należy rozpocząć od omówienia art. 844¹ k.p.c. Zgodnie z nim przepisy dotyczące egzekucji z ruchomości stosuje się odpowiednio do egzekucji ze zwierząt, jeżeli nie jest to sprzeczne z regulacjami dotyczącymi ochrony zwierząt. Przepis ten został wprowadzony do porządku prawnego na mocy art. 1 pkt 135 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw¹⁸. J. Mucha uznała, że norma wyrażona w art. 844¹ k.p.c. jest zbędna w zakresie, w jakim przewiduje odpowiednie stosowanie przepisów o egzekucji z ruchomości, jak i uwzględnianie przepisów o ochronie

¹⁷ J. Mucha, *Egzekucja...*, *op. cit.* Należy także zauważyć, iż nie jest zupełnie wykluczona egzekucja obowiązku wykonania czynności zastępowalnej dotyczącej zwierząt. W wyroku z dnia 25 stycznia 2017 r., I C 1522/16 (źródło: Portal Orzeczeń Sądów Powszechnych; dalej: POSP; dostęp: 21.04.2020) Sąd Rejonowy w Świdnicy nakazał pozwanemu, aby usunął z działki posadowioną na niej pasiekę (obejmującą 150 uli), za wyjątkiem pięciu uli. Podobny wyrok został wydany przez Sąd Rejonowy w Suchej-Beskidzkiej dnia 20 lipca 2016 r., I C 19/15 (źródło: POSP; dostęp: 21.04.2020). W przypadku niewykonania tego rodzaju obowiązku, prowadzona byłaby egzekucja w trybie art. 1049 k.p.c. Należy podkreślić, że usunięcie pasieki nie mogłoby polegać w tym wypadku na zabiciu pszczół, a na zmianie miejsca posadowienia pasieki w obrębie nieruchomości będących własnością dłużnika, ewentualnie przeniesieniu pszczół w inne miejsce.

¹⁸ Dz.U. z 2004 r. Nr 172, poz. 1804. Trafnie wskazała M. Michalska-Marciniak, iż przepis art. 844¹ k.p.c. nie stanowi *lex specialis* w stosunku do art. 1 ust. 1 u.o.z., gdyż nie uznaje on zwierząt za rzeczy, a jedynie nakazuje stosować przepisy o egzekucji z ruchomości w przypadku prowadzenia egzekucji ze zwierząt (M. Michalska-Marciniak, *Komentarz do art. 844¹ kodeksu postępowania cywilnego* [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom IV. Komentarz. Art. 730–1095¹*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020, Legalis/el.).

zwierząt. Stanowi ona bowiem jedynie powtórzenie wypowiedzi normatywnych zawartych w szczególności w art. 1 ust. 2 u.o.z.¹⁹ Należy zauważyć, że ani na mocy tego przepisu, ani żadnego innego przepisu Kodeksu postępowania cywilnego nie zapewniono zwierzętom szerszej ochrony niż przewidziana już w regulacjach dotyczących ochrony zwierząt.

Pierwsze pytanie, jakie nasuwa się w związku z art. 844¹ k.p.c. dotyczy tego, co ustawodawca rozumie pod **pojęciem zwierzęcia**. Zdaje się, iż przepis ten odnosi się do „zwierzęcia” w zoologicznym znaczeniu tego słowa, jako organizmu zaliczanego w systematyce organizmów żywych do królestwa zwierząt (*Animalia*)²⁰. Nie jest to jednak jednoznaczne z odpowiedzią na pytanie, czy egzekucja może być prowadzona z każdego zwierzęcia.

Jak wskazał S. Cieślak, ze względu na to, że dla realizacji celu egzekucji konieczna jest sprzedaż zwierzęcia, przedmiotem egzekucji mogą być jedynie te zwierzęta, które podlegają obrotowi cywilnoprawnemu. Autor wymienił tu zwierzęta gospodarskie, domowe, wykorzystywane do celów rozrywkowych czy widowiskowych, wykluczając natomiast zwierzęta dzikie²¹. A. Adamczuk poczynił zastrzeżenie, że zwierzęta wolno żyjące są wyłączone spod egzekucji, chyba że zostały pozyskane w sposób zgodny z ustawą i zajęte u osoby, która je w ten sposób pozyskała²². Z kolei M. Goettel wskazał, że nie mogą stanowić przedmiotu egzekucji zwierzęta żyjące w stanie wolnym. Odróżnił tu zwierzęta nienależące do nikogo oraz zwierzęta wolno żyjące stanowiące składniki mienia Skarbu Państwa. Egzekucja wobec pierwszych jest wykluczona z uwagi na to, że może ona zostać skierowana jedynie do mienia dłużnika,

¹⁹ J. Mucha, *Egzekucja...*, *op. cit.*

²⁰ Szerzej na ten temat: J. Mucha, *Egzekucja...*, *op. cit.*

²¹ S. Cieślak, *Komentarz do art. 844¹ kodeksu postępowania cywilnego* [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz. Art. 730–1217*, pod red. J. Jankowskiego, Warszawa 2019, Legalis/el.; M. Michalska-Marciniak, *Komentarz do art. 844¹ kodeksu postępowania cywilnego...*, *op. cit.*

²² A. Adamczuk, *Komentarz do art. 844¹ kodeksu postępowania cywilnego* [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 506–1217*, pod red. M. Manowskiej, Warszawa 2015, Lex/el.

z przyczyn oczywistych nie jest więc prowadzona wobec zwierząt nierzeczy. Odnosząc się do drugiej kategorii, autor powołał treść art. 1060 § 1 k.p.c., w którym przewidziano niedopuszczalność, co do zasady, egzekucji przeciwko Skarbowi Państwa. Ponadto M. Goettel zwrócił uwagę, że zwierzęta te mają z cywilnoprawnego punktu widzenia charakter dóbr samoistnych jako część środowiska naturalnego. Należą, poza nielicznymi wyjątkami, do „rzeczy” wyłączonych z obrotu (*res extra commercium*). Nawet wówczas, gdy egzekucja z mienia Skarbu Państwa nie byłaby wyłączona, skierowanie egzekucji do tych zwierząt byłoby według autora nie do pomyślenia²³.

W świetle tych poglądów istotnym kryterium jest więc to, czy zwierzę w ogóle stanowi czyjąś własność (ściśle: jest przedmiotem prawa zbliżonego do prawa własności), przy czym w konkretnej egzekucji musi ono stanowić oczywiście przedmiot prawa zbliżonego do prawa własności dłużnika (por. art. 845 § 2 k.p.c.).

Z kolei H. Pietrkowski uznał, że art. 844¹ k.p.c. umożliwia zastosowanie przepisów o egzekucji z ruchomości do egzekucji ze zwierząt w obiektach zamkniętych (np. w zoo) oraz zwierząt udomowionych²⁴. Zakres przedmiotowy egzekucji D. Zawistowski zawęził natomiast jedynie do zwierząt hodowlanych (bez odniesienia do zwierząt domowych), nie podając jednak kierujących nim przesłanek do wyciągnięcia takiego wniosku²⁵.

Autorzy ci zdają się upatrywać kryterium pozwalające na wskazanie zwierząt podlegających egzekucji nie tylko w kwestii, czy mogą one stanowić i faktycznie stanowią czyjąś (dłużnika) własność (ściśle: przedmiot prawa zbliżonego do prawa własności), ale również w tym, z jakim

²³ M. Goettel, *Zwierzę jako przedmiot egzekucji* [w:] *Idem, Sytuacja zwierzęcia w prawie cywilnym*, Warszawa 2013, Lex/el.

²⁴ H. Pietrkowski, *Komentarz do art. 844¹ kodeksu postępowania cywilnego* [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Postępowanie egzekucyjne*, pod red. T. Ercińskiego, Warszawa 2016, Lex/el.

²⁵ D. Zawistowski, *Komentarz do art. 844¹ kodeksu postępowania cywilnego* [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Artykuły 730–1088*, pod red. H. Doleckiego, T. Wiśniewskiego, Warszawa 2014, Lex/el.

konkretnie zwierzęciem (np. ze względu na rolę, jaką odgrywa dla człowieka, jak zwierzę hodowlane) w danej egzekucji mamy do czynienia.

Według J. Muchy przewidziana w art. 844¹ k.p.c. egzekucja ze zwierząt może dotyczyć każdego zwierzęcia i nie należy ograniczać jej zastosowania do zwierząt kręgowych²⁶. Przedstawiając pokrótce szeroko uzasadniony pogląd tej autorki, należy wskazać, że w jej ocenie do przyjęcia, jakoby odwołanie się w art. 844¹ k.p.c. do przepisów o ochronie zwierząt oznaczało ograniczenie możliwości prowadzenia egzekucji jedynie do zwierząt kręgowych, konieczne byłoby zaakceptowanie jednego z trzech rozwiązań:

- 1) egzekucja z pozostałych organizmów należących do królestwa zwierząt jest w ogóle wyłączona;
- 2) egzekucja z pozostałych organizmów należących do królestwa zwierząt jest dopuszczalna, lecz ustawodawca zwalnia podmioty uczestniczące w postępowaniu egzekucyjnym z obowiązku stosowania przepisów o ochronie zwierząt;
- 3) egzekucja ze zwierząt innych niż objęte regulacją ustawy o ochronie zwierząt jest dopuszczalna, lecz stosuje się w jej toku wprost przepisy o egzekucji z ruchomości.

Ostatnią możliwość J. Mucha odrzuciła z uwagi na sprzeczność z zasadą dereifikacji zwierząt (odnoszącą się do wszystkich przedstawicieli królestwa zwierząt, a nie tylko do zwierząt kręgowych). Pierwsza i druga możliwość jest natomiast – w ocenie tej autorki – wykluczona z uwagi na to, że w art. 844¹ k.p.c. ustawodawca nie ograniczył się do odesłania do przepisów ustawy o ochronie zwierząt, a do wszystkich przepisów porządku prawnego, których celem jest ochrona zwierząt (a więc np. także do przepisów regulujących ochronę gatunkową). Przy tym, skoro zasada dereifikacji obejmuje wszystkie zwierzęta, to niedopuszczalne jest zaakceptowanie drugiego z przedstawionych rozwiązań. Wywody autorki należy uznać za w pełni przekonujące i przyjąć za nią, że na podstawie

²⁶ J. Mucha, *Egzekucja...*, *op. cit.*

art. 844¹ k.p.c. dopuszczalna jest egzekucja, co do zasady, nie tylko ze zwierząt kręgowych.

Kryterium wyłączenia konkretnego zwierzęcia spod egzekucji nie jest więc to, do jakiej kategorii systematycznej w królestwie zwierząt należy. Za zasadny trzeba więc uznać przedstawiony już pogląd S. Cieślaka i M. Goettela, iż przedmiotem egzekucji mogą być jedynie zwierzęta podlegające obrotowi cywilnoprawnemu. To, czy w ogóle mogą być one przedmiotem obrotu, a ponadto, czy stanowią przedmiot prawa zbliżonego do prawa własności konkretnego dłużnika, jest kryterium kluczowym na gruncie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym.

Drugą kwestią, którą należy poruszyć w związku z art. 844¹ k.p.c., jest postawienie przez ustawodawcę wymogu odpowiedniego stosowania przepisów o egzekucji z ruchomości, o ile nie są one sprzeczne z przepisami o ochronie zwierząt.

Stosowanie odpowiednie polega na stosowaniu danego przepisu wprost, stosowaniu go z modyfikacją albo niezastosowaniu go w ogóle. Warto zauważyć, że art. 844¹ k.p.c. nie odsyła jedynie do ustawy o ochronie zwierząt, a szerzej – do przepisów o ochronie zwierząt. Są one zawarte w szczególności w ustawie o ochronie zwierząt, ale też m.in. w ustawie o ochronie zwierząt wykorzystywanych do celów naukowych lub edukacyjnych, ustawie z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt²⁷, ustawie Prawo łowieckie, ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody²⁸ oraz ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska²⁹.

W świetle poczynionych już rozważań pierwszą myślą przy zastosowaniu przepisów o egzekucji z ruchomości do zwierząt jest więc to, że zwierzę nie jest rzeczą, a istotą żywą, zdolną do odczuwania cierpienia,

²⁷ T.j. z dnia 14 września 2018 r., Dz.U. z 2018 r., poz. 1967 ze zm.

²⁸ T.j. z dnia 22 listopada 2019 r., Dz.U. z 2020 r., poz. 55; dalej: ustawa o ochronie przyrody.

²⁹ T.j. z dnia 19 lipca 2019 r., Dz.U. z 2019 r., poz. 1396 ze zm.

której człowiek jest winien poszanowanie, ochronę i opiekę. Norma wyrażająca tę myśl stanowi podstawowy kierunek interpretacyjny przepisów o egzekucji z ruchomości stosowanych odpowiednio do egzekucji ze zwierząt. Przedstawienie szczegółowego zakresu ochrony przewidzianej w przepisach wskazanych aktów prawnych w każdym możliwym przypadku wykracza poza ramy niniejszych rozważań. W dalszej części opracowania konieczne więc będzie poczynienie pewnych uogólnień, które pozwolą na uchwycenie samej istoty sytuacji prawnej zwierzęcia w postępowaniu egzekucyjnym.

4. Ograniczenia egzekucji ze zwierząt na podstawie art. 829 pkt 3 i innych przepisów k.p.c.

Pod pojęciem ograniczeń egzekucji należy rozumieć wyłączenia spod egzekucji określonych składników majątku dłużnika, z którego ponosi on odpowiedzialność³⁰. Podstawowymi przepisami dotyczącymi ograniczeń egzekucji są art. 829–839 k.p.c. Zwierząt dotyczy wprost jedynie art. 829 pkt 3 k.p.c.

Zgodnie z art. 829 pkt 3 k.p.c. nie podlegają egzekucji jedna krowa lub dwie kozy albo trzy owce potrzebne do wyżywienia dłużnika i będących na jego utrzymaniu członków jego rodziny wraz z zapasem paszy i ściółki do najbliższych zbiorów.

Ustawodawca w art. 829 pkt 3 nie różnicuje, jakie cechy zwierzęcia wpływają na to, że ma ono zostać odebrane bądź pozostawione dłużnikowi (np. wiek czy stan zdrowia). Należy zgodzić się z poglądem, że wybór ma tutaj dłużnik³¹ i może on pozostawić przy sobie te zwierzęta, które w najlepszym liczebnie i jakościowo stopniu zaspokoją potrzeby żywieniowe jego oraz jego rodziny. Według M. Goettela potrzeba wyżywienia oznacza przy tym korzystanie z pochodzących od zwierząt ich

³⁰ A. Marciniak, *Ograniczenia egzekucji sądowej*, Łódź 1986, s. 39 oraz *Idem*, *Wprowadzenie do Działu V – Ograniczenia egzekucji* [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom IV. Komentarz do art. 730–1095¹*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020, Legalis/el.

³¹ M. Goettel, *Zwierzę..., op. cit.*

pożytków naturalnych – a konkretnie, wedle art. 829 pkt 3 k.p.c., ich mleka – nie zaś przeznaczenie ich do uboju w celu pozyskania mięsa³².

Należy ponadto zgodzić się z M. Goettelem, że przepis został konstruowany nazbyt kazuistycznie i bezzasadnie nie uwzględnia innych zwierząt będących dla dłużnika i jego rodziny źródłem wyżywienia (np. drobiu zapewniającego jaja). W ocenie autorki niniejszego artykułu nie ma jednak racji autor wskazując, że kazuistyka ta zostaje znacznie złagodzona dzięki możliwości wprowadzenia odpowiednich rozwiązań na podstawie aktów wykonawczych³³. Możliwość ta została przewidziana bowiem jedynie w przypadku egzekucji, w której dłużnikiem jest rolnik prowadzący gospodarstwo rolne. Nie tylko jednak dla tych dłużników zwierzęta stanowią źródło wyżywienia, a skoro wobec każdego dłużnika wyłącza się egzekucję ze zwierząt zapewniających mleko, to nie sposób stwierdzić, dlaczego egzekucja jest dopuszczalna ze zwierząt dostarczających jaja. Podobną uwagę należy poczynić w odniesieniu do pszczelej pasieki, która jest dla dłużnika źródłem miodu.

Należy ponadto wskazać, że nie jest wykluczone wyłączenie egzekucji ze zwierząt także na podstawie art. 829 pkt 4 k.p.c. Niektóre bowiem zwierzęta – jak np. koń pociągowy, koń wierzchowy czy pies stróżujący – mogą zostać uznane za „przedmioty niezbędne do osobistej pracy zarobkowej dłużnika” w rozumieniu tego przepisu³⁴. Ponadto w grę może wchodzić uznanie zwierzęcia (np. psa przewodnika) za „przedmiot” niezbędny ze względu na niepełnosprawność dłużnika lub członków jego rodziny (art. 829 pkt 9 k.p.c.). Komornik powinien zatem ustalić, czy zwierzę niepodlegające wyłączeniu na podstawie art. 829 pkt 3 k.p.c. oraz wydane na podstawie art. 830 k.p.c. aktu wykonawczego może zostać uznane za niezbędne dłużnikowi do osobistej pracy zarobkowej albo ze względu na niepełnosprawność dłużnika lub członka jego rodziny. Warto w tym miejscu poczynić ogólną uwagę, iż wszystkie

³² *Ibidem*.

³³ *Ibidem*.

³⁴ M. Goettel, *Zwierzę..., op. cit.*

wskazane wprost w Kodeksie postępowania cywilnego wyłączenia od egzekucji zwierząt są stosowane ze względu na funkcję, jaką dane zwierzę pełni w życiu dłużnika.

5. Ograniczenia egzekucji ze zwierząt na podstawie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 5 lipca 2017 r.

Na podstawie delegacji ustawowej zawartej w art. 830 k.p.c. Minister Sprawiedliwości wydał rozporządzenie z dnia 5 lipca 2017 r. w sprawie określenia przedmiotów należących do rolnika prowadzącego gospodarstwo, które nie podlegają egzekucji³⁵.

Stosownie do § 1 pkt 1–5 rozporządzenia z dnia 5 lipca 2017 r., w razie skierowania egzekucji sądowej przeciwko rolnikowi, który prowadzi gospodarstwo, niezależnie od przedmiotów wyłączonych spod egzekucji przez przepisy Kodeksu postępowania cywilnego, egzekucji nie podlegają³⁶:

- 1) stado podstawowe zwierząt gospodarskich³⁷: bydła mlecznego, bydła mięsnego, koni, kóz, owiec, świń, drobiu, zwierząt futerkowych, a także innych gatunków, stanowiących podstawę produkcji zwierzęcej w gospodarstwie rolnym dłużnika;
- 2) zwierzęta gospodarskie, poza stadem podstawowym, w drugiej połowie okresu ciąży i w okresie odchowu potomstwa oraz źrebięta do 6 miesięcy, cielęta do 4 miesięcy, jagnięta do 3 miesięcy, prosięta do 2 miesięcy, kozłeta do 5 miesięcy;

³⁵ Dz.U. z 2017 r., poz. 1385; dalej: rozporządzenie z dnia 5 lipca 2017 r.

³⁶ Należy przy tym nadmienić, że przepisów rozporządzenia nie stosuje się w razie równoczesnego skierowania egzekucji do wszystkich nieruchomości wchodzących w skład gospodarstwa rolnego prowadzonego przez dłużnika (zob. § 5 rozporządzenia z dnia 5 lipca 2017 r.).

³⁷ Stado podstawowe stanowią zwierzęta utrzymywane w celu uzyskania potomstwa zgodnie z cyklem reprodukcyjnym właściwym dla danego gatunku i które są niezbędne do utrzymania ciągłości produkcji prowadzonej w gospodarstwie zagrożonym egzekucją sądową (tak: Krajowa Rada Izb Rolniczych, źródło: <http://krir.pl/2014-01-03-03-24-03/pozostale/5369-opinie-do-egzekucji-komorniczych-definicja-stada-podstawowego>, dostęp: 21.04.2020).

- 3) stado użytkowe³⁸ drobiu, co do którego zawarto umowę na dostawę ptaków z tego stada lub produktów pochodzących od tych ptaków;
- 4) zwierzęta futerkowe, co do których hodowca zawarł umowę na dostawę skór tych zwierząt;
- 5) rodziny pszczoły pszczoły miodnej (*Apis mellifera*) wraz z zasiedlonymi przez te rodziny ulami.

Od egzekucji wyłączone są także – na podstawie § 1 pkt 2 omawianego rozporządzenia – zapasy paszy i ściółki dla inwentarza wymienionego w pkt 1–4, do najbliższych zbiorów.

Ponadto, na podstawie § 2 rozporządzenia z dnia 5 lipca 2017 r., niezależnie od wyłączeń, o których mowa w § 1, egzekucji nie podlega nadwyżka inwentarza żywego ponad stado podstawowe, jeżeli komornik, po zasięgnięciu opinii izby rolniczej właściwej ze względu na położenie gospodarstwa rolnego dłużnika, uzna je za niezbędne do prowadzenia tego gospodarstwa. Komornik, w terminie trzech dni po dokonaniu zajęcia, występuje do izby rolniczej właściwej ze względu na położenie gospodarstwa rolnego dłużnika z wnioskiem o wydanie, w terminie 14 dni, stosownej opinii. Do czasu wydania opinii komornik wstrzymuje się z dokonaniem czynności egzekucyjnych dotyczących nadwyżki inwentarza. W razie uznania tej nadwyżki za niezbędną do prowadzenia gospodarstwa rolnego, komornik umarza postępowanie egzekucyjne w tym zakresie.

Istotny z punktu widzenia niniejszego opracowania jest także § 3 rozporządzenia z dnia 5 lipca 2017 r., zgodnie z którym zajęte zwierzęta gospodarskie, wpisane do księgi zwierząt zarodowych albo uznane za rozplodniki odpowiednie do dalszej hodowli, wyłącza się spod egzekucji, jeżeli nie mogły być sprzedane osobie, która wykaże, że posiada gospodarstwo rolne spełniające warunki do dalszej hodowli tych zwierząt.

Należy także zauważyć, że na podstawie § 4 ust. 1 rozporządzenia z dnia 5 lipca 2017 r. w sprawach o egzekucję alimentów lub renty mającej charakter alimentów, jak również w sprawach o egzekucję należności

³⁸ Tzn. spełniające rolę użytkową (nieśną lub mięsną – pozwalającą na pozyskanie jaj bądź mięsa), a nie np. zarodową.

powstałych w związku z pracą zarobkową, wykonywaną w gospodarstwie rolnym dłużnika, nie stosuje się przepisów § 1 pkt 1, 3–5, a zatem egzekucja jest wyłączona jedynie wobec zwierząt gospodarskich, poza stadem podstawowym, w drugiej połowie okresu ciąży i w okresie odchowu potomstwa oraz źrebięta do sześciu miesięcy, cielęta do czterech miesięcy, jagnięta do trzech miesięcy, prosięta do dwóch miesięcy, kozłeta do pięciu miesięcy. Jednakże – stosownie do § 4 ust. 2 Rozporządzenia z dnia 5 lipca 2017 r. – przepis ten nie znajduje zastosowania do egzekucji świadczeń zaległych za okres dłuższy niż sześć miesięcy. Jeżeli jednak w toku egzekucji doszło do sprzedaży rzeczy ruchomej albo przejęcia jej na własność przez wierzyciela, a rzecz sprzedana lub przejęta przekracza wartość świadczeń za okres do sześciu miesięcy, nadwyżkę zalicza się na poczet pozostałych świadczeń.

Omówione przepisy, w których przewidziano ograniczenia egzekucji ze zwierząt, wymagają odczytania na tle art. 844¹ k.p.c. oraz z uwzględnieniem wyrażonej w art. 1 ust. 1 u.o.z. zasady dereifikacji. Ustawodawca w art. 829 pkt 3 k.p.c. oraz rozporządzeniu z dnia 5 lipca 2017 r. wymienił gatunki zwierząt, które w określonej w przepisach liczbie nie mogą zostać odebrane dłużnikowi, jednakże nie ze względu na ich więź z człowiekiem, a z uwagi na to, że są dla niego źródłem wyżywienia lub utrzymania. Nie oznacza to jednak, że czynności egzekucyjne mogą być podejmowane z pominięciem przepisów o ochronie zwierząt. Odebranie przykładowo krów, kóz albo owiec – po pozostawieniu określonej w art. 829 pkt 3 k.p.c. liczby danego gatunku zwierzęcia dłużnikowi – powinno się odbywać w zgodzie z przepisami o ochronie zwierząt, a w szczególności z zapewnieniem odpowiedniego transportu i warunków bytowania, o czym będzie mowa w dalszej części opracowania poświęconej przebiegowi egzekucji.

6. Dopuszczalność czy wyłączenie egzekucji ze zwierząt będących towarzyszami człowieka?

W ramach niniejszych rozważań kluczowa zdaje się być odpowiedź na pytanie, czy odebranie zwierzęcia w toku egzekucji opiekunowi

– bądź też, z innej perspektywy, pozbawienie zwierzęcia dotychczasowego opiekuna – jest w każdym przypadku dopuszczalne.

A. Frań-Adamek zauważyła, że ustawodawca poprzez wprowadzenie przepisu art. 844¹ k.p.c. potwierdza generalną dopuszczalność prowadzenia egzekucji ze zwierząt³⁹. Według A. Adamczuka przepisy ustawy o ochronie zwierząt, co do zasady, nie sprzeciwiają się skierowaniu egzekucji do zwierząt kręgowych, które znajdują się we władaniu dłużnika albo we władaniu osoby trzeciej, jeżeli jest to zgodne z art. 845 § 1–3 k.p.c.⁴⁰ Według A. Marciniaka, nie powinno ulegać wątpliwości, że należące do dłużnika zwierzęta niewymienione w art. 829 pkt 3 k.p.c. podlegają egzekucji (autor podaje jako przykłady drób, trzodę chlewną, konie, psy i koty), chyba że niektóre z nich zaliczymy do przedmiotów niezbędnych do osobistej pracy zarobkowej dłużnika, o których mowa w art. 829 pkt 4 k.p.c. (np. koń pociągowy lub wierzchni, pies stróżujący), albo do przedmiotów niezbędnych ze względu na niepełnosprawność dłużnika lub członków jego rodziny, o których mowa w art. 829 pkt 9 k.p.c. (np. pies przewodnik)⁴¹. Tezy te nie zostały jednak szeroko uzasadnione. Próbę udzielenia rozbudowanej odpowiedzi na pytanie, czy w stosunku do zwierzęcia wchodzi w grę jedynie odpowiednia modyfikacja przepisów o zajęciu rzeczy czy też może dojść do odstąpienia od prowadzenia egzekucji, jeżeli okaże się to konieczne ze względu na przepisy dotyczące ochrony zwierząt, podjęli M. Goettel oraz J. Mucha.

Odpowiedzi na tak sformułowane pytanie M. Goettel poszukiwał w oparciu o przepisy art. 1 ust. 1 u.o.z. (z którego wywodzi nakaz takiego zachowania wobec zwierzęcia, by nie narażać go na cierpienie),

³⁹ A. Frań-Adamek, *Komentarz do art. 844¹ kodeksu postępowania cywilnego* [w:] *Idem, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do zmian wprowadzonych ustawą z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, Lex/el. 2005. Podobnie: M. Uliasz, *Komentarz do art. 844¹ kodeksu postępowania cywilnego* [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, pod red. J. Gołaczyńskiego, Warszawa 2012, Lex/el.

⁴⁰ A. Adamczuk, *Komentarz do art. 844¹ kodeksu postępowania cywilnego...*, *op. cit.*

⁴¹ A. Marciniak, *Komentarz do art. 829 kodeksu postępowania cywilnego* [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom IV. Komentarz. Art. 730–1095¹*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020, Legalis/el.

art. 4 pkt 2 u.o.z. (z którego wynika wniosek, że traktowanie zwierzęcia w sposób nieuwzględniający jego potrzeb jest niehumanitarne) oraz z art. 6 ust. 2 u.o.z. (w którym jako przejawu znęcania się nad zwierzętami nie wykluczono pozbawienia zwierzęcia styczności z dotychczasowym opiekunem). Autor zwrócił uwagę na przypadki istnienia silnej więzi emocjonalnej między człowiekiem a zwierzęciem, które może być postrzegane jako towarzysz życia danej osoby. W ocenie M. Goettela uzasadnione jest w sytuacji podjęcia próby skierowania egzekucji wobec zwierzęcia, powołanie się przez dłużnika na zarzut nadużycia prawa podmiotowego (art. 5 k.c.). Wskazanie przez autora możliwości powołania się na ten zarzut zdaje się sugerować, że według niego nie istnieje przedmiotowe ograniczenie egzekucji, które można by wywieść z art. 844¹ k.p.c. oraz z przepisów o ochronie zwierząt. W innym jednak miejscu M. Goettel wskazał, że egzekucja ze zwierząt będących towarzyszami człowieka jest *de lege lata* wyłączona⁴².

Z kolei J. Mucha podniosła, iż z art. 844¹ k.p.c. wynika po pierwsze, że ustawodawca potwierdził możliwość egzekucji ze zwierząt, a po drugie, że również w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego dał wyraz zasadzie ich dereifikacji. Autorka przeanalizowała przy tym problem ograniczenia egzekucji wobec zwierząt towarzyszących pod względem normatywno-aksjologicznym (rozumianym jako wzgląd na leżące u podstaw prawnej ochrony dobro zwierzęcia), ekonomicznym i etycznym.

Jeśli chodzi o perspektywę normatywno-aksjologiczną, autorka wskazała, że egzekucja świadczeń pieniężnych poprzez skierowanie jej do zwierzęcia z samej swej istoty zmierza do rozłączenia go od człowieka (dłużnika). Takie rozdzielanie jest, co oczywiste, przyczyną cierpienia nie tylko dla człowieka, ale i dla zwierzęcia. Wiąże się bowiem dla tego drugiego z emocjami takimi jak strach, ból, tęsknota, osamotnienie, niepewność – a więc, krótko mówiąc, z cierpieniem – co w dalszej perspektywie może prowadzić nawet do wystąpienia objawów chorobowych.

⁴² Zob. przypis 453 [w:] M. Goettel, *Zwierzę..., op. cit.*

Mając przy tym na uwadze, że ustawa o ochronie zwierząt zakazuje tego rodzaju zachowań, które prowadzą do cierpienia zwierzęcia, trzeba by wykluczyć egzekucję ze zwierząt będących towarzyszami człowieka.

Jak trafnie zauważyła autorka, odpowiedź na pytanie, czy należy odstąpić od egzekucji, może wynikać z kilku założeń. Po pierwsze, można przyjąć, że każde zwierzę, które podpada pod definicję zwierzęcia towarzyszącego (domowego), jest zwolnione od egzekucji. Po drugie, można założyć, że kluczowa jest indywidualna ocena konkretnego przypadku przez pryzmat więzi emocjonalnej. Po trzecie, można oprzeć się na oświadczeniu dłużnika odnośnie do statusu zwierzęcia w jego domu. Według J. Muchy charakter decydujący mają dwa ostatnie założenia, przy czym dostrzega ona mogące z tego wyniknąć komplikacje. O ile bowiem status kota czy psa mieszkającego z człowiekiem w jego domu, co do zasady, nie nasuwa wątpliwości, o tyle sprawa nie jest tak jednoznaczna, gdy zwierzę przebywa w budzie bądź kojcu na zewnątrz budynku. Jednocześnie, w drugim przypadku, sam fakt przebywania zwierzęcia poza domem nie wyklucza istnienia silnej emocjonalnej więzi między nim a właścicielem. Ponadto autorka pozostawiła pytanie otwarte, czy więź tę można stwierdzić również w przypadku przykładowo człowieka i konia bądź innego zwierzęcia gospodarskiego.

W tym miejscu należy nadmienić, że nie są odosobnione przypadki utrzymywania jako zwierząt towarzyszących człowiekowi, przebywających w domach czy mieszkaniach, zwierząt postrzeganych przez ogół społeczeństwa jako gospodarskie i to nie tylko takich jak króliki, ale i przykładowo świń, niekoniecznie miniaturowych. W świetle badań naukowych są to przy tym stworzenia zdolne zarówno do przywiązania, jak i do cierpienia⁴³.

Wracając do poglądów J. Muchy, należy wskazać, że według niej także względ ekonomiczny wzmacnia postawioną tezę, iż egzekucja ze zwierząt towarzyszących człowiekowi jest wyłączona. Z punktu widzenia

⁴³ Zob. np. D. Hager, A. Rekiel, *Świnie miniaturowe – zwierzęta towarzyszące*, Wiadomości Zootechniczne 2015, nr 3, s. 180–191.

praktycznego trudno jest bowiem „spieniężyć” zwierzę. Prowadzenie egzekucji „wiąże się (...) ze zbędnym, niecelowym podejmowaniem działań w czasie, który mógłby być wykorzystany na bardziej efektywne czynności egzekucyjne”. Jedynie wyjątkowo, w przypadku zwierząt rasowych, mogą one przedstawiać znaczną wartość ekonomiczną.

Nie można również według J. Muchy wykluczyć, że zwierzę o niskiej wartości ekonomicznej, a o dużym znaczeniu emocjonalnym dla dłużnika zostanie nabyte przez daną osobę pod wpływem negatywnych motywacji wobec dłużnika. Odbieranie zwierzęcia osobie, która jest z nim emocjonalnie zżyta, należy ocenić krytycznie z punktu widzenia etyki. Również stosowanie swoistego szantażu emocjonalnego, polegającego na zajęciu zwierzęcia w celu zmotywowania dłużnika do wywiązania się ze zobowiązania, jawi się jako etycznie wątpliwe.

Jak trafnie wskazała autorka, „podstawa normatywna, z której wywiedziono uzasadniane stanowisko, jest silnie osadzona w pozaprawnych wartościach, takich jak zasada humanitaryzmu względem zwierząt (która zresztą w przepisach ustawy zyskała normatywny walor), etyczna słuszność tego rodzaju działania, ale także czysto pragmatyczne podejście do oceny sensu egzekucji, która, co do zasady, z góry skazana jest na zakończenie bezskutecznością. Przytoczone wyżej względy pozwalają objąć szeroko rozumianą ochroną nie tylko zwierzę przed cierpieniem spowodowanym rozłąką z właścicielem, a dłużnika (i jego rodzinę czy inne osoby) przed negatywnymi przeżyciami psychicznymi związanymi z choćby potencjalną utratą zwierzęcia wobec jego dużej emocjonalnej wartości, ale także wierzyciela przed niepotrzebnym narażeniem na nadmierne przedłużanie egzekucji spowodowane skoncentrowaniem aktywności na czynnościach, które nie doprowadzą do zaspokojenia”⁴⁴.

Według autorki niniejszego artykułu z wywodów J. Muchy wynika, że w jej ocenie w postępowaniu egzekucyjnym występuje przedmiotowe ograniczenie

⁴⁴ J. Mucha, *Egzekucja...*, *op. cit.*

egzekucji ze zwierząt domowych i jest ona w określonych stanach faktycznych niedopuszczalna.

Poglądy M. Goettela oraz J. Muchy należy w mojej ocenie w pełni podzielić. Argumentację tę można dodatkowo wzmocnić poprzez odwołanie się do regulacji obcych porządków prawnych. Ma to na celu także zobrazowanie innego niż w krajowym porządku prawnym możliwego spojrzenia na sytuację zwierząt domowych w toku egzekucji.

I tak, w świetle § 811c niemieckiego Kodeksu postępowania cywilnego z dnia 30 stycznia 1877 r. (*Zivilprozessordnung*)⁴⁵ zwierzęta trzymane w domu i nieprzeznaczone do celów zarobkowych nie podlegają zajęciu (ust. 1). Na wniosek wierzyciela sąd egzekucyjny zezwala na zajęcie ze względu na wysoką wartość zwierzęcia, jeżeli brak możliwości dokonania zajęcia oznaczałby dla wierzyciela nieuzasadnioną dolegliwość, przy wzięciu pod uwagę potrzeby ochrony zwierząt i uzasadnionych interesów dłużnika (ust. 2).

Nieco odmienne rozwiązanie zawiera § 250 ust. 1 pkt 4 austriackiej ustawy z dnia 27 maja 1896 r. o postępowaniu egzekucyjnym i zabezpieczającym (*Exekutionsordnung*)⁴⁶. W świetle tego przepisu nie podlegają zajęciu zwierzęta domowe o wartości do 750 euro, z którymi łączy człowieka więź emocjonalna, a także krowa mleczna lub według wyboru dłużnika dwie świnie, kozy lub owce, jeżeli zwierzęta te są konieczne do wyżywienia dłużnika lub mieszkających razem z nim we wspólnym gospodarstwie domowym członków rodziny, a także zapasy paszy i ściółki na cztery tygodnie.

Artykuł 39 francuskiego dekretu numer 92–755 z dnia 31 lipca 1992 r. określającego nowe zasady cywilnego postępowania egzekucyjnego w celu wykonania ustawy numer 91–650 z dnia 9 lipca 1991 r. w sprawie cywilnego postępowania egzekucyjnego (*Décret no 92–755 du 31 juillet 1992 Instituant de nouvelles règles relatives aux procédures civiles d'exécution pour l'application de la loi 91–650 du 9 juillet 1991 portant réforme des procédures civiles d'exécution*)⁴⁷ wyłącza zajęcie niezbędnych do życia i pracy

⁴⁵ Źródło: www.gesetze-im-internet.de (dostęp: 21.04.2020).

⁴⁶ Źródło: www.ris.bka.gv.at (dostęp: 21.04.2020).

⁴⁷ Źródło: www.legifrance.gouv.fr (dostęp: 21.04.2020).

dłużnika oraz jego rodziny zwierząt domowych oraz stróżujących, a także zwierząt przeznaczonych do utrzymania dłużnika.

Również w czeskim porządku prawnym, zgodnie z § 322 ust. 2 lit. g ustawy numer 99/1963 Kodeks postępowania cywilnego (*Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád*)⁴⁸, egzekucji nie podlegają w szczególności zwierzęta domowe, które nie są hodowane głównie do celów zarobkowych.

Jedynie we francuskim porządku prawnym całkowicie wyłączo- no egzekucję ze zwierząt domowych. Wydaje się, że w przedstawio- nych rozwiązaniach prawnych w porządku niemieckim i austriackim zwrócono uwagę na to, że sens ma jedynie egzekucja z takich zwierząt domowych, które posiadają określoną wartość ekonomiczną. W roz- wiązanii niemieckim i czeskim dopuszczono natomiast egzekucję ze zwierząt domowych hodowanych do celów zarobkowych. Można tu- taj wyobrazić sobie przykładowo sytuację, w której w warunkach do- mowych dłużnik hoduje psy rasowe z przeznaczeniem do sprzedaży. Kryteria te mogą okazać się operatywne również na gruncie polskiego porządku prawnego.

Wypracowując przesłanki, przy zaistnieniu których egzekucja ze zwierząt domowych w polskim porządku prawnym jest wyłączona, nale- ży podkreślić **emocjonalną więź między zwierzęciem a człowiekiem** bez względu – *de lege lata* – na jego wartość ekonomiczną. W przytocz- nym przykładzie hodowania przez dłużnika psów rasowych z przezna- czeniem do sprzedaży (bezzwłocznie po upływie okresu przebywania z suką niezbędnego dla ich prawidłowego rozwoju), ich zajęcie i sprze- daż w toku egzekucji należałoby uznać za dopuszczalne. Należy bowiem zwrócić uwagę, że ceny niektórych rasowych psów osiągają kilka tysięcy złotych od szczenięcia, zaś zwierzę i tak nie będzie docelowo przebywać na stałe z dłużnikiem, gdyż nie taki jest jego zamiar. Przebieg egzekucji zostanie szerzej omówiony w dalszej części rozważań. W tym miejscu

⁴⁸ Źródło: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-99> (dostęp: 21.04.2020). Zob. także procedury służące wykonaniu orzeczenia w Czechach przedstawiane przez Euro- pejską Sieć Sądową, źródło: https://e-justice.europa.eu/content_procedures_for_enforcing_a_judgment-52-cz-pl.do?member=1 (dostęp: 21.04.2020).

istotne jest, że zwierzęta te (szczenięta) nie są utrzymywane przez dłużnika ze względu na więź emocjonalną, a w celu zarobkowym (do sprzedaży).

Od egzekucji wyłączone są więc – ze względu na istniejącą między nimi a człowiekiem więź (a nie przykładowo cel zarobkowy dłużnika) – wszystkie zwierzęta domowe rozumiane jako „tradycyjnie” przebywające wraz z człowiekiem w jego domu lub innym odpowiednim pomieszczeniu, utrzymywane przez człowieka w charakterze jego towarzysza (psy, koty, kanarki, króliki, chomiki, świnki morskie i in.).

Co istotne, w ocenie autorki niniejszego artykułu egzekucja jest wyłączona również w przypadku zwierząt **niepostrzeganych jako „tradycyjnie” przebywające wraz z człowiekiem** w jego domu lub innym odpowiednim pomieszczeniu, utrzymywane przez człowieka w charakterze jego towarzysza, ale pod pewnym warunkiem. Mianowicie, istnienie przywiązania powinno móc zostać stwierdzone nie tylko ze strony człowieka wobec zwierzęcia, ale i odwrotnie. Tym samym, wyłączone od egzekucji są wszystkie ssaki – nawet jeśli nie są „tradycyjnymi” towarzyszami człowieka, ale jako towarzysze są przez dłużnika utrzymywane (np. trzymane w domach świnię, szczury, tchórzofretki, a niekiedy i zwierzęta trzymane poza domem, jak np. konie) – i ptaki. Kluczowa jest sama możliwość stwierdzenia obustronnego (ze strony tak człowieka, jak i zwierzęcia) przywiązania. W obecnym stanie wiedzy można założyć, że zarówno ssaki, jak i ptaki, co do zasady, są zdolne do przywiązania, a przynajmniej nie można tego zupełnie wykluczyć. Mylące, arbitralne i stanowiące niepotrzebne pole do konfliktów mogłoby być tu kazuistyczne wskazywanie, jaki ssak czy ptak może się przywiązać, a jaki nie. Błędne byłoby także wskazywanie konkretnych przesłanek z tego względu, że organy egzekucyjne jako nieposiadające specjalistycznej wiedzy z zakresu biologii nie byłyby w stanie ich ocenić. Dlatego w przekonaniu autorki tego artykułu operatywne jest założenie, iż w przypadku ssaków i ptaków rozdzielenie z opiekunem byłoby dla nich źródłem cierpienia. Oceniając określoną sytuację, komornik powinien oprzeć się na oświadczeniach dłużnika co do statusu konkretnego zwierzęcia w jego życiu i towarzyszących

tym oświadczeniom okolicznościach danej sprawy. Wydaje się, że problem przywiązania do konkretnego opiekuna nie dotyczy natomiast płazów (np. żab, traszek, aksolotli), gadów (np. jaszczurek, węży, żółwi), ryb (w tym akwariowych), pajęczaków (np. ptaszników) czy owadów (np. patyczaków). Na marginesie należy wskazać, że są one często hodowane w celach zarobkowych (jak np. ptaszniki). Z wymienionej grupy zwierząt mogących hipotetycznie podlegać egzekucji należałoby ponadto wykluczyć zwierzęta nieposiadające wymiernej wartości finansowej, z których egzekucja pozbawiona jest ekonomicznego sensu.

Egzekucji nie podlegają więc zwierzęta towarzyszące, w przypadku których można, co do zasady (jak w przypadku ssaków czy ptaków), oraz w okolicznościach konkretnej sprawy – na podstawie przede wszystkim oświadczeń dłużnika – stwierdzić istnienie obustronnej więzi z człowiekiem, oraz inne zwierzęta utrzymywane przez człowieka w charakterze towarzysza, niezdolne – jak się wydaje – do przywiązania, ale nie przedstawiające istotnej wartości ekonomicznej. Skoro bowiem uznać za zasadne wyłączenie egzekucji ze zwierząt tradycyjnie będących towarzyszami człowieka ze względu nie tylko na więź emocjonalną i konieczność nienarażania ich na cierpienie, ale i ze względu na to, że egzekucja do nich skierowana jest pozbawiona ekonomicznego sensu, to należałoby dopuścić egzekucję wobec zwierząt, co do których można założyć brak takiej więzi, a z których egzekucja ma ekonomiczny sens.

7. Zajęcie zwierzęcia

Przechodząc do przebiegu egzekucji ze zwierzęcia przy odpowiednim zastosowaniu przepisów o egzekucji z ruchomości i uwzględnieniu, że nie może być to sprzeczne z przepisami o ochronie zwierząt, należy w pierwszej kolejności odnieść się do zajęcia zwierzęcia.

Stosownie do art. 845 k.p.c. do egzekucji z ruchomości komornik przystępuje przez ich zajęcie, przy czym zajęciu podlegają ruchomości będące własnością dłużnika znajdujące się we władaniu jego albo samego

wierzyciela, który skierował do nich egzekucję. Zajęcie ruchomości dłużnika, ale znajdujących się we władaniu osoby trzeciej, jest dopuszczalne jedynie wtedy, gdy osoba ta zgadza się na ich zajęcie albo przyznaje, że stanowią one własność dłużnika, oraz w przypadkach wskazanych w ustawie. Szczególna sytuacja ma miejsce na gruncie egzekucji świadczeń alimentacyjnych, w toku której komornik może zająć również ruchomości znajdujące się we władaniu osoby zamieszkującej z dłużnikiem bez zgody tej osoby, o ile nie przedstawi ona dowodu, że ruchomości stanowią jej własność.

Należy nadmienić, że dopuszczalna jest przy tym egzekucja z ułamkowej części ruchomości (art. 846 k.p.c.).

Zajęcie jest dokonywane przez wpisanie ruchomości przez komornika do protokołu zajęcia (art. 847 § 1 zd. 1 k.p.c.). O ile przepis szczególny nie stanowi inaczej, komornik, dokonując zajęcia, szacuje wartość zajętych ruchomości i oznacza ją w protokole (art. 853 § 1 k.p.c.). Na każdej zajętej ruchomości komornik umieszcza znak ujawniający na zewnątrz jej zajęcie, a jeżeli nie jest to możliwe, ujawnia je w inny sposób (art. 854 k.p.c.).

Zajęcie zwierzęcia odbywa się poprzez wpisanie go do protokołu zajęcia (art. 847 § 1 k.p.c.), przy czym w sytuacji, w której zwierzę posiada dodatkowe oznaczenie (np. specjalny numer), powinno ono być również uwidocznione w protokole⁴⁹. W doktrynie przedstawiono stanowisko na rzecz rezygnacji z umieszczania znaku ujawniającego zajęcie, o którym mowa w art. 854 k.p.c.⁵⁰ Należy je w pełni podzielić, gdyż charakter istoty żywej, jaką jest zwierzę, wyklucza używanie takiego znaku. Zwierzę nie jest rzeczą.

Nieco inna sytuacja ma miejsce w przypadku zajęcia pasieki, a ściślej pni pszczelich (nie konkretnych pszczoł, co wszak jest niemożliwe). Zajęcia w takiej sytuacji dokonuje się poprzez wpisanie pni pszczelich do

⁴⁹ M. Michalska-Marciniak, *Komentarz do art. 844¹ kodeksu postępowania cywilnego...*, *op. cit.* Odnośnie do przebiegu egzekucji z inwentarza żywego zob. stan faktyczny wyroku Sądu Rejonowego w Dzierżonowie z dnia 7 października 2015 r., II Kp 246/15 (źródło: POSP, dostęp: 21.04.2020).

⁵⁰ J. Mucha, *Egzekucja...*, *op. cit.*

protokołu zajęcia z podaniem wartości każdego pnia. Na zajęтым pniu komornik powinien umieścić znak ujawniający zajęcie. Jeśli natomiast pnie zostały umieszczone w stebniku z uwagi na okres zimowy, zajęcie ujawnia się poprzez umieszczenie znaku na jego drzwiach.

W doktrynie zwrócono uwagę, że komornik, przystępując do zajęcia zwierząt, powinien ustalić, czy są one objęte umową kontraktacji⁵¹, a jeśli tak, to powinien zażądać od dłużnika okazania stosownej umowy. O zajęciu za-kontraktowanych zwierząt komornik ma obowiązek zawiadomić kontraktu-jącego, zaś zarówno stosowne ustalenia, jak i wypełnienie obowiązku zawiadomienia kontraktującego powinny być odnotowane w protokole zajęcia⁵².

Oszacowania zwierząt komornik powinien dokonać przy zajęciu, korzystając z pomocy biegłego (art. 853 § 4 k.p.c.), co z reguły jest nieodzowne, bowiem przypadki zajęcia zwierząt są stosunkowo rzadkie, zaś ich wartość zależy od wielu czynników i wymaga wiedzy fachowej.

Przedstawiciele doktryny zdają się być zgodni co do tego, iż komornik, dokonując zajęcia zwierzęcia, musi brać pod uwagę, że podlega mu istota żywa, która wymaga odpowiedniego traktowania⁵³. Podnosi się, że w sytuacji zajęcia zwierzęcia i – wyjątkowo – oddania go pod dozór innej osoby niż dłużnik, należy zapewnić mu odpowiednie warunki przetrzymywania i właściwą opiekę⁵⁴, w tym weterynaryjną⁵⁵ oraz behawioralną⁵⁶. Kwestia ta jest istotniejsza aniżeli interes wierzyciela⁵⁷.

⁵¹ Stosownie do art. 613 § 1 k.c., przez umowę kontraktacji producent rolny zobowiązuje się wytworzyć i dostarczyć kontraktującemu oznaczoną liczbę produktów rolnych określonego rodzaju, a kontraktujący zobowiązuje się te produkty odebrać w terminie umówionym, zapłacić umówioną cenę oraz spełnić określone świadczenie dodatkowe, jeżeli umowa lub przepisy szczególne przewidują obowiązek spełnienia takiego świadczenia.

⁵² Z. Merchel, *Zajęcie zwierząt i ziemiopłodów* [w:] *Idem, Egzekucja z ruchomości*, Sopot 2005, Lex/el.

⁵³ H. Pietrkowski, *Komentarz do art. 844'...*, *op. cit.*; M. Drabik, *Komentarz do art. 844' kodeksu postępowania cywilnego* [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 506–1217*, t. 2, pod red. T. Szaniły, Warszawa 2019, Legis/el.

⁵⁴ M. Goettel, *Zwierzę...*, *op. cit.*

⁵⁵ M. Michalska-Marciniak, *Komentarz do art. 844' kodeksu postępowania cywilnego...*, *op. cit.*

⁵⁶ J. Mucha, *Egzekucja...*, *op. cit.*

⁵⁷ Wydaje się, że w ten sposób można zinterpretować stwierdzenie K. Flagi-Gieruszynskiej, iż „podstawową kwestią jest właściwe traktowanie zwierząt i zapewnienie im należytej opieki, a nie tylko zabezpieczenie interesów wierzyciela, na rzecz

8. Oddanie zwierzęcia pod dozór

Stosownie do art. 855 § 1 i 2 k.p.c. zajęte ruchomości komornik pozostawia pod dozorem osoby, u której je zajął. Jedyne z ważnych przyczyn komornik może, w każdym stanie postępowania, oddać zajęte ruchomości pod dozór innej osobie, w tym wierzycielowi, nawet gdyby to było połączone z koniecznością ich przeniesienia. Komornik doręcza jej protokół zajęcia, zaś osoba ta pełni obowiązki dozorczy. Dozorcą nie może być przy tym komornik ani osoba przez niego zatrudniona, ich małżonkowie, dzieci, rodzice ani rodzeństwo. Ponadto, komornik nie może nawet z ważnych przyczyn odebrać dozoru, jeżeli koszty przeniesienia lub przechowywania rzeczy byłyby niewspółmiernie wysokie w stosunku do jej wartości. Wówczas, gdy właściwości zajętych ruchomości za tym przemawiają, komornik składa je do depozytu sądowego albo oddaje na przechowanie właściwej instytucji.

O obowiązkach dozorczy mowa w art. 856 k.p.c. Są to: 1) przechowywanie ruchomości oddanych pod dozór z taką starannością, aby nie straciły na wartości, oraz oddanie ich na wezwanie komornika lub stosownie do orzeczenia sądu albo na zgodne wezwanie obu stron; 2) zawiadomienie komornika o zamierzonej zmianie miejsca przechowania ruchomości. Stosownie do art. 857 k.p.c. dozorca nie odpowiada za pogorszenie, uszkodzenie, zniszczenie lub zaginięcie zajętych ruchomości, jeżeli zachował staranność, do jakiej był obowiązany. Dłużnikowi nie przysługuje roszczenie do wierzyciela z powodu uszkodzenia lub zaginięcia zajętych ruchomości podczas ich przewożenia, przesyłki lub przechowywania u dozorczy.

Komornik może z ważnych przyczyn zwolnić dozorcę i ustanowić innego. Zmianę dozorczy zarządza się po wysłuchaniu stron, chyba że konieczna jest natychmiastowa zmiana (art. 860 k.p.c.). Jeżeli natomiast zajęte ruchomości pozostawiono w pomieszczeniu należącym do

którego jest prowadzona egzekucja” (K. Flaga-Gieruszyńska, *Komentarz do art. 844¹ kodeksu postępowania cywilnego* [w:] K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2019, Legalis/el.).

dłużnika i dozór powierzono jemu samemu lub członkowi jego rodziny mieszkającemu razem z nim, mają oni prawo zwykłego używania rzeczy, byleby przez to nie straciła ona na wartości. Również osoba trzecia, pod której dozorem komornik pozostawił zajęte u niej ruchomości dłużnika, może ich używać, jeżeli jest do tego uprawniona (art. 861 k.p.c.).

Pozostawienie zwierzęcia pod dozorem dłużnika jest zasadą, od której wszelkie odstępstwa muszą być oceniane bardzo rygorystycznie⁵⁸. Należy mieć bowiem na uwadze, że przeniesienie zwierzęcia do innego miejsca wymaga zastosowania odpowiednich środków, tak aby chronić jego zdrowie i w żadnym wypadku nie narażać jego życia. Każdy transport i wszelkie zmiany są przy tym dla zwierzęcia źródłem negatywnych przeżyć i stresu. Dotyczy to nie tylko zwierząt kręgowych, ale i przykładowo roju pszczół.

Istotną kwestią jest także odpowiedni **dobór osoby dozorczy**. W tej mierze kluczowe kryteria to umiejętności i doświadczenie w obcowaniu ze zwierzętami danego gatunku, a także posiadanie stosownych warunków do sprawowania nad zwierzętami należytej opieki. S. Cieślak trafnie wskazał, że osoba, której powierzono dozór nad zwierzęciem, powinna realizować nie tylko obowiązki, o których mowa w art. 856 k.p.c., ale także obowiązek humanitarnego traktowania zwierzęcia wynikający z art. 5 u.o.z. oraz zapewnienia mu odpowiedniego pomieszczenia i warunków bytowania na podstawie art. 9–10 oraz art. 12 ust. 1 i 2 u.o.z.⁵⁹

W przypadku zajęcia zwierzęcia i oddania go pod dozór innej osobie niż dłużnik, co może wiązać się z kwestią transportu zwierzęcia, podstawowe znaczenie ma **rozporządzenie Rady (WE) numer 1/2005 w sprawie ochrony zwierząt podczas transportu i związanych z tym działań oraz zmieniające dyrektywy 64/432/EWG i 93/119/WE oraz rozporządzenie (WE) numer 1255/97 z dnia 22 grudnia 2004 r.**⁶⁰ (dalej: rozporządzenie z dnia 22 grudnia 2004 r.).

⁵⁸ J. Mucha, *Egzekucja...*, *op. cit.*

⁵⁹ S. Cieślak, *Komentarz do art. 844¹ kodeksu postępowania cywilnego...*, *op. cit.*

⁶⁰ Dz.Urz. UE L 2005 Nr 3, s. 1.

Rozporządzenie to dotyczy żywych zwierząt kręgowych (art. 2 lit. a). Wprowadza jako zasadę, iż nikt nie może przewozić zwierząt lub zlecać ich transportu w sposób powodujący ich okaleczenie lub przyczyniający się do zadawania im cierpienia. Konieczne jest przy tym spełnienie następujących, wymienionych w art. 3 rozporządzenia z dnia 22 grudnia 2004 r., warunków:

- 1) podjęto wcześniej wszystkie niezbędne czynności w celu skrócenia do minimum długości trwania przewozu oraz zapewnienia potrzeb zwierząt podczas przewozu;
- 2) zwierzęta są zdolne do podróży;
- 3) środki transportu są przeznaczone, skonstruowane, utrzymywane oraz działają w sposób pozwalający zapobiec zranieniu i cierpieniu oraz w sposób zapewniający bezpieczeństwo zwierząt;
- 4) urządzenia do załadunku i wyładunku są odpowiednio zaprojektowane, skonstruowane, utrzymywane i obsługiwane, tak aby zapobiec zranieniu i cierpieniu zwierząt oraz w sposób zapewniający bezpieczeństwo zwierząt;
- 5) personel zajmujący się zwierzętami posiada odpowiednie wykształcenie lub kompetencje wymagane w tym przypadku i wykonuje swoje obowiązki bez stosowania przemocy lub jakiejkolwiek metody powodującej niepotrzebny strach, zranienie lub cierpienie;
- 6) transport jest przeprowadzany bez opóźnień do miejsca przeznaczenia, zaś warunki dobrostanu zwierząt są regularnie kontrolowane i utrzymywane na odpowiednim poziomie;
- 7) zwierzęta mają zapewnioną odpowiednią powierzchnię podłogi i wysokość, właściwe dla ich wielkości i zaplanowanego przewozu;
- 8) woda, karma i odpoczynek są zapewnione w określonych odstępach czasu oraz odpowiadają ilościowo i jakościowo danemu gatunkowi i wielkości zwierząt.

Dla oceny, czy zwierzę jest zdolne do podróży, konieczna jest konsultacja weterynaryjna. Artykuł 5 ust. 1 rozporządzenia z dnia 22 grudnia 2004 r. stawia wymóg zawarcia umowy o przewóz zwierząt albo

o podwykonawstwo na ten przewóz tylko z autoryzowanym przewoźnikiem, to znaczy takim, który uzyskał stosowne zezwolenie powiatowego inspektora weterynarii. Ciężar dopełnienia tego obowiązku spoczywa na komorniku.

Przepisy te mogą okazać się przydatne nie tylko w przypadku transportu zwierząt kręgowych.

Przechodząc do konkretnych przykładów egzekucji, należy w pierwszej kolejności odwołać się do już podanego przykładu egzekucji z rasowych szczeniąt, utrzymywanych przez dłużnika w celach zarobkowych. Przyczynę utrzymywania danego zwierzęcia – czy w istocie jest ono towarzyszem człowieka – komornik powinien zbadać w oparciu o okoliczności danego przypadku i twierdzenia samego dłużnika. Ważne jest tutaj szybkie i sprawne działanie, tak aby nie zakłócić naturalnego toku rozwoju zwierzęcia. W przytoczonym przykładzie szczenię powinno zostać odłączone od suki w odpowiednim czasie, którego określenie może wymagać konsultacji weterynaryjnej. Jeśli nie przemawiają za tym szczególne względy, powinno być pozostawione pod dozorem dłużnika, a jeżeli jest to niemożliwe bądź niewskazane z obiektywnych względów albo dłużnik odmawia dozoru – zwierzę powinno zostać sprzedane bezpośrednio po zajęciu, o ile dopuszczalne jest w świetle wiedzy weterynaryjnej odłączenie szczenięcia od matki. Podobnie rzecz się ma z kotami rasowymi i innymi zwierzętami, których wartość nie jest niska, a których dłużnik nie utrzymywał w charakterze towarzyszy, a w celach zarobkowych.

9. Sprzedaż egzekucyjna zwierzęcia

Wedle art. 864 k.p.c. sprzedaż zajętych ruchomości nie może nastąpić wcześniej niż po upływie dwóch tygodni od dnia uprawomocnienia się zajęcia (§ 1). Sprzedaż bezpośrednio po zajęciu wchodzi w grę wówczas, gdy ruchomości ulegają łatwo zepsuciu albo sprawowanie nad nimi dozoru lub ich przechowywanie powodowałoby nadmierne koszty,

a także w sytuacji, w której zajęto inwentarz żywy, zaś dłużnik odmówił zgody na przyjęcie go pod dozór (§ 2).

Ponadto, na podstawie art. 864¹ k.p.c. komornik może sprzedać ruchomości z wolnej ręki, jeżeli dłużnik wyraził na to zgodę i określił minimalną cenę zbycia. Sprzedaż może nastąpić, jeśli żaden z wierzycieli prowadzących egzekucję nie sprzeciwił się jej w terminie tygodnia, a w przypadku ruchomości wymienionych w art. 864 § 2 k.p.c. – w terminie trzech dni od dnia zawiadomienia go przez komornika o zamiarze jej przeprowadzenia i minimalnej cenie zbycia określonej przez dłużnika.

Jeżeli dłużnik lub dozorca odmawia wydania rzeczy nabywcy, komornik na wniosek nabywcy postąpi jak przy egzekucji roszczeń niepieniężnych (art. 878 k.p.c.).

Odnosząc się szerzej do regulacji zawartej w art. 864 § 2 k.p.c., należy wskazać, że przez inwentarz żywy rozumie się zwierzęta gospodarskie (bydło, trzoda chlewna, konie, owce, kozy, drób)⁶¹. W doktrynie powstały kontrowersje, czy w sytuacji, w której dłużnik odmówił wyrażenia zgody na przyjęcie inwentarza żywego pod dozór, komornik ma obowiązek go sprzedać czy też możliwe jest oddanie go pod dozór innej osobie. Przeciwno istnieniu po stronie komornika bezwzględnego obowiązku sprzedaży i niemożliwości oddania inwentarza pod dozór innej osobie wypowiedzieli się M. Uliasz⁶² oraz M. Michalska-Marciniak⁶³. Ostatnio wymieniona autorka wskazała, że komornik powinien najpierw rozważyć, jakie będą koszty oddania inwentarza pod dozór innej osobie niż dłużnik. Dopiero nadmierność kosztów dozoru (mając na uwadze liczbę zwierząt oraz wartość inwentarza w zestawieniu z wysokością świadczenia podlegającego egzekucji) uzasadnia sprzedaż zajętego inwentarza

⁶¹ A. Adamczuk, *Komentarz do art. 864 kodeksu postępowania cywilnego* [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 506–1217*, pod red. M. Manowskiej, Warszawa 2015, Lex/el.

⁶² M. Uliasz, *Komentarz do art. 864 kodeksu postępowania cywilnego* [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, pod red. J. Gołaczyńskiego, Warszawa 2012, Lex/el.

⁶³ M. Michalska-Marciniak, *Komentarz do art. 864 kodeksu postępowania cywilnego* [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom IV. Komentarz. Art. 730–1095'*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020, Legalis/el.

bezpośrednio po zajęciu⁶⁴. Z kolei według K. Flagi-Gieruszyńskiej ze względu na trudności związane z koniecznością znalezienia osoby, która obejmie swoim dozorem inwentarz żywy, komornik może niezwłocznie po odmowie dłużnika przystąpić do sprzedaży, zaś okoliczności te powinny znaleźć odzwierciedlenie już w protokole zajęcia⁶⁵. S. Cieślak uważa natomiast, że odmowa przyjęcia przez dłużnika inwentarza żywego pod dozór nakłada na komornika obowiązek jego sprzedaży bezpośrednio po zajęciu. Przepis art. 864 § 2 pkt 2 k.p.c. stanowi bowiem przepis szczególny w stosunku do art. 855 § 1 zd. 2 k.p.c., więc odmowy dłużnika nie można traktować jako ważnej przyczyny uzasadniającej oddanie inwentarza pod dozór innej osobie⁶⁶. Autorka niniejszego artykułu podziela przedstawiony pogląd autora, iż sprzedaż inwentarza żywego w sytuacji opisanej w art. 864 § 2 k.p.c. jest obowiązkiem komornika.

10. Problem egzekucji obowiązku wydania zwierzęcia

Egzekucja obowiązku wydania rzeczy ruchomej jest jednym ze sposobów egzekucji świadczeń niepieniężnych⁶⁷. Należy zauważyć, że przepisy art. 829–839 k.p.c., w których przewidziano ograniczenia egzekucji, nie znajdują zastosowania do egzekucji świadczeń niepieniężnych polegających na wydaniu konkretnej, określonej w tytule wykonawczym ruchomości.

Zgodnie z art. 1041 § 1 k.p.c., jeżeli dłużnik ma wydać wierzycielowi rzecz ruchomą, komornik sądu, w którego okręgu rzecz się znajduje,

⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁵ K. Flaga-Gieruszyńska, *Komentarz do art. 864 kodeksu postępowania cywilnego* [w:] K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2019, Legalis/el.

⁶⁶ S. Cieślak, *Komentarz do art. 864 kodeksu postępowania cywilnego* [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz. Art. 730–1217*, pod red. J. Jankowskiego, Warszawa 2019, Legalis/el. Zob. także: H. Pietrkowski, *Komentarz do art. 864 kodeksu postępowania cywilnego* [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Postępowanie egzekucyjne*, pod red. T. Erecińskiego, Warszawa 2016, Lex/el.

⁶⁷ Szerzej na temat egzekucji obowiązku wydania rzeczy ruchomej zob. U. Moszczyńska, *Egzekucja świadczeń niepieniężnych w postępowaniu egzekucyjnym*, Sopot 2020, s. 29–73.

odbierze ją dłużnikowi i wyda wierzycielowi. Stosownie do art. 1044 k.p.c., jeżeli wierzyciel żąda, aby odebranie rzeczy odbyło się w jego obecności, komornik zawiadomi go o terminie odebrania, a w razie niestawiennictwa wierzyciela nie przystąpi do wykonania. W myśl art. 1041 § 2 k.p.c., jeżeli ze względu na rodzaj rzeczy niezwłoczne fizyczne jej przejęcie nie jest możliwe, komornik wprowadzi wierzyciela w posiadanie rzeczy zgodnie z przepisami prawa cywilnego. W sytuacji gdy rzeczy odebranej dłużnikowi nie można niezwłocznie wydać wierzycielowi – stosownie do art. 1042 k.p.c. – komornik złoży ją do depozytu sądowego albo odda na przechowanie na koszt i niebezpieczeństwo wierzyciela.

Omawiając problem egzekucji obowiązku wydania zwierzęcia, w pierwszej kolejności należy wskazać, iż w doktrynie trafnie podnosi się, że do odebrania zwierząt przez analogię znajdują zastosowanie przepisy o odebraniu ruchomości⁶⁸.

Egzekucja obowiązku wydania zwierzęcia może mieć miejsce w sytuacji, o której mowa w art. 878 k.p.c., tzn. wówczas, gdy dłużnik lub dozorca odmawia wydania zwierzęcia jego nabywcy w toku egzekucji świadczeń pieniężnych.

Ponadto, w praktyce obrotu prawnego można spotkać sprawy, w których strona powodowa w procesie domaga się wydania przykładowo psa⁶⁹ czy bydła⁷⁰. Nakazanie przez sąd w wyroku wydania zwierzęcia należy uznać, co do zasady, za dopuszczalne. Wydaje się, że stosunkowo najczęściej występują żądania wydania zwierząt w wykonaniu umowy

⁶⁸ I. Kunicki, *Komentarz do art. 1041 kodeksu postępowania cywilnego* [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom III. Komentarz. Art. 730–1088*, pod red. K. Piaseckiego, Warszawa 2015, Legalis/el.

⁶⁹ Wyrok SO w Sieradzu z dnia 17 grudnia 2013 r., I Ca 459/13, źródło: POSP (dostęp: 21.04.2020); wyrok SO w Szczecinie z dnia 4 października 2018 r., II Ca 245/18, źródło: POSP (dostęp: 21.04.2020); wyrok SR w Grudziądzu z dnia 23 marca 2017 r., I C 2814/16, źródło: POSP (dostęp: 21.04.2020).

⁷⁰ Wyrok SA w Białymstoku z dnia 5 lutego 2018 r., I ACa 747/17, Legalis/el. nr 1728478; wyrok SA w Warszawie z dnia 23 czerwca 2014 r., VI ACa 1189/13, Legalis/el. nr 1186526; wyrok SO w Olsztynie z dnia 5 czerwca 2017 r., I C 558/16, źródło: POSP (dostęp: 21.04.2020); wyrok SO w Olsztynie z dnia 20 stycznia 2020 r., V GC 340/17, źródło: POSP (dostęp: 21.04.2020).

sprzedaży⁷¹, kontraktacji czy dostawy⁷² oraz że zazwyczaj żądanie powoda dotyczy domowych zwierząt rasowych (o znaczeniu zbliżonym do rzeczy oznaczonych co do tożsamości bądź co do gatunku) albo zwierząt posiadających określone znaczenie gospodarcze (o znaczeniu zbliżonym do rzeczy oznaczonych co do gatunku). Powstaje pytanie, w jaki sposób orzeczony wyrokiem obowiązek wydania zwierzęcia podlega egzekucji.

Za J. Muchą należy przyjąć, że pominięcie przez ustawodawcę wskazania, iż przepisy o egzekucji obowiązku wydania ruchomości stosuje się (odpowiednio) do zwierząt, nie może być odczytywane jako nieuwzględnienie faktu, iż w obecnym stanie prawnym zwierzę nie jest rzeczą. Także w tym przypadku czynności egzekucyjne powinny być przeprowadzane w taki sposób, by nie naruszały przepisów dotyczących ochrony zwierząt⁷³. Z poglądem autorki należy się zgodzić. Aktualne pozostają więc ogólne uwagi poczynione już w niniejszym artykule na gruncie egzekucji świadczeń pieniężnych.

W pierwszej kolejności należy odnieść się do przypadku egzekucji obowiązku wydania **zwierzęcia oznaczonego co do tożsamości**. Wyobraźmy sobie przykładowo sytuację, w której strony zawarły umowę sprzedaży rasowego psa, kupujący zapłacił cenę, zaś sprzedający nie wydał zwierzęcia, które w momencie zawarcia umowy miało sześć tygodni. Wyrok uwzględniający powództwo o wydanie konkretnego psa (oznaczonego np. poprzez numer chipu) – gdyż i taki może zostać wydany – staje się prawomocny, kiedy pies ma już cztery miesiące i wciąż przebywa u hodowcy, zaś postępowanie egzekucyjne zostaje wszczęte, gdy pies ma już pięć miesięcy. Założmy, że wyrok taki nie może zostać w żaden sposób wzruszony. W przypadku egzekucji obowiązku wydania zwierzęcia w takiej sytuacji występuje kolizja dwóch zasad – z jednej strony

⁷¹ Szerzej na temat zwierząt jako przedmiotu umowy sprzedaży zob. M. Goettel, *Zwierzę jako przedmiot umowy sprzedaży oraz wynikających z niej obowiązków stron* [w:] *Idem, Sytuacja zwierzęcia w prawie cywilnym*, Warszawa 2013, Lex/el.

⁷² Szerzej na temat zwierząt jako przedmiotu umowy kontraktacji i dostawy zob. M. Goettel, *Umowy zbycia połączone z wytworzeniem przedmiotu obrotu* [w:] *Idem, Sytuacja zwierzęcia w prawie cywilnym*, Warszawa 2013, Lex/el.

⁷³ J. Mucha, *Egzekucja...*, *op. cit.*

tej, że prawomocny wyrok musi zostać wykonany, z drugiej – że zwierzę jest (szczególnie w polskim porządku prawnym) chronione i wbrew prawu jest zadawanie mu cierpienia.

Stosownie do art. 804 § 1 k.p.c. organ egzekucyjny nie jest uprawniony do badania zasadności i wymagalności obowiązku objętego tytułem wykonawczym. Komornik nie może badać wyroku pod względem merytorycznym – należy przyjąć, że jest on prawidłowy i jako taki podlega wykonaniu w drodze egzekucji. Nawet przy uznaniu za słuszny przedstawionego w niniejszym artykule poglądu o istnieniu ograniczenia egzekucji w postaci wyłączenia możliwości jej prowadzenia ze zwierząt będących towarzyszami człowieka, nie rozwiązuje to problemu. Ograniczenia egzekucji, jak powiedziano, nie dotyczą bowiem egzekucji świadczeń niepieniężnych. Z drugiej strony należy zauważyć, że bez wątpienia pies mógł żyć się z dotychczasowym opiekunem na tyle, że rozłąka okazałaby się dla niego silnym, negatywnym przeżyciem. Załóżmy dodatkowo, że dotychczasowy opiekun traktuje psa prawidłowo (zmiana opiekuna nie jest konieczna ze względu na warunki bytowania zwierzęcia) i także się z nim zżył. Odebranie zwierzęcia opiekunowi jest dla niego źródłem cierpienia, zaś ustawa o ochronie zwierząt wprowadza generalny zakaz sprawiania go zwierzęciu. Psa w podanym przykładzie nie można traktować w sposób przedmiotowy, jako obiektu podlegającego wydaniu, ale jako istotę żywą, zdolną do odczuwania cierpienia, która nie zasługuje, aby je odczuwać niezależnie od doniosłości orzeczeń sądowych. Dochodzimy więc do sytuacji, w której wykonanie wyroku byłoby w swej istocie sprzeczne z przepisami o ochronie zwierząt (niezależnie od oceny zgodności z prawem samego wyroku, która w toku egzekucji słusznie i zasadnie nie podlega dyskusji).

Szukając odpowiedzi na pytanie, czy w istocie powinno dojść do odebrania zwierzęcia, należy zwrócić uwagę na treść art. 475 § 1 k.c., zgodnie z którym jeżeli świadczenie stało się niemożliwe skutkiem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi, zobowiązanie wygasa. Stosownie do art. 840 § 1 pkt 2 zdanie 1 k.p.c. dłużnik może

w drodze powództwa żądać pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności w całości lub części albo ograniczenia, jeżeli po powstaniu tytułu egzekucyjnego nastąpiło zdarzenie, wskutek którego zobowiązanie wygasło albo nie może być egzekwowane.

Można byłoby argumentować, że świadczenie stało się niemożliwe wskutek przywiązania się zwierzęcia do dotychczasowego opiekuna, za co dłużnik nie ponosi odpowiedzialności – nie ma bowiem wpływu na to, co jest naturalną kolejną rzeczą. Fakt, że przywiązanie to wynika z zaniechania wydania zwierzęcia wierzycielowi wydaje się mieć w kontekście przepisów o ochronie zwierząt drugorzędne znaczenie. Problematyczna mogłaby okazać się ocena, czy przywiązanie nastąpiło po wydaniu tytułu egzekucyjnego. Skoro jednak zakładamy, że wyrok był prawidłowy i nie można go podważać, to konsekwentnie należy przyjąć, że zwierzę przywiązało się do opiekuna w relewantnym stopniu po jego wydaniu. W innym bowiem wypadku nie zapadłby wyrok tej treści, gdyż sąd wzięłby pod uwagę przepisy o ochronie zwierząt i nie narażałby zwierzęcia na niepotrzebne cierpienie.

Powstaje jednak pytanie, co wówczas, gdy dłużnik nie wytoczy stosownego powództwa albo nie zostało ono uwzględnione. Pies ma już wówczas jedenaście miesięcy. Wydaje się, że komornik nie ma podstaw, aby odmówić prowadzenia egzekucji. Zbyt daleko idąca byłaby bowiem interpretacja, w świetle której ze względu na przepisy o ochronie zwierząt prawomocny wyrok nie podlega wykonaniu albo – w innym ujęciu – że ze względu na te przepisy wyłączony zostaje obowiązek wydania zwierzęcia w trybie art. 1041 k.p.c., mimo prawomocnego wyroku.

Odnosząc się do przypadku odebrania dłużnikowi i wydania wierzycielowi **zwierząt oznaczonych co do gatunku** (np. stado krów, owiec czy kóz bez wskazania konkretnych osobników), należałoby postulować ograniczenie takiej możliwości. Zgodnie bowiem z art. 479 k.c., jeżeli przedmiotem świadczenia jest określona liczba rzeczy oznaczonych tylko co do gatunku, wierzyciel może w razie zwłoki dłużnika nabyć na jego koszt taką samą liczbę rzeczy tego samego gatunku albo żądać od

dłużnika zapłaty ich wartości, zachowując w obu wypadkach roszczenie o naprawienie szkody wynikłej ze zwłoki. Skoro wierzyciel może zrealizować swój interes w inny sposób aniżeli przez odebranie zwierząt dłużnikowi, narażając je na niepotrzebne cierpienie, co jest sprzeczne z przepisami o ochronie zwierząt, to w pierwszej kolejności należałoby rozważyć, czy wierzyciel powinien domagać się zapłaty wartości zwierząt. Dopiero, jeśli uzyskanie takiej zapłaty od dłużnika obiektywnie nie jest możliwe, tytuł wykonawczy powinien zostać zrealizowany poprzez odebranie zwierząt dłużnikowi i wydanie ich wierzycielowi. W tym przypadku kluczowe jest zapewnienie odpowiedniego transportu i opieki, o czym była już mowa w niniejszym opracowaniu. Taka sytuacja ma również miejsce wtedy, gdy w tytule wykonawczym zwierzęta zostały konkretnie oznaczone i przedmiotem wydania nie jest „stado” określone np. co do liczebności, a konkretne osobniki.

Jeśli chodzi o sam sposób odebrania zwierzęcia, należy wskazać, że komornik nie powinien narażać zwierzęcia na cierpienie. Konieczna może okazać się pomoc lekarza weterynarii lub innego specjalisty posiadającego odpowiednie umiejętności w zakresie postępowania ze zwierzętami⁷⁴. Ze względu na to, że egzekucja dotyczy zwierząt, a nie rzeczy, konieczne jest niezwłoczne wydanie ich wierzycielowi. Wykluczone jest oddanie ich pod dozór. Jeśli wierzyciel nie może niezwłocznie odebrać zwierząt, nie powinny one zostać odebrane dłużnikowi.

II. Problem usunięcia zwierząt niebędących przedmiotem egzekucji obowiązku opróżnienia lokalu służącego zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych dłużnika

W przypadku gdy tytuł wykonawczy uprawnia do usunięcia dłużnika z pomieszczenia, komornik na podstawie art. 1046 § 9 k.p.c. usuwa z niego także ruchomości niebędące przedmiotem egzekucji i oddaje

⁷⁴ Por. M. Goettel, *Zwierzę jako przedmiot egzekucji* [w:] *Idem, Sytuacja zwierzęcia w prawie cywilnym*, Warszawa 2013, Lex/el.

je dłużnikowi, a w razie jego nieobecności pozostawia osobie dorosłej spośród jego domowników. Gdyby zaś i to było niemożliwe, ustanawia dozorcę, pouczając go o obowiązkach i prawach dozorczy ustanowionego przy zajęciu ruchomości, i oddaje mu usunięte ruchomości na przechowanie na koszt dłużnika. Stosownie do art. 1046 § 10 k.p.c., jeżeli na wezwanie dozorczy dłużnik w wyznaczonym terminie, nie krótszym niż 30 dni, nie odbierze ruchomości, sąd na wniosek dozorczy i po wysłuchaniu dłużnika nakaże ich sprzedaż, a jeżeli ruchomości nie przedstawiają wartości handlowej lub sprzedaż okaże się bezskuteczna, sąd wskaże inny sposób rozporządzenia nimi, nie wyłączając ich zniszczenia.

Odnosząc się do kwestii opróżnienia pomieszczeń ze zwierząt, należy wskazać, że przepisy art. 1046 § 9 i 10 k.p.c. mogą znaleźć jedynie odpowiednie zastosowanie⁷⁵.

Aktualne pozostają również uwagi poczynione w punkcie 10 niniejszego opracowania dotyczące pomocy weterynarza bądź innego specjalisty posiadającego odpowiednie umiejętności w zakresie postępowania ze zwierzętami przy usuwaniu zwierzęcia z pomieszczenia, zapewnienia odpowiedniego transportu i warunków bytowania.

Stosownie do art. 11 ust. 1 u.o.z. zapobieganie bezdomności zwierząt i zapewnienie opieki bezdomnym zwierzętom oraz ich wyłapywanie należy do zadań własnych gmin. Na podstawie art. 11 ust. 4 u.o.z. organizacje społeczne, których statutowym celem działania jest ochrona zwierząt, mogą zapewniać bezdomnym zwierzętom opiekę i w tym celu prowadzić schroniska dla zwierząt, w porozumieniu z właściwymi organami samorządu terytorialnego.

W przypadku gdy zwierzęcia domowego nie zabrał dłużnik ani dorosły domownik, wydaje się, że nie wchodzi w grę ustanowienie dozorczy. Zwierzę z założenia byłoby u niego obecne jedynie tymczasowo, a następnie przekazane nowemu opiekunowi. Takie zmiany w życiu zwierzęcia należy uznać za niepożądane z punktu widzenia jego dobra.

⁷⁵ Tak też: Z. Knypl, *Postępowanie ze zwierzętami przy eksmisji* [w:] *Idem, Eksmisja i prawa człowieka. Wykonywanie eksmisji z lokali mieszkalnych*, Sopot 2012, Lex/el.

Wydaje się, że lepszym rozwiązaniem będzie oddanie zwierzęcia do schroniska, co zwiększa jego szanse na znalezienie nowego domu na stałe, a gdzie po zakończeniu dozoru prawdopodobnie i tak by trafiło. W ten sposób ograniczono by trudne dla zwierzęcia zmiany. W konsekwencji opróżnienie pomieszczenia ze zwierząt powinno nastąpić poprzez dostarczenie ich do schroniska, o którym mowa w programie opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt dla danej gminy (art. 11a u.o.z.).

Schronisko jest przy tym miejscem opieki nad zwierzętami domowymi (art. 4 pkt 25 u.o.z.), a więc „tradycyjnie” przebywającymi wraz z człowiekiem w jego domu lub innym odpowiednim pomieszczeniu, utrzymywane przez człowieka w charakterze jego towarzysza. Należy przypomnieć, że ustawa o ochronie zwierząt dotyczy jedynie zwierząt kręgowych. Powstaje pytanie, jak postępować ze zwierzętami, których schronisko przyjąć nie może, a które człowiek trzyma w domu (np. wąż, jaszczurka). Warto także zastanowić się nad sposobem postępowania wówczas, gdy dłużnik w pomieszczeniu trzyma egzotyczne zwierzęta bezkręgowce (np. pajęczaki, owady). Wydaje się, że w tym przypadku nie występuje problem przywiązania się zwierzęcia do właściciela, istotna jest natomiast kwestia właściwego obchodzenia się ze zwierzęciem, które – jak wielokrotnie podkreślano w toku niniejszych rozważań – nie jest rzeczą.

Wydaje się, że w omawianej sytuacji komornik powinien zawiadomić gminę. Istnieje bowiem ryzyko, że dane zwierzę jest niebezpieczne w rozumieniu ustawy o ochronie przyrody. W przypadku gdy zwierzę przebywa poza wolierą, terrarium lub środowiskiem naturalnym, może stwarzać zagrożenie oraz powodować naruszenie porządku publicznego. Wobec tego zastosowanie znajdują przepisy ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym⁷⁶, a w szczególności jej art. 7 ust. 1 pkt 14. Zgodnie z tym przepisem zadania własne gminy obejmują

⁷⁶ T.j. z dnia 22 lutego 2019 r., Dz.U. z 2019 r., poz. 506 ze zm.

przede wszystkim sprawy porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli. W żadnym wypadku zwierzęcia nie można pozostawić w opróżnionym lokalu ani poza nim. Zwierzęta mogą zostać przekazane do jednego z ośrodków rehabilitacji dzikich zwierząt, ogrodu zoologicznego bądź innego odpowiedniego miejsca, w którym zostanie im zapewniona właściwa opieka.

12. Podsumowanie

Podsumowując najważniejsze kwestie poruszone w ramach niniejszego artykułu, należy wskazać, że:

- 1) żadne zwierzę nie jest rzeczą i każdemu zwierzęciu człowiek jest winien ochronę, poszanowanie i opiekę;
- 2) wzgląd na zapewnienie zwierzęciu ochrony, poszanowania i opieki jest podstawowym kierunkiem interpretacyjnym przepisów o cywilnym postępowaniu egzekucyjnym w sytuacji skierowania egzekucji do zwierząt;
- 3) egzekucja świadczeń pieniężnych może być prowadzona wobec zwierzęcia, mogącego stanowić przedmiot prawa zbliżonego do prawa własności i będącego przedmiotem takiego prawa dla dłużnika – nie jest istotne, do jakiej kategorii systematycznej w królestwie zwierząt dane zwierzę należy;
- 4) egzekucji nie podlegają nie tylko zwierzęta wymienione wprost w art. 829 pkt 3 k.p.c. oraz rozporządzeniu z dnia 5 lipca 2017 r., ale także zwierzęta towarzyszące, w przypadku których można, co do zasady (jak w przypadku ssaków czy ptaków) oraz w okolicznościach konkretnej sprawy – na podstawie przede wszystkim oświadczeń dłużnika – stwierdzić istnienie obustronnej więzi z człowiekiem; oraz inne zwierzęta utrzymywane przez człowieka w charakterze towarzysza, niezdolne – jak się wydaje – do przywiązania, ale nieprzedstawiające istotnej wartości ekonomicznej;
- 5) zwierzę może być także przedmiotem obowiązku wydania na podstawie art. 1041 k.p.c. i również w przypadku egzekucji świadczeń

niepieniężnych konieczne jest zachowanie wymogów wpływających z zasady dereifikacji zwierząt;

- 6) jeśli w opróżnianym w toku egzekucji świadczeń niepieniężnych pomieszczeniu znajdują się zwierzęta, których dłużnik ani jego domownik nie zabrał, konieczne jest dochowanie wymogu nienarażania zwierząt na niepotrzebne cierpienie oraz przekazanie ich odpowiedniej instytucji.

STRESZCZENIE **Wybrane uwagi odnośnie do art. 29 ust. 4 u.k.k. oraz art. 29 ust. 5 u.k.k. Postulat *de lege ferenda***

Wejście w życie ustawy z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych spowodowało istotne zmiany w zakresie finansowania egzekucji sądowej w Polsce. Na uwagę zasługuje zwłaszcza opłata z art. 29 ust. 4 u.k.k., która nie miała swojego odpowiednika w ustawie o komornikach sądowych i egzekucji. Relevantny jest art. 29 ust. 5 u.k.k., ponieważ to w nim wskazane są przypadki, w których nie ustala się opłaty z art. 29 ust. 4 u.k.k. W opracowaniu poddano analizie wybrane zagadnienia związane z wyjątkami od pobierania opłaty wynikającej z art. 29 ust. 4 u.k.k.

Słowa kluczowe: *egzekucja sądowa, opłaty egzekucyjne, koszty komornicze, art. 29 ust. 4 u.k.k.*

SUMMARY **Selected Comments on Art. 29(4) and Art. 29(5) Act on Bailiffs. Demand for *de lege ferenda***

As a result of the Act dated 28th of February 2018 on Bailiffs costs coming into effect, major changes in financing court enforcement in Poland have occurred. In particular, a fee under art. 29(4) of the Act is noteworthy, which had no corresponding fee in the Act on Bailiffs and Enforcement. Art. 29(5) of the Act on Bailiffs is relevant in this context, because it indicates cases where no fees under art. 29(4) are charged. The study analyses selected issues related to exceptions from collecting a fee under art. 29(4) of the Act.

Keywords: *court enforcement, an enforcement fee, bailiff costs, art. 29(4) Act on Bailiffs*

Wybrane uwagi odnośnie do art. 29 ust. 4 u.k.k. oraz art. 29 ust. 5 u.k.k. Postulat *de lege ferenda*

I. Wprowadzenie

Zastąpienie¹ ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji² ustawą z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych³ oraz ustawą z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych⁴ spowodowało istotne zmiany w regulacjach dotyczących sądowego postępowania egzekucyjnego⁵. Zmiany te dotyczą w szczególności zagadnień związanych z opłatami egzekucyjnymi. Na uwagę zasługuje zwłaszcza wprowadzenie do systemu egzekucji sądowej opłaty z art. 29

¹ Niniejszy artykuł przygotowano w oparciu o referat pt. „Wybrane wyjątki od zasady pobierania opłaty z art. 29 ust. 4 u.k.k. Postulat *de lege ferenda*”, który został wygłoszony podczas Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Ocena funkcjonowania ustaw o komornikach sądowych i o kosztach egzekucyjnych – możliwe kierunki zmian”, która odbyła się w Instytucie Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk w dniu 1 października 2019 r.

² T.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 1309; dalej: u.k.s.e.

³ T.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 2363; dalej: u.k.k.

⁴ T.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 121.

⁵ Zmiany te objęły również ustawę z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1460 ze zm.); dalej: k.p.c.

ust. 4 u.k.k., która nie miała swojego odpowiednika w ustawie o komornikach sądowych i egzekucji. Istotny jest również art. 29 ust. 5 u.k.k., ponieważ wskazane są w nim przypadki, w których nie ustala się opłaty z art. 29 ust. 4 u.k.k. W tym miejscu warto zaznaczyć, iż na gruncie praktyki można dostrzec rozbieżności w poglądach wśród komorników sądowych co do tego, kiedy powinna być pobierana opłata wynikająca z zastosowania art. 29 ust. 4 u.k.k. Kwestia ta jest bardzo ważna, ponieważ od niej zależy prawidłowe ustalenie kosztów postępowania. Celem niniejszego artykułu jest poddanie analizie wybranych zagadnień związanych z wyjątkami od pobierania opłaty wynikającej z art. 29 ust. 4 u.k.k.

2. Opłata z art. 29 ust. 4 u.k.k.

Opłata z art. 29 ust. 4 u.k.k. stanowi swoistą nowość w sądowym postępowaniu egzekucyjnym⁶. Jej zasadniczym celem jest zapewnienie środków na utrzymanie kancelarii komorniczej⁷. Wprowadzenie tej

⁶ Warto zaznaczyć, że opłata ta stanowi *de facto* odwrotność opłaty, która byłaby pobierana przy złożeniu wniosku wszczynającego postępowanie, ponieważ w tym przypadku jest ona pobierana na zakończenie postępowania egzekucyjnego, a nie na jego początku.

⁷ Zdaniem M. Klonowskiego opłata z art. 29 ust. 4 u.k.k. „ma charakter opłaty uzupełniającej. Z jednej strony stanowi ona instrument pozwalający na zagwarantowanie komornikowi opłaty na poziomie opłaty minimalnej, nawet jeżeli wyegzekwowanie takiej opłaty w pełnej wysokości od dłużnika okaże się niemożliwe. Pozwala również uzyskać kwotę umożliwiającą pokryć podstawowe koszty własne związane z prowadzeniem przez komornika danej sprawy” (M. Klonowski [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, pod red. R. Reiwera, Warszawa 2019, s. 1015). Należy więc uznać, że opłata ta ma spełniać przede wszystkim funkcję fiskalną, która jest bardzo ważna dla funkcjonowania przyjętego modelu egzekucji sądowej. W doktrynie wskazuje się, iż funkcja fiskalna kosztów postępowania egzekucyjnego sprowadza się do tego, że ponoszenie kosztów postępowania egzekucyjnego przez jego uczestników kompensuje w określonym zakresie wydatki Skarbu Państwa i komorników sądowych na utrzymanie i ich działalność egzekucyjną. (A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2019, s. 162). W tym kontekście warto zaznaczyć, iż w doktrynie wyraźnie odróżnia się koszty działalności egzekucyjnej od kosztów egzekucji. Wskazuje się, że koszty działalności egzekucyjnej to pojęcie odnoszące się do kosztów całej działalności komornika sądowego, które nie dotyczą poszczególnych spraw. Natomiast koszty egzekucji są ściśle związane z konkretną sprawą (zob. Z. Knypl, Z. Merchel, *Finansowanie egzekucji sądowej prowadzonej przez komornika sądowego*, Sopot 2015, s. 38).

opłaty przyczynia się do zwiększenia liczby spraw, które są dla komornika dochodowe, a przez to do rozłożenia kosztów utrzymania kancelarii na większą liczbę prowadzonych postępowań.

Zgodnie z art. 29 ust. 4 u.k.k. w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego z innych przyczyn niż wskazane w art. 29 ust. 1 u.k.k.⁸, komornik pobiera od wierzyciela opłatę w wysokości 150 zł, z wyjątkiem przypadków, o których mowa w art. 30 u.k.k.⁹ Zgodnie z doktryną art. 29 ust. 4 u.k.k. ma zastosowanie zarówno w postępowaniach, w których umorzenie nastąpiło z urzędu (z wyłączeniem umorzenia na podstawie art. 824 § 1 pkt 4 k.p.c.), z mocy prawa, jak i w przypadkach, w których podstawą umorzenia jest wniosek dłużnika¹⁰.

Przepisy zawarte w u.k.k. znajdują zastosowanie do postępowań wszczętych po dniu 1 stycznia 2019 r. Niemniej należy zaznaczyć, iż zgodnie z art. 51 u.k.k. opłata z art. 29 ust. 4 u.k.k. nie jest ograniczona wyłącznie do spraw wszczętych po wejściu w życie u.k.k. Znajduje ona bowiem zastosowanie również w postępowaniach, które zostały wszczęte do dnia 31 grudnia 2018 r. Opłata ta jest więc ustalana w postępowaniach o świadczenie pieniężne niezależnie od tego, w jakim okresie zostały one wszczęte¹¹.

⁸ Art. 29 ust. 1 u.k.k. odnosi się do umorzenia postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 824 § 1 pkt 4 k.p.c. oraz art. 825 pkt 1 k.p.c., tj. na skutek beczynności wierzyciela oraz na wniosek wierzyciela.

⁹ Zgodnie z art. 30 u.k.k. w przypadku, oczywiście niecelowego, wszczęcia postępowania egzekucyjnego lub wskazania we wniosku o wszczęcie egzekucji osoby niebędącej dłużnikiem, komornik wydaje postanowienie o pobraniu od wierzyciela opłaty stosunkowej w wysokości 10% egzekwowanego świadczenia.

¹⁰ M. Simbierowicz, T. Skoczylas, *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, pod red. M. Simbierowicza, M. Świtkowskiego, Warszawa 2018, s. 653.

¹¹ Warto zaznaczyć, iż opłata z art. 29 ust. 4 u.k.k. dotyczy również postępowań wszczętych przed wejściem w życie u.k.k., co z perspektywy wierzyciela może okazać się wyjątkowo niekorzystne. Wierzyciel kierujący wnioskiem o wszczęcie egzekucji przed rokiem 2019 mógł nawet nie spodziewać się, że będzie musiał ponosić taką opłatę. Istnienie opłaty z art. 29 ust. 4 u.k.k. wymusza na wierzycielu analizę szans na wyegzekwowanie dochodzonych kwot. Natomiast wierzyciele w postępowaniach wszczętych przed rokiem 2019, składając wniosek, mogli nie mieć świadomości konieczności uiszczenia omawianej opłaty.

Przewidziana w art. 29 ust. 4 u.k.k. opłata, co do zasady, wynosi 150 zł¹², jednakże ustawodawca przewidział możliwość jej zmniejszenia. Wynika to z tego, że opłata ta podlega zmniejszeniu o sumę opłat egzekucyjnych ściągniętych i obciążających dłużnika¹³. W doktrynie wskazuje się, że długofalowym skutkiem wprowadzenia art. 29 ust. 4 u.k.k. powinno być zwiększenie proporcji spraw, w których należne wierzycielowi świadczenie zostanie wyegzekwowane w stosunku do spraw, w których egzekucja będzie bezskuteczna¹⁴.

3. Wyłączenia opłaty z art. 29 ust. 4 u.k.k. zawarte w art. 29 ust. 5 u.k.k.

W art. 29 ust. 5 u.k.k. wskazano podmioty, od których nie pobiera się opłaty z art. 29 ust. 4 u.k.k. Opłaty tej nie pobiera się od osób fizycznych dochodzących roszczeń pracowniczych lub odszkodowawczych¹⁵ oraz od jednostek samorządu terytorialnego¹⁶. Zgodnie z art. 29 ust. 5

¹² Należy zaznaczyć, że takie kwotowe określenie wysokości opłaty jest dość niefortunne. Z upływem czasu, od momentu wejścia w życie u.k.k., rzeczywista wartość opłaty będzie malała, ponieważ postępująca inflacja stanie się przyczyną spadku rzeczywistej wartości 150 zł.

¹³ W tym miejscu należy rozważyć znaczenie sformułowania „ściągniętych i obciążających dłużnika”. Zastosowanie koniunkcji w postaci „i” oznacza, że dla zmniejszenia opłaty z art. 29 ust. 4 u.k.k. konieczne jest równoczesne wystąpienie obydwu przesłanek. Opłaty, o które zostanie pomniejszona kwota 150 zł, muszą zostać ściągnięte, a jednocześnie muszą obciążać dłużnika. Należy jednak zaznaczyć, że pojęcie ściągnięcia nie obejmuje każdej opłaty uiszczanej w toku postępowania. Przykładowo, nie można uznać uiszczonej przez wierzyciela opłaty w toku postępowania na poszukiwanie majątku za już ściagniętą, ponieważ wierzyciel uiszczył ją dobrowolnie i nie została ona wyegzekwowana. W takiej sytuacji opłata ta nie może zostać uznana za ściagniętą. Inaczej będzie wyglądała sytuacja, gdy uiszczona opłata tytułem opłaty na poszukiwanie majątku zostanie od dłużnika wyegzekwowana i zwrócona do wierzyciela. W takiej sytuacji należy uznać, że opłata ta została ściagnięta i obciąża ona dłużnika. Wysokość opłaty z art. 29 ust. 4 u.k.k. może zostać wówczas pomniejszona o wysokość tak ściagniętej opłaty na poszukiwanie majątku. Użycie sformułowania „obciążające dłużnika” uniemożliwia pomniejszenie opłaty z art. 29 ust. 5 u.k.k. o jakiekolwiek opłaty obciążające wierzyciela.

¹⁴ R. Flejszar, *Pobranie i ściągnięcie opłat egzekucyjnych według ustawy o kosztach komorniczych* [w:] *Komornicy sądowi i egzekucja w nowej rzeczywistości prawnej*, pod red. R. Kulskiego, Sopot 2019, s. 165.

¹⁵ Art. 29 ust. 5 pkt 1 u.k.k.

¹⁶ Art. 29 ust. 5 pkt 2 u.k.k.

pkt 3 u.k.k. omawianej opłaty nie pobiera się również od podmiotów, których przedmiotem działalności nie jest działalność finansowa i ubezpieczeniowa w rozumieniu przepisów wydanych na podstawie art. 40 ust. 2 ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej¹⁷ i od podmiotów, których przedmiotem działalności jest działalność finansowa i ubezpieczeniowa w rozumieniu przepisów wydanych na podstawie art. 40 ust. 2 ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej¹⁸, o ile wymienione podmioty są wierzycielami pierwotnymi¹⁹, a wierzytelność nie

¹⁷ T.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 443.

¹⁸ Warto w tym miejscu przytoczyć pogląd A. Antkiewicza, że: „Jeśli komornik nie jest w stanie ustalić danych dotyczących prowadzonej działalności gospodarczej na podstawie dostępnych rejestrów, na przykład KRS albo CEIDG, powinien wydać postanowienie o pobraniu tej opłaty od wierzyciela. Ciężar wykazania okoliczności zwalniających z wyżej wymienionej opłaty spoczywa na wierzycielu, zwłaszcza w zakresie statusu wierzyciela pierwotnego i udowodnienia tego, że wierzytelność nie była przedmiotem obrotu” (A. Antkiewicz [w:] A. Antkiewicz, Z. Merchel, *Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, Sopot 2019, s. 158–159). Podobne stanowisko prezentuje M. Klonowski, wskazując, iż to na zainteresowanym podmiocie (wierzycielu) spoczywa ciężar wykazania, że nie tylko prowadzi on działalność gospodarczą, lecz także, że działalność ta nie jest sklasyfikowana w sposób przewidziany w art. 29 ust. 5 pkt 3 b) u.k.k. Zdaniem M. Klonowskiego taka konkluzja wynika z samej konstrukcji art. 29 ust. 4 i 5 u.k.k. Skoro bowiem zasadą jest pokrywanie opłaty końcowej w razie nieskutecznej egzekucji, a możliwość uzyskania zwolnienia z tej opłaty stanowi jedynie wyjątek występujący w przypadku zaistnienia określonych okoliczności, to zgodnie z art. 232 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. ciężar wykazania zaistnienia tych okoliczności spoczywa na wierzycielu, ponieważ to on wywodzi z nich skutki prawne (M. Klonowski, *op. cit.*, s. 1019.). Należy jednak zaznaczyć, iż wykazanie, że wierzytelność nie była przedmiotem obrotu, może w niektórych sytuacjach stanowić dla wierzyciela spory problem. Samo wykazanie, że to on jest wierzycielem pierwotnym nie jest równoznaczne z tym, iż wierzytelność nie była przedmiotem obrotu. Możliwa jest bowiem sytuacja, w której wierzyciel pierwotny zbył wierzytelność, a następnie ją odkupił. Byłby on wówczas wierzycielem pierwotnym, ale sama wierzytelność byłaby przedmiotem obrotu. Wierzyciel powinien więc wykazać nie tylko to, iż jest wierzycielem pierwotnym, ale również to, że nie zbył wierzytelności i jej następnie nie odkupił. A to w praktyce okaże się zapewne nader problematyczne, zwłaszcza że zbycie i odkupienie może nastąpić jeszcze przed powstaniem tytułu egzekucyjnego.

Warto również zaznaczyć, że umowa cesji wierzytelności przenosi na nabywcę *ipso iure* związaną z nią przysługą wierzytelność wynikającą z tytułu kosztów procesu (A. Marciniak, *Opłata stała należna od wierzyciela w razie umorzenia postępowania egzekucyjnego obejmującego egzekucję kosztów sądowych*, PPE 2019, nr 5, s. 79). Jak słusznie wskazuje A. Marciniak: „Wierzytelność z tytułu kosztów procesu nabyta przez cesjonariusza nie należy do wierzytelności, które nie były przedmiotem obrotu w rozumieniu art. 29 ust. 5 pkt 3 b) u.k.k. Eliminując podwójną negację zawartą w tym zdaniu, można powiedzieć, że wymieniona wierzytelność była przedmiotem obrotu” (*Ibidem*, s. 80).

¹⁹ Za wierzyciela pierwotnego należy uznać wierzyciela będącego stroną stosunku prawnego, z którego wierzytelność wynika (I. Kunicki, *Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 170).

była przedmiotem obrotu²⁰. Warunkiem *sine qua non* wyjątków przewidzianych w art. 29 ust. 5 pkt 3 u.k.k. jest to, że postępowanie egzekucyjne zostało wszczęte przed upływem dwóch lat od powstania tytułu egzekucyjnego obejmującego daną wierzytelność²¹.

Wskazane w art. 29 ust. 5 u.k.k. wyjątki od zasady pobierania opłaty z art. 29 ust. 4 u.k.k. nie stanowią jednak katalogu zamkniętego. Dotyczą one sytuacji, w których opłata ta nie zostanie naliczona²². Należy jednak zauważyć, że nie tylko art. 29 ust. 5 u.k.k. wskazuje wyjątki od zasady pobierania opłaty z art. 29 ust. 4 u.k.k.²³

4. Sytuacja osoby fizycznej, która nie dochodzi roszczeń pracowniczych lub odszkodowawczych i nie prowadzi działalności gospodarczej

Warto w tym miejscu odnieść problematykę opłaty z art. 29 ust. 4 u.k.k. oraz wskazane w art. 29 ust. 5 u.k.k. wyjątki od jej naliczania do sytuacji osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej, która nie dochodzi w postępowaniu roszczeń pracowniczych lub odszkodowawczych²⁴. Przede wszystkim należy zauważyć, że w stosunku do takiej osoby nie znajdzie zastosowania art. 29 ust. 5 pkt 1 u.k.k., ponieważ przepis ten

²⁰ Art. 29 ust. 5 pkt 3 u.k.k.

²¹ Warto w tym miejscu zaznaczyć, iż słusznie wskazuje się, że w sprawach wierzycieli wymienionych w art. 29 ust. 5 u.k.k. komornik nie może pobrać opłaty z art. 29 ust. 4 u.k.k. od dłużnika na podstawie art. 770 § 1 k.p.c., ponieważ art. 770 § 1 k.p.c. dotyczy rozstrzygnięcia o kosztach postępowania egzekucyjnego między jego stronami, a nie pobierania opłaty przez komornika sądowego (zob. A. Antkiewicz [w:] A. Antkiewicz, Z. Merchel, *Ustawa..., op. cit.*, s. 159).

²² Art. 29 ust. 4 u.k.k. zawiera w sobie pewne wyjątki i ograniczenia od zasady pobierania opłaty w wysokości 150 zł.

²³ Przykładem może być chociażby art. 45 ust. 2 u.k.k., zgodnie z którym Skarb Państwa nie uiszcza opłat egzekucyjnych. Brakuje podstaw do uznania, że art. 45 ust. 2 u.k.k. nie znajduje zastosowania w stosunku do opłaty z art. 29 ust. 4 u.k.k.

²⁴ Warto w tym miejscu zaznaczyć, że ustalenie, czy dane świadczenie jest odszkodowawczym czy pracowniczym, wymaga, aby komornik sądowy zbadał pod tym względem tytuł wykonawczy. Decydujące znaczenie dla rozstrzygnięcia, czy dane roszczenie jest odszkodowawcze, ma nie tyle sposób jego określenia w treści tytułu, co jego rzeczywisty charakter. W takiej sytuacji ustalenie, czy dane roszczenie ma charakter odszkodowawczy, może w niektórych wypadkach być nader problematyczne.

wyraźnie ogranicza się do osób dochodzących roszczeń pracowniczych lub odszkodowawczych. Wyłączenie to nie może więc objąć osób fizycznych niedochodzących tego typu roszczeń, bowiem dotyczy ono jedynie pewnej grupy wierzycieli dochodzących roszczeń o określonym charakterze. W sytuacji gdy osoba fizyczna dochodzi roszczenia o innym charakterze, nie jest ona objęta wyłączeniem przewidzianym w art. 29 ust. 5 pkt 1 u.k.k. Nie zostanie ona objęta również wyłączeniem z art. 29 ust. 5 pkt 2 u.k.k., ponieważ osoba fizyczna nie jest jednostką samorządu terytorialnego.

W stosunku do osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej i niedochodzącej w postępowaniu roszczeń pracowniczych lub odszkodowawczych nie znajdzie również zastosowania art. 29 ust. 5 pkt 3 u.k.k. I to niezależnie od tego, czy osoba ta jest pierwotnym wierzycielem, czy też w sytuacji, gdy egzekucja została wszczęta w okresie dwóch lat od powstania tytułu egzekucyjnego. Artykuł 29 ust. 5 pkt 3 u.k.k. zawiera bowiem w swojej treści dwa wyłączenia. Pierwsze odnosi się do podmiotów, których przedmiotem działalności nie jest działalność finansowa i ubezpieczeniowa w rozumieniu przepisów wydanych na podstawie art. 40 ust. 2 ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej; drugie wyłączenie dotyczy podmiotów, których przedmiotem działalności jest działalność finansowa i ubezpieczeniowa w rozumieniu przepisów wydanych na podstawie art. 40 ust. 2 ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej. Żadne z wyłączeń zawartych w art. 29 ust. 5 pkt 3 u.k.k. nie obejmuje nieprowadzącej działalności gospodarczej osoby fizycznej, która nie dochodzi w postępowaniu roszczeń pracowniczych lub odszkodowawczych. Wynika to z wymogu, że warunkiem zastosowania wyłączeń z art. 29 ust. 5 pkt 3 u.k.k. jest prowadzenie działalności gospodarczej²⁵. Do obu bowiem przypadków

²⁵ Warto w tym miejscu zacytować M. Klonowskiego, który słusznie zauważa: „Posłużenie się przez ustawodawcę we wprowadzeniu do pkt 3 odwołaniem do przedmiotu działalności zakłada, że chodzi w tym przypadku wyłącznie o przedsiębiorców, którzy z natury rzeczy prowadzą określoną działalność, podlegającą klasyfikacji w Polskiej Klasyfikacji Działalności. Z założenia więc podmioty nieprowadzące działalności gospodarczej nie mogą korzystać z przewidzianego w tym przepisie zwolnienia, chyba że zachodzą przesłanki do zwolnienia ich z opłaty końcowej na

wskazanych w art. 29 ust. 5 pkt 3 u.k.k. odnosi się sformułowanie „których **przedmiotem działalności**”, a zatem w obu musi istnieć jakaś działalność wykonywana przez wierzyciela. Natomiast w sytuacji, gdy będąca wierzycielem osoba fizyczna nie wykonuje żadnej działalności, wyjątki wskazane w art. 29 ust. 5 pkt 3 u.k.k. w ogóle jej nie dotyczą²⁶. Przykładowo, osoba fizyczna zatrudniona na podstawie umowy o pracę lub utrzymująca się z emerytury, nieprowadząca żadnej działalności, nie zostanie objęta wyjątkiem wynikającym z art. 29 ust. 5 pkt 3 u.k.k., ponieważ nie spełnia fundamentalnego warunku możliwości zastosowania tegoż wyjątku, jakim jest prowadzenie działalności gospodarczej. W odniesieniu do takiej osoby nie ma żadnego znaczenia, ile lat minęło między powstaniem tytułu egzekucyjnego a wszczęciem postępowania, ponieważ nie doszło do spełnienia przesłanki w postaci prowadzenia działalności. Bez znaczenia dla obciążenia wierzyciela będącego osobą fizyczną nieprowadzącą działalności gospodarczej, która nie dochodzi w postępowaniu roszczeń pracowniczych lub odszkodowawczych, jest to, czy roszczenie objęte tytułem było przedmiotem obrotu.

Mając na uwadze powyższe, należy uznać, że opłata z art. 29 ust. 4 u.k.k. obciąża wierzyciela będącego osobą fizyczną nieprowadzącą działalności gospodarczej, która nie dochodzi roszczeń pracowniczych lub odszkodowawczych.

5. Artykuł 29 ust. 4 u.k.k. a artykuł 4 u.k.k.

Zgodnie z art. 4 u.k.k. prawomocne postanowienie zawierające wezwanie do uiszczenia kosztów komorniczych podlega wykonaniu bez

podstawie pkt 1 lub 2. Z drugiej strony należy podnieść, że gdyby intencją ustawodawcy było objęcie regulacją art. 29 ust. 5 pkt 3 podmiotów niebędących przedsiębiorcami, to tym samym zbędne byłoby wskazywanie wyłączeń, o których mowa w art. 29 ust. 5 pkt 1 i 2” (M. Klonowski, *op. cit.*, s. 1019).

²⁶ Należy zauważyć, że wykonywanie pracy na podstawie umowy o pracę w żaden sposób nie może zostać uznane za wykonywanie działalności w rozumieniu art. 29 ust. 5 pkt 3 u.k.k. Działalność wykonuje bowiem pracodawca zatrudnionej osoby fizycznej, a nie ona sama.

zaopatrywania go w klauzulę wykonalności. Za egzekucję kosztów komorniczych nie są pobierane opłaty. Słusznie wskazuje się w doktrynie, że zdanie drugie art. 4 u.k.k. może dotyczyć jedynie sytuacji, kiedy koszty komornicze są egzekwowane w innych postępowaniach egzekucyjnych niż te, w których powstały, ponieważ w przypadku ściągania kosztów w postępowaniu, w którym one powstały, nigdy nie pobiera się opłaty egzekucyjnej²⁷.

Należy jednak zaznaczyć, że wskazanie w zdaniu drugim w art. 4 u.k.k. dotyczy jedynie kosztów komorniczych, które nie były ustanowione pod rządami u.k.s.e. Koszty komornicze wynikające z przepisów u.k.k. nie są tożsame z opłatami przewidzianymi w przepisach u.k.s.e. Zatem w przypadku egzekucji opłat ustalonych na podstawie u.k.s.e., przewidziane w art. 4 u.k.k. wyłączenie nie obejmuje opłaty, o której mowa w art. 29 ust. 4 u.k.k.

Gdyby zatem w praktyce prowadzone było postępowanie, w którym jeden komornik egzekwuje **ustalone na podstawie u.k.s.e.** koszty drugiego komornika²⁸, to w przypadku bezskuteczności tego postępowania, pierwszy egzekwujący komornik powinien pobrać od drugiego komornika opłatę z art. 29 ust. 4 u.k.k.

Powinno tak się stać przede wszystkim dlatego, że komornik sądowy nie jest osobą prowadzącą działalność gospodarczą. Nie będzie on więc objęty wyłączeniami z art. 29 ust. 5 u.k.k. Komornika sądowego nie można również uznać za Skarb Państwa. Nie ulega zatem wątpliwości, że w sytuacji, gdy komornik prowadzi egzekucję opłat należnych innemu komornikowi, które zostały ustalone na podstawie u.k.s.e., to egzekwujący komornik ma obowiązek pobrać opłatę z art. 29 ust. 4 u.k.k.

²⁷ I. Kunicki, *op. cit.*, s. 33.

²⁸ Warto zaznaczyć, że do takiej sytuacji mogłoby dojść chociażby na skutek zbiegu egzekucji.

6. Postulaty *de lege ferenda*

Warto w tym miejscu podnieść postulat *de lege ferenda* usunięcia art. 29 ust. 5 pkt 3 u.k.k. z porządku prawnego. Wykazanie przez wierzyciela faktu, że jest on wierzycielem pierwotnym, oraz dokonanie stosownych do tego ustaleń przez komornika sądowego może zbytnio komplikować ustalanie kosztów komorniczych. Brakuje również podstaw, by wierzyciele będący podmiotami prowadzącymi działalność gospodarczą byli zwolnieni z obowiązku uiszczania opłaty z art. 29 ust. 4 u.k.k., skoro ustawodawca nałożył taki obowiązek na osoby fizyczne, które nie prowadzą działalności gospodarczej i nie dochodzą roszczeń pracowniczych lub odszkodowawczych. Ponadto przewidziane w art. 29 ust. 5 pkt 3 u.k.k. wyłączenia pobierania opłaty 150 zł mogą spowodować znaczący spadek wysokości opłat na podstawie art. 29 ust. 4 u.k.k.

Natomiast w sytuacji nieuwzględnienia przez ustawodawcę powyższego postulatu, warto podnieść postulat dokonania zmiany w art. 29 ust. 5 u.k.k., czego konsekwencją byłoby wprowadzenie w odniesieniu do wszystkich osób fizycznych zwolnienia z obowiązku ponoszenia opłaty z art. 29 ust. 4 u.k.k., jeżeli postępowanie zostało wszczęte przed upływem dwóch lat od powstania tytułu wykonawczego. Za proponowanym rozwiązaniem przemawia fakt, że osoba fizyczna nieprowadząca działalności gospodarczej jest przeważnie mniej zamożna od osoby prowadzącej taką działalność, wobec czego dla osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej konieczność poniesienia opłaty z art. 29 ust. 4 u.k.k. może być bardziej dolegliwa. Konieczne jest zatem dokonanie proponowanej zmiany, by również osoby fizyczne nieprowadzące działalności gospodarczej i niedochodzące roszczeń pracowniczych bądź odszkodowawczych mogły zostać objęte zwolnieniami od obowiązku ponoszenia opłaty z art. 29 ust. 4 u.k.k. Postulowana zmiana wydaje się uzasadniona z uwagi na interes społeczny²⁹.

²⁹ Warto również zaznaczyć, że obecna regulacja art. 29 ust. 5 u.k.k. może budzić wątpliwości na gruncie wyrażonej w art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej

Podobnie powinno się dokonać takiej zmiany w u.k.k., co skutkowałoby tym, że za egzekucję opłat egzekucyjnych ustalonych na podstawie u.k.s.e. nie pobierałoby się opłaty z art. 29 ust. 4 u.k.k.

7. Podsumowanie

Podsumowując niniejsze rozważania, należy uznać, że przewidziana w art. 29 ust. 4 u.k.k. opłata może odgrywać ważną rolę w zakresie finansowania egzekucji sądowej w Polsce. Natomiast zawarte w art. 29 ust. 5 u.k.k. zwolnienia od opłaty nie stanowią katalogu zamkniętego.

Należy uznać, że osoba fizyczna nieprowadząca działalności gospodarczej, która nie dochodzi roszczeń pracowniczych bądź odszkodowawczych w postępowaniu egzekucyjnym, nie jest zwolniona od ponoszenia opłaty z art. 29 ust. 4 u.k.k. Brak jest bowiem podstawy prawnej, by taka osoba fizyczna była zwolniona od obowiązku poniesienia opłaty z art. 29 ust. 4 u.k.k.

W takiej sytuacji konieczne jest podniesienie postulatu *de lege ferenda* usunięcia z porządku prawnego art. 29 ust. 5 pkt 3 u.k.k., a w przypadku nieuwzględnienia tegoż postulatu, podniesienie ewentualnego postulatu dokonania takich zmian w u.k.k., które zrównają sytuację osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej i niedochodzącej w postępowaniu egzekucyjnym roszczeń pracowniczych bądź odszkodowawczych z sytuacją podmiotów, o których mowa w art. 29 ust. 5 pkt 3a u.k.k. Proponowany postulat jest w pełni uzasadniony, zważywszy na fakt, iż dla takich osób fizycznych konieczność poniesienia opłaty w wysokości 150 zł może być większym ciężarem finansowym niż dla podmiotów prowadzących działalność gospodarczą.

Polskiej (Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 783) zasady sprawiedliwości społecznej oraz wyrażonej w art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej zasady równości wobec prawa. Wynikać to będzie z faktu, że pewna kategoria osób nie została objęta przewidzianymi w prawie wyjątkami od pobierania opłaty z art. 29 ust. 4 u.k.k., pomimo iż ich sytuacja finansowa może być nieraz znacznie gorsza niż podmiotów objętych przewidzianymi wyjątkami.

Za zasadny należy uznać również postulat objęcia wyłączeniami z art. 29 ust. 5 u.k.k. komornika sądowego dochodzącego kosztów na podstawie wydanego przez siebie postanowienia. Artykuł 4 u.k.k. nie obejmuje bowiem kosztów, które zostały ustalone na podstawie u.k.s.e.

Omawiane postulaty wydają się w pełni uzasadnione. W ocenie autora niniejszego opracowania mogą one mieć pozytywny wpływ na przebieg sądowego postępowania egzekucyjnego.

STRESZCZENIE **Oświadczenie majątkowe komornika sądowego – zagadnienie właściwego określenia wzoru formularza**

W artykule krytycznie oceniono treść wzoru formularza oświadczenia o stanie majątkowym komornika sądowego, stanowiącego załącznik do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2018 r. w sprawie wzoru formularza oświadczenia o stanie majątkowym. Zdaniem autora w rozporządzeniu przekroczono granice upoważnienia ustawowego, żądając od komornika sądowego ujawnienia w oświadczeniu majątkowym oprócz informacji wskazanych w przepisach art. 32 ust. 2 ustawy o komornikach sądowych także „innych dodatkowych danych o stanie majątkowym”, a ponadto w wielu miejscach niewłaściwie sformułowano treść wzoru formularza. Skutkiem tego in concreto w oświadczeniu składanym właściwemu prezesowi sądu komornik sądowy może nie podać wszystkich wymaganych od niego informacji o stanie jego majątku, zaś to skutkować poniesieniem przez niego odpowiedzialności dyscyplinarnej, a nawet karnej. W opracowaniu nie poprzestano na krytycznej ocenie wzoru formularza, ale zawarto również propozycje zmian jego treści.

Słowa kluczowe: oświadczenie majątkowe, wzór formularza, komornik sądowy, stan majątku

SUMMARY **Personal Property Declaration of a Bailiff – the Issue of Determining a Proper Template of the Form**

The article criticizes the content of a template of a personal property declaration form for bailiffs, enclosed to the Regulation by the Minister of Justice dated 18th of December 2018 concerning the template of a personal property declaration. According to the author, the Regulation goes beyond the boundaries of statutory authorization, demanding from a bailiff to disclose in one's personal property declaration, in addition to information indicated in regulations of art. 32(2) of the Act on Bailiffs, also 'other additional data on property'; moreover, in a number of fields the content of the form has been

formulated improperly. As a result of this in concreto in a declaration filed to a court chairman concerned, a bailiff may fail to provide all required information on one's property, which may result in disciplinary or even penal liability. The article does not content itself with the critical assessment of the form, but includes also a proposal of changing its content.

Keywords: *a personal property declaration, a form template, a bailiff, a property status*

Oświadczenie majątkowe komornika sądowego – zagadnienie właściwego określenia wzoru formularza

1. Wprowadzenie

Coroczne rzetelne wypełnienie oświadczenia majątkowego i złożenie go prezesowi właściwego sądu apelacyjnego stanowi jeden z podstawowych obowiązków komornika sądowego. Złożenie oświadczenia, zawierającego dane niezgodne z prawdą lub pomijającego pewne aktywa lub pasywa, których ujawnienie jest obligatoryjne, może spowodować pociągnięcie komornika sądowego do odpowiedzialności dyscyplinarnej, a nawet karnej. Wpisanie do oświadczenia majątkowego nieprawdziwych danych albo niewpisanie danych o stanie majątku, wymaganych przepisami powszechnie obowiązującymi, może być *in concreto* uznane za delikt dyscyplinarny¹. Co więcej, art. 233 § 6 k.k.² przewiduje surową

¹ Por. stanowisko sędziów Izby Dyscyplinarnej w Sądzie Najwyższym w sprawie II DSS 16/18, www.sn.pl (dostęp: 21.03.2020).

² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1950 ze zm.).

odpowiedzialność karną za złożenie fałszywego oświadczenia majątkowego przez komornika sądowego³.

Oświadczenie majątkowe za dany rok komornik sądowy składa na formularzu według wzoru, stanowiącego załącznik do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2018 r. w sprawie wzoru formularza oświadczenia o stanie majątkowym składanego przez komorników sądowych⁴. Kluczowe znaczenie dla właściwego wykonania przez komornika obowiązku rzetelnego wypełnienia formularza oświadczenia majątkowego ma treść przywołanego wzoru, która powinna jednoznacznie pozwolić na ustalenie, jakie informacje należy w oświadczeniu zawrzeć, a jakich nie trzeba w nim zawierać. Doświadczenie życiowe uczy, że wypełnianie oświadczenia majątkowego nierzadko nastrocza wiele trudności⁵.

W doktrynie nie podejmowano dotąd głębszych rozważań na ten temat, a wydaje się, że ma on istotne znaczenie teoretyczne i praktyczne. Pobieźnie omówione zostało zagadnienie właściwego wykorzystania przez Ministra Sprawiedliwości upoważnienia ustawowego zawartego w art. 32 ust. 12 u.k.s. w komentarzach do ustawy o komornikach sądowych⁶, chociaż wypełnienie formularza oświadczenia majątkowego w sposób nierzetelny i przekazanie go prezesowi właściwego sądu apelacyjnego może skutkować pociągnięciem komornika sądowego do odpowiedzialności dyscyplinarnej, a nawet karnej. Należy też zaznaczyć,

³ Zob. art. 32 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 121 ze zm.); dalej: u.k.s.

⁴ Dz.U. z 2018 r., poz. 2444; dalej: r.o.m.

⁵ Tak też słusznie M. Świtkowski [w:] *Komentarz do ustawy o komornikach sądowych*, pod red. M. Świtkowskiego, M. Simbierowicza, Warszawa 2019, Lex, komentarz do art. 32, nb 10.

⁶ M. Świtkowski poprzestał na stwierdzeniu, że Minister Sprawiedliwości wydał rozporządzenie z dnia 18 grudnia 2018 r., w którym zawarty jest wzór tego oświadczenia i „szczegółowy zakres informacji, jakie powinny się znaleźć w oświadczeniu” (M. Świtkowski [w:] *Komentarz...*, *op. cit.*, komentarz do art. 32, nb 8), zaś R. Reiwer poprzestał na wskazaniu, że Minister Sprawiedliwości wydał odpowiednie rozporządzenie i dodał kilka uwag do wybranych części wzoru formularza oświadczenia o stanie majątkowym składanego przez komorników sądowych (R. Reiwer, *Ustawa o komornikach sądowych. Komentarz*, Warszawa 2019, Legalis, komentarz do art. 32, nb. 18).

iż ewentualne postawienie komornikowi sądowemu zarzutu popełnienia przestępstwa złożenia fałszywego oświadczenia majątkowego (art. 233 § 6 k.k.) jest podstawą do obligatoryjnego zawieszenia komornika w czynnościach, gdyż przestępstwo to jest ścigane z oskarżenia publicznego⁷, zaś skazanie prawomocnym wyrokiem sądu powoduje z mocy prawa wygaśnięcie powołania komornika na to stanowisko⁸. Wymienione przestępstwo jest zagrożone karą od 6 miesięcy do 8 lat pozbawienia wolności, co wyklucza możliwość warunkowego umorzenia toczącego się postępowania karnego⁹.

2. Wzór formularza oświadczenia majątkowego komornika sądowego w perspektywie upoważnienia ustawowego zawartego w przepisie art. 32 ust. 12 u.k.s.

Każdy komornik sądowy jest obowiązany do corocznego składania oświadczenia o stanie majątku osobistego oraz objętego małżeńską wspólnością majątkową. Zgodnie z przepisem art. 32 ust. 2 u.k.s. oświadczenie to ma zawierać osiem kategorii informacji dotyczących: 1) posiadanych zasobów pieniężnych; 2) posiadanych nieruchomości i tytułów prawnych do ich posiadania; 3) posiadanych rzeczy ruchomych o wartości jednostkowej powyżej 10 000 zł; 4) posiadanych udziałów i akcji w spółkach prawa handlowego; 5) posiadanych instrumentów finansowych innych niż udziały i akcje w spółkach prawa handlowego¹⁰; 6) dochodów podlegających opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych, uzyskanych w okresie roku przed dniem, na który składane jest oświadczenie, o ile ich łączna wartość przekracza 10 000 zł, a ponadto źródeł tych dochodów; 7) nabytego przez składającego

⁷ Art. 18 ust. 1 pkt 1 u.k.s.

⁸ Z dniem uprawomocnienia się wyroku skazującego – art. 20 ust. 1 pkt 4 u.k.s.

⁹ Zob. art. 66 i 67 k.k.

¹⁰ Ustawodawca wyjaśnia, że chodzi o instrumenty finansowe w rozumieniu ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz.U. z 2020 r., poz. 89 ze zm.).

oświadczenie albo jego małżonka od Skarbu Państwa, innej państwowej osoby prawnej, jednostek samorządu terytorialnego, ich związków lub samorządowej osoby prawnej mienia, które podlegało zbyciu w drodze przetargu; 8) wierzytelności i zobowiązań pieniężnych o wartości powyżej 10 000 zł.

Jest to zamknięty katalog informacji o stanie majątku, których ujawnienia wymaga ustawodawca. Wniosek taki należy wyprowadzić z brzmienia art. 32 ust. 2 u.k.s., który zawiera enumeratywne wyliczenie informacji podlegających ujawnieniu, nie przewidując przy tym możliwości domagania się wyjawienia innych jeszcze danych (przed wyliczeniem informacji ujawnianych w oświadczeniu majątkowym ustawodawca nie używa zwrotu „w szczególności” lub innego podobnego sformułowania). Ponadto, wskazując zakres żądanych od składającego oświadczenie informacji, prawodawca posługuje się stanowczym zwrotem „oświadczenie majątkowe zawiera”, po czym w kolejnych punktach art. 32 ust. 2 u.k.s. wymienia podlegające ujawnieniu informacje, a nie wskazuje np. że „oświadczenie majątkowe powinno zawierać” dane informacje. Wreszcie, w żadnym innym przepisie ustawy o komornikach sądowych ustawodawca nie poszerza katalogu danych o stanie majątku, określonego w art. 32 ust. 2 u.k.s., ani nie wskazuje, aby możliwe lub pożądane było jego rozszerzenie w innym akcie prawnym.

Określając katalog danych o stanie majątku ujawnianych przez komornika sądowego w oświadczeniu majątkowym, ustawodawca posługuje się kategoriami z różnych dziedzin prawa, a nawet pozaprawnymi, co *in praxis* może powodować wiele trudności interpretacyjnych. I tak, pierwszą informacją wyjawianą w oświadczeniu majątkowym ma być informacja o „posiadanych zasobach pieniężnych”. Jakkolwiek posiadanie jest instytucją prawa cywilnego, to już pojęcie zasobów pieniężnych ma znaczenie potoczne¹¹ lub ekonomiczne¹². W ustawie o komornikach

¹¹ Mając na uwadze definicję słowa „zasób” w słowniku języka polskiego, można by przyjąć, że zasoby pieniężne to pewna ilość pieniędzy nagromadzona w celu wykorzystania w przyszłości; www.sjp.pwn.pl (dostęp: 30.03.2020).

¹² Zob. np.: B. Guziejewska, *Pojęcie i zakres środków publicznych a warunki pomocy publicznej dla przedsiębiorców*, Acta Universitatis Lodziensis Folia Oeconomica 2003,

sądowych pojęcie to nie zostało zdefiniowane, zaś użyte tylko raz – w art. 32 ust. 2 pkt 1 u.k.s.; nie ma go też w Kodeksie cywilnym. Idąc dalej za treścią art. 32 ust. 2 u.k.s. można przyjąć, że wykładnia tekstu ustawy – dotyczącego posiadania rzeczy nieruchomości, czy ruchomych – nie powinna nastroczać większych trudności, gdyż chodzi tu o znane instytucje prawa rzeczowego. Ustawodawca nie poprzestaje jednak na odwołaniu się do tradycyjnych instytucji prawa cywilnego, lecz dodaje sformułowanie o tytułach prawnych do posiadania, pomijając to, że rzecz można posiadać i bez tytułu prawnego¹³. Co więcej, czyni to wyłącznie w odniesieniu do nieruchomości. O ile pojęcia posiadania udziałów i akcji w spółkach prawa handlowego oraz instrumentów finansowych wskazanych w art. 32 ust. 2 pkt 5 u.k.s. są używane na gruncie regulacji ustaw: Kodeks spółek handlowych¹⁴ i ustawy o obrocie instrumentami finansowymi¹⁵, o tyle dochody podlegające opodatkowaniu to już kategoria należąca do innej dziedziny prawa – prawa podatkowego¹⁶. Z kolei dwa ostatnie punkty art. 32 ust. 2 u.k.s. dotyczą instytucji prawa cywilnego – tym razem prawa rzeczowego i prawa zobowiązań, przy czym chodzi tu o prawa podmiotowe, a nie o stan faktyczny, jakim jest posiadanie, o którym mowa w art. 32 ust. 2 pkt 2 i 3 u.k.s.

Jeżeli nawet takie sformułowanie katalogu danych ujawnianych w oświadczeniu majątkowym ma w założeniu służyć lepszej kontroli stanu majątku składającego oświadczenie, to zaniechanie wydania dobrego wzoru formularza, zawierającego jasne i rzeczowe informacje o wymaganych od komornika sądowego danych, konkretyzujące uregu-

nr 163, s. 19–24; M. Gorczyńska, H. Zadora, *Bezpieczeństwo finansowe na tle ogólnych warunków funkcjonowania mikro i małych przedsiębiorstw w Polsce*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego 2014, nr 799, s. 397–400; K. Michalak, *Finanse gospodarstw domowych* [w:], *Dylematy i perspektywy rozwoju finansów i rachunkowości*, pod red. P. Szczypy, A. Zimnego, PWSZ Konin 2008, *passim*.

¹³ Zob. np. E. Gniewek, *Prawo rzeczowe*, Poznań – Kluczbork 1996, s. 340–341.

¹⁴ Ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 505 ze zm.).

¹⁵ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 89 ze zm.).

¹⁶ Zob. zwłaszcza przepisy art. 9 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1387 ze zm.).

lowania ustawowe, może prowadzić do niemałych trudności w rzetelnym sporządzeniu oświadczenia majątkowego. Problemy, jakie mogą się z tym wiązać, najlepiej ilustruje fakt posiadania na oszczędnościowym rachunku bankowym kwoty w wysokości 20 000 zł. Z jednej strony można to zakwalifikować jako zasób pieniężny, o którym mowa w art. 32 ust. 2 pkt 1 u.k.s., z drugiej zaś – jako wierzytelność, wynikającą z umowy rachunku bankowego, o której mowa w art. 32 ust. 2 pkt 8 u.k.s.¹⁷

Oświadczenie majątkowe komornik sądowy składa na formularzu według wzoru określonego w rozporządzeniu w sprawie wzoru formularza oświadczenia o stanie majątkowym, składanego przez komorników sądowych. Upoważnienie do wydania tego rozporządzenia znajduje się w art. 32 ust. 12 u.k.s., w myśl którego wskazany minister określa, w drodze rozporządzenia, wzór formularza oświadczenia majątkowego, zawierający szczegółowy zakres informacji ujawnianych w oświadczeniu oraz klauzulę dotyczącą odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia¹⁸, mając na uwadze konieczność rzetelnego wykazania stanu majątkowego osób obowiązanych do składania oświadczeń. Trzeba zauważyć, że upoważnienie do wydania rozporządzenia zawarte w art. 32 ust. 12 u.k.s. jest jednoznaczne, jasne i konkretne. Rozporządzenie wydane na podstawie tego przepisu powinno swoją regulacją wykonywać przepisy ustawy o komornikach sądowych, a więc konkretyzować normy w niej zawarte, a nie uzupełniać ją w sposób samoistny, regulując kwestie pominięte przez ustawodawcę¹⁹. Minister Sprawiedliwości, wydając rozporządzenie na podstawie art. 32 ust. 12 u.k.s., ma zatem obowiązek²⁰:

¹⁷ Zob. wyrok SA w Szczecinie z dnia 6 marca 2015 r., I ACa 40/15, Lex nr 1770856.

¹⁸ W myśl przepisu art. 32 ust. 3 u.k.s. komornik sądowy składający oświadczenie jest obowiązany do zawarcia w nim klauzuli o następującej treści: „Jestem świadomy odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia”. Klauzula ta zastępuje pouczenie organu uprawnionego do odebrania oświadczenia o odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.

¹⁹ Zob. wyrok TK z dnia 16 listopada 2009 r., U 1/09, www.sip.lex.pl (dostęp: 21.03.2020).

²⁰ Upoważnienie do wydania rozporządzenia zawarte w art. 32 ust. 12 u.k.s. ma charakter obligatoryjny; por. § 68 ust. 1 i 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (Dz.U. z 2002 r. Nr 100, poz. 908).

- 1) określić wzór formularza oświadczenia majątkowego składanego przez komorników sądowych;
- 2) uszczegółowić we wzorze formularza informacje zawierane w oświadczeniu, uwzględniając konieczność rzetelnego wykazania stanu majątkowego przez komornika sądowego;
- 3) zawrzeć w tymże wzorze klauzulę umożliwiającą pociągnięcie osoby składającej fałszywe oświadczenie majątkowe do odpowiedzialności karnej²¹.

Nie ulega wątpliwości, że Minister Sprawiedliwości rzeczywiście określił odpowiedni wzór formularza oświadczenia majątkowego, wykonując ciążący na nim obowiązek zgodnie z upoważnieniem ustawowym. Również trzecie ze wskazanych wcześniej zadań nałożonych na Ministra Sprawiedliwości zostało należycie wykonane. Formularz oświadczenia majątkowego zawiera bowiem treść oświadczenia znajdującego się bezpośrednio nad podpisem składanym na końcu całego dokumentu o treści ujętej pogrubionym drukiem: „*Jestem świadomy(a) odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia*”²². Podpisujący oświadczenie komornik sądowy ma zatem pewność, że za złożenie fałszywego oświadczenia grozi mu odpowiedzialność karna.

Wątpliwości wzbudza jednak ocena wykonania przez Ministra Sprawiedliwości zadania sprowadzającego się do uszczegółowienia we wzorze formularza informacji zawieranych w oświadczeniu, a to w perspektywie potrzeby rzetelnego wykazania stanu majątkowego przez komornika sądowego. Analiza treści załącznika do rozporządzenia w sprawie wzoru formularza oświadczenia o stanie majątkowym, składanego przez komorników sądowych w konfrontacji z przepisami art. 32 ust. 2 i 12 u.k.s., prowadzi do wniosku, że Minister Sprawiedliwości przekroczył upoważnienie zawarte w art. 32 ust. 12 u.k.s., określając zakres informacji o stanie majątku, które komornik sądowy ma obowiązek zawrzeć w oświadczeniu majątkowym, szerzej niż to wynika z treści

²¹ Art. 233 § 6 k.k. w zw. z art. 233 § 2 k.k.

²² Strona 5 załącznika do rozporządzenia.

art. 32 ust. 2 u.k.s. Niezależnie od tego, sposób sformułowania treści wzoru formularza oświadczenia majątkowego komornika sądowego przez prawodawcę należy ocenić bardzo krytycznie, gdyż zignorował on uwagi o nieprecyzyjności i wieloznaczności istniejących regulacji prawnych w tym zakresie, zgłaszane chociażby przez Centralne Biuro Antykorupcyjne²³.

3. Przekroczenie upoważnienia ustawowego

Rozporządzenie, jako źródło prawa powszechnie obowiązującego, jest aktem wykonawczym do ustawy, wydawanym przez naczelne organy władzy wykonawczej na podstawie upoważnienia udzielonego przez ustawę i w celu wykonania ustawy, w której to upoważnienie zawarto²⁴. W doktrynie podkreśla się, że jego swoistą cechą jest to, iż nie ma charakteru „pierwotnego”, lecz jest aktem niesamoistnym ściśle związanym z ustawą²⁵. Rozporządzenia są wprowadzane aktami prawnymi powszechnie obowiązującymi, ustanawiającymi normy prawne o charakterze generalnym i abstrakcyjnym²⁶, ale nie mogą przekształcać się w akty o *de facto* samoistnym charakterze. Zakłada się, że ustawa i rozporządzenia wykonawcze łącznie tworzą całość zaprogramowaną przez ustawodawcę²⁷. W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego wielokrotnie podkreślano,

²³ Zob. np. *Oświadczenia majątkowe (wydanie uzupełnione)*. Polska. Centralne Biuro Antykorupcyjne, Przegląd Antykorupcyjny 2019, nr 1 (10), s. 56. Trafnie podkreśla to M. Świtkowski [w:] *Komentarz...*, *op. cit.*, komentarz do art. 32, nb 10, zaś nie dostrzega tego R. Reiwer [w:] *Ustawa...*, *op. cit.*, komentarz do art. 32, nb. 18, który jako zasoby pieniężne wymienia zarówno gotówkę, jak i „rachunki i lokaty bankowe” oraz „fundusze inwestycyjne”.

²⁴ Art. 92 ust. 1 Konstytucji RP.

²⁵ S. Wronkowska, *Model rozporządzenia jako aktu wykonawczego do ustaw w świetle konstytucji i praktyki* [w:] *Konstytucyjny system źródeł prawa w praktyce*, pod red. A. Szmęta, Warszawa 2005, s. 72; L. Garlicki, *Konstytucyjny system źródeł prawa (na tle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego)* [w:] *System źródeł prawa w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Materiały XLII Ogólnopolskiej Konferencji Katedr i Zakładów Prawa Konstytucyjnego, Nałęczów 1–3 czerwca 2000 r.)*, pod red. M. Granata, Lublin 2000, s. 49–50.

²⁶ K. Działocha, *Pojęcie aktu normatywnego w ustawie o Trybunale Konstytucyjnym*, *Studia Prawnicze* 1989, z. 2–3, s. 48.

²⁷ S. Wronkowska, *Model...*, *op. cit.*, s. 77.

że rozporządzenie nie może uzupełniać ustawy, rozbudowywać przesłanek zrealizowania danej normy prawnej określonej w ustawie. Jest ono wydawane na podstawie upoważnienia ustawy i w celu jej wykonania. Jeżeli zatem ustawodawca nie ureguje określonej kwestii w upoważnieniu do wydania aktu podustawowego, należy to interpretować jako nieudzielenie w tym zakresie kompetencji normodawczych. Niedopuszczalne jest z ogólnie sformułowanego upoważnienia domniemanie zakresu regulacji aktu podustawowego²⁸. Brak stanowiska ustawodawcy musi być zaś interpretowany jako nieudzielenie kompetencji normodawczej²⁹.

Przenosząc te ogólne uwagi na grunt rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości, określającego wzór formularza oświadczenia majątkowego komornika sądowego, warto zestawić katalog informacji ujawnianych w oświadczeniu majątkowym przez komornika wskazany w art. 32 ust. 2 u.k.s. z treścią formularza, w którym cyframi rzymskimi określono kolejne jego części, zawierające informacje wymagane od składającego oświadczenie. Można wówczas zauważyć, że pierwszych osiem części formularza oświadczenia majątkowego w zasadzie odpowiada ośmiu kolejnym punktom zamieszczonym w art. 32 ust. 2 u.k.s. Natomiast część IX formularza oświadczenia majątkowego, nazwana przez Ministra Sprawiedliwości „*Inne dodatkowe dane o stanie majątkowym*”, nie ma ani swojego odpowiednika w treści art. 32 ust. 2 u.k.s., ani w żadnym innym przepisie ustawy o komornikach sądowych.

Zawierając we wzorze formularza oświadczenia majątkowego komornika sądowego obowiązek wskazania „*Innych dodatkowych danych o stanie majątkowym*”, autor wzoru nie uściśla, o jakie dane chodzi. Z treści formularza oświadczenia majątkowego wnioskować by można, że w części

²⁸ Zob. np. wyrok TK: z dnia 28 maja 1986 r., U 1/86, OTK 1986/1/2; z dnia 17 sierpnia 1988 r., Uw 3/87, OTK 1988/1/14; z dnia 5 października 2004 r., U 2/04, OTK-A 2004/9/88; z dnia 12 lipca 2007 r., U 7/06, Legalis nr 83757. Zob. też: K. Działocha, S. Paweł, *Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego (1986–1993)*, s. 10.

²⁹ Por. wyroki TK: z dnia 8 października 2002 r., K 36/00, Legalis nr 55386; z dnia 12 lipca 2007 r., U 7/06, Legalis nr 83757 oraz z dnia 6 maja 2009 r., U 2/08, OTK-A 2009/4/56.

IX chodzi o inne dane niż wskazane w poprzednich częściach oświadczenia³⁰. W oparciu o wykładnię celowościową można twierdzić, że owe dodatkowe dane o stanie majątku składającego oświadczenie, to dane dotąd w nim nieujęte, które mogą mieć podobne znaczenie do wcześniej wskazywanych w oświadczeniu. Być może autor wzoru formularza spodziewa się, że w niedalekiej przyszłości dość popularne stanie się nabycie aktywów nieokreślonych w poprzednich ośmiu punktach formularza oświadczenia majątkowego, aktywów wymagających odpowiednich nakładów pieniężnych, i dlatego pozostawia możliwość uwzględnienia tego właśnie w części IX formularza, bez konieczności dokonywania zmiany przepisów ustawy o komornikach sądowych, a zwłaszcza art. 32 ust. 2 u.k.s. Jednakże ani względy praktyczne, ani też najbardziej celowe lub racjonalne okoliczności związane z potrzebą rozwiązywania nawet bardzo istotnych społecznie problemów nie mogą usprawiedliwiać wykroczenia poza upoważnienie ustawowe³¹.

Minister Sprawiedliwości niewątpliwie przekroczył upoważnienie ustawowe dane mu w art. 32 ust. 12 u.k.s., zobowiązując komorników sądowych do ujawniania szerszego zakresu danych o stanie majątkowym niż to wynika z treści art. 32 ust. 2 u.k.s. Rozporządzenie nie może normować kwestii wykraczających poza zakres spraw przekazanych do uregulowania przepisem upoważniającym, bo wtedy staje się samoistne i narusza zarówno przepis upoważniający do wydania rozporządzenia, jak i art. 92 ust. 1 Konstytucji RP³². Jest to bowiem oczywista konsekwencja funkcji rozporządzenia w systemie źródeł prawa³³.

Podsumowując tę część rozważań należy stwierdzić, że § 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2018 r. w sprawie

³⁰ W odniesieniu do tych danych – jak wynika z przypisu zawartego w formularzu – należy wskazać, czy wykazywane składniki majątku stanowią majątek osobisty składającego oświadczenie, czy są objęte małżeńską wspólnością majątkową.

³¹ M. Wiącek [w:] *Konstytucja RP. Komentarz*, pod red. M. Safjana, L. Boska, Warszawa 2016, Legalis, komentarz do art. 92, część VIII.B nb 6; zob. wyrok TK z dnia 5 października 1999 r., U 4/99, OTK 1999/6/118.

³² M. Wiącek [w:] *Konstytucja RP...*, *op. cit.*, część VIII.B nb 6.

³³ *Ibidem*.

wzoru formularza oświadczenia o stanie majątkowym, składanego przez komorników sądowych, jest niezgodny z art. 32 ust. 12 u.k.s. oraz z art. 92 ust. 1 Konstytucji RP w zakresie, w jakim wymaga od komornika sądowego zawarcia w oświadczeniu majątkowym dodatkowych danych o stanie majątkowym – innych niż wskazane w art. 32 ust. 2 u.k.s. W tym zakresie bowiem Minister Sprawiedliwości wprowadził w drodze rozporządzenia dodatkowy obowiązek ujawnienia przez komorników sądowych danych o stanie majątku, nieprzewidzianych w ostatnio wskazanym przepisie prawnym.

4. Posiadane zasoby pieniężne a rachunki bankowe komornika sądowego

W formularzu oświadczenia majątkowego komornika sądowego, w jego części I, prawodawca określił zakres informacji o posiadanych zasobach pieniężnych, wskazując, że składający oświadczenie powinien podać wartość środków pieniężnych, jakie posiadał w walucie polskiej i – osobno – wartość środków pieniężnych, jakie posiadał w walucie obcej według stanu na dzień 31 grudnia roku poprzedniego, a także w terminie 30 dni od dnia zwolnienia stanowiska komornika³⁴. Takie sformułowanie danych w I części formularza oświadczenia majątkowego komornika sądowego, tożsame z odpowiednim sformułowaniem tego samego rodzaju danych sędziego, czy dyrektora sądu³⁵, zatrudnianych w sądzie w ramach stosunku pracy, a więc osób, które nie prowadzą jakiegokolwiek kancelarii, nasuwa wniosek, że twórca analizowanego tu wzoru formularza nie uwzględnił charakteru działalności komornika sądowego, a w szczególności sposobów pozyskiwania przez niego środków pieniężnych w związku z prowadzoną kancelarią komorniczą. Warto zauważyć, że kancelaria komornicza nie ma podmiotowości

³⁴ Art. 32 ust. 4 u.k.s.

³⁵ Zob. rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2017 r. w sprawie oświadczenia o stanie majątkowym sędziego, dyrektora sądu oraz zastępcy dyrektora sądu (Dz.U. z 2017 r., poz. 2437).

prawnej, lecz stanowi zespół osób i środków materialnych służących do obsługi komornika sądowego w zakresie powierzonych mu zadań i czynności. Dlatego w relacjach prawnych i rozliczeniach pieniężnych z bankiem, wierzycielami, dłużnikami i innymi podmiotami prawa cywilnego, to dany komornik sądowy jest stroną, a nie kancelaria komornicza.

Pozostawiając na uboczu kwestię ujmowania w zakresie posiadanych środków pieniężnych kwot zgromadzonych na rachunkach bankowych, co wszakże zwyczajowo się czyni, choć przecież *de iure* – jeżeli umowa rachunku bankowego nie stanowi inaczej – zanim nie nastąpi wykonanie dyspozycji wypłaty środków zgromadzonych na rachunku lub jej podobnej (np. dokonania przelewu na inny rachunek), posiadacz rachunku bankowego ma w stosunku do banku prowadzącego rachunek jedynie wierzytelność o wypłatę wszystkich zgromadzonych na nim środków³⁶, zauważyć należy, że komornik sądowy – z racji prowadzenia kancelarii komorniczej – w swoisty sposób gromadzi środki pieniężne na rachunkach bankowych. Jednocześnie, co do zasady, nie może tymi wszystkimi środkami całkiem swobodnie dysponować³⁷.

Kluczowe rachunki bankowe komornika sądowego związane z prowadzoną przez niego kancelarią to te, na których gromadzi: 1) środki stron postępowania (obrazowo rzecz ujmując)³⁸, 2) środki pieniężne wpłacone tytułem opłat egzekucyjnych³⁹ i 3) środki pieniężne służące pokryciu kosztów działalności egzekucyjnej⁴⁰. Powstaje zatem pytanie o obowiązek zaliczania do posiadanych środków pieniężnych w walucie polskiej, o których mowa w części I formularza oświadczenia majątkowego, środków zgromadzonych przez komornika sądowego na tych rachunkach.

³⁶ Wyrok SA w Szczecinie z dnia 6 marca 2015 r., I ACa 40/15, Lex nr 1770856. Por. J. Gołaczyński [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. E. Gniewka, Warszawa 2019, Legalis, komentarz do art. 725, nb 16.

³⁷ Zob. art. 31 ust. 1 u.k.s. oraz art. 154 ust. 2 u.k.s.

³⁸ Art. 154 ust. 2 u.k.s.; zob. § 49 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2018 r. w sprawie określenia szczegółowych zasad prowadzenia biurowości, rachunkowości i ewidencji operacji finansowych kancelarii komorniczych (Dz.U. z 2018 r., poz. 2517).

³⁹ Art. 149 ust. 1 u.k.s.

⁴⁰ Art. 150 ust. 4 u.k.s.

Prima vista zdawać się może, że komornik sądowy nie powinien ujmować w ramach posiadanych środków pieniężnych sum z rachunków bankowych, na których gromadzi środki wyegzekwowane w toku egzekucji i zaliczki na pokrycie wydatków gotówkowych w toku egzekucji oraz uzyskane opłaty egzekucyjne. W przeciwieństwie bowiem do środków zgromadzonych na odrębnym rachunku, stanowiących pobrane wynagrodzenie prowizyjne, wcześniej wskazane środki są gromadzone na rachunku bankowym niepodlegającym zajęciu, a w dodatku komornik sądowy ma obowiązek rozdysponować je w ściśle określony sposób i w ustawowo określonym terminie. Ostatnio wskazane środki komornik przechowuje wyłącznie na nieoprocentowanych rachunkach bankowych kancelarii, a zawierając umowę rachunku bankowego, ma obowiązek poinformować bank o przeznaczeniu takiego rachunku, przekazując jednocześnie odpowiednią informację prezesowi właściwego sądu rejonowego⁴¹. Jednakże do czasu uznania innych rachunków bankowych, w szczególności rachunku wierzyciela, na który komornik sądowy zleca przelanie wyegzekwowanych środków pieniężnych, to komornik jest posiadaczem zasobów gromadzonych na tychże rachunkach bankowych⁴². Choćby środki stron postępowania podlegają rozdysponowaniu w ustawowo określony sposób, zaś opłaty egzekucyjne stanowią niepodatkową należność budżetową o charakterze publiczno-prawnym, to jednak ani te pierwsze nie są wpłacane bezpośrednio na rachunek bankowy innego niż komornik sądowy podmiotu, ani te drugie nie są wpłacane bezpośrednio na rachunek Skarbu Państwa, lecz na rachunek bankowy, którego dysponentem jest komornik sądowy w ramach prowadzonej kancelarii komorniczej. Podlegają one przekazaniu na inny odpowiedni, docelowy rachunek bankowy, ale bezsprzecznie następuje

⁴¹ Art. 154 ust. 2 i 3 u.k.s.

⁴² Jeżeli zatem komornik sądowy lub osoba skutecznie się za niego podająca zleci bankowi dokonanie przelewu z rachunku, na którym gromadzone są środki stron postępowania, na rachunek, na który dokonanie przelewu jest niedopuszczalne, bank zasadniczo wykona taką dyspozycję, a skutkiem tego – do czasu ujawnienia bezprawnej czynności – posiadacz rachunku, na który bezprawnie przelano należność, może nią swobodnie zadysponować.

to na skutek dyspozycji posiadacza rachunku bankowego – komornika sądowego. Komornik sądowy nie jest jedynie podmiotem przekazującym określone kwoty na rachunki innych podmiotów, skoro np. z wpłat tytułem opłat egzekucyjnych potrąca wynagrodzenie prowizyjne, a następnie przekazuje je na odrębny rachunek bankowy, z którego finansuje wydatki prowadzonej kancelarii, a który może podlegać zajęciu⁴³. Nie ulega wątpliwości, że komornik sądowy jest posiadaczem środków pieniężnych zgromadzonych na wskazanych rachunkach bankowych. Natomiast ani przepis art. 32 ust. 2 pkt 1 u.k.s., ani wzór formularza oświadczenia majątkowego komornika sądowego, stanowiący załącznik do rozporządzenia w sprawie wzoru formularza oświadczenia o stanie majątkowym składanego przez komorników sądowych, nie wyłącza z obowiązku ujawnienia tych posiadanych środków pieniężnych, które podlegają ustawowemu rozdysponowaniu, a zwłaszcza przekazaniu wierzycielom lub na rachunek budżetu państwa.

Mniej wątpliwości budzi wykazanie przez komornika sądowego w I części formularza oświadczenia majątkowego środków posiadanych na rachunku, na którym gromadzi wynagrodzenie prowizyjne potrącane z kwot uiszczonych tytułem opłat egzekucyjnych. Wynagrodzenie prowizyjne jest bowiem przeznaczane na wydatki kancelarii komorniczej, a zatem posiadaczem środków na rachunku bankowym jest komornik sądowy, który może nimi w zasadzie swobodnie dysponować. Równocześnie, na komornikach sądowych spoczywa obowiązek składania co miesiąc, pod rygorem odpowiedzialności karno-skarbowej⁴⁴, informacji o uzyskanych opłatach egzekucyjnych oraz opłatach egzekucyjnych podlegających przekazaniu na rachunek Skarbu Państwa⁴⁵. W związku z tym należy rozważyć celowość ujawniania w oświadczeniu majątkowym środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych, o których mowa w art. 154 ust. 2 u.k.s. oraz art. 150 ust. 4 u.k.s. Zwłaszcza, że prezes właściwego sądu rejonowego, nie

⁴³ Zob. art. 150 ust. 4 u.k.s. w zw. z art. 154 ust. 6 u.k.s.

⁴⁴ Szerzej: S. Kowalski, *Czyny zabronione dotyczące opłat egzekucyjnych w Kodeksie karnym skarbowym*, PPE 2020, nr 1, s. 28–31.

⁴⁵ Art. 149 ust. 5 u.k.s.

rzadziej niż raz na 2 lata, przeprowadza kontrolę kancelarii – również w zakresie finansowym⁴⁶.

Ponadto treść formularza oświadczenia majątkowego sugeruje, że wykazywane przez składającego oświadczenie zasoby pieniężne w walucie polskiej podlegają zsumowaniu. W przypadku zsumowania zasobów pieniężnych gromadzonych na wszystkich wcześniej wskazywanych rachunkach oraz dodania do tego kwoty innych zasobów pieniężnych posiadanych przez komornika sądowego, tego rodzaju informacja zawarta w oświadczeniu majątkowym nie realizowałaby jakiegokolwiek racjonalnie rozumianego celu składania takiego oświadczenia.

Wykładnia językowa przepisów art. 32 ust. 2 u.k.s. i rozporządzenia w sprawie wzoru formularza oświadczenia o stanie majątkowym składanego przez komorników sądowych i wyciągnięte na jej podstawie wniośki świadczą o błędnym sformułowaniu treści formularza oświadczenia o stanie majątkowym składanego przez komornika sądowego w jego I części. Przyjmując tę wykładnię, zasadne byłoby – wbrew sugestii zawartej w omawianym formularzu – wyodrębnić i opisać krótko, że ujawniane zasoby na rachunkach bankowych dotyczą: rachunku ze środkami stron postępowania, rachunku ze środkami wpłaconymi tytułem opłat egzekucyjnych, rachunku ze środkami służącymi pokryciu kosztów działalności egzekucyjnej, rachunku z innymi jeszcze środkami pieniężnymi, tudzież gotówki, którą dysponuje składający oświadczenie.

Mając na względzie cel oświadczenia majątkowego, którym jest ułatwienie odpowiednim służbom państwowym przeciwdziałania korupcji⁴⁷ oraz zapobieganie uzyskiwaniu przez funkcjonariuszy publicznych dochodów w sposób niezgodny z prawem czy zasadami etyki zawodowej⁴⁸, wydaje się, że uzasadnione byłoby jednak przyjęcie, że środki gromadzone na rachunkach, o których mowa w art. 154 ust. 2 u.k.s.,

⁴⁶ Zob. zwłaszcza art. 176 u.k.s. oraz § 12 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 lutego 2019 r. w sprawie przeprowadzania kontroli kancelarii komorniczej (Dz.U. z 2019 r., poz. 259).

⁴⁷ *Oświadczenia majątkowe (wydanie uzupełnione)*. Polska..., *op. cit.*, s. 53.

⁴⁸ Podobnie: R. Reiwer, *Ustawa...*, *op. cit.*, komentarz do art. 32, nb. 3.

nie stanowią zasobów pieniężnych, o których mowa w art. 32 ust. 2 pkt 1 u.k.s. Jakkolwiek bowiem to komornik sądowy jest posiadaczem rachunku bankowego, na którym środki te są gromadzone, to z uwagi na funkcje tych rachunków i towarzyszące temu szczególne uregulowania ustawowe, wykazywanie środków tam gromadzonych w oświadczeniu majątkowym komornika sądowego nie tylko nie realizuje celu składania takiego oświadczenia, ale wręcz utrudnia kontrolę stanu jego majątku, dokonywaną między innymi w oparciu o to oświadczenie. Jeżeli intencją prawodawcy rzeczywiście było ujęcie wszelkich pozostałych zasobów pieniężnych posiadanych przez komornika na dzień określony w art. 32 ust. 4 u.k.s., w tym też wynagrodzenia prowizyjnego potrącanego bezpośrednio z opłaty egzekucyjnej, to zasadne byłoby wyodrębnienie środków związanych z działalnością kancelarii komorniczej (np. zgromadzonych na rachunku bankowym, o którym mowa w art. 150 ust. 4 u.k.s.) w osobnym punkcie I części wzoru oświadczenia majątkowego.

Aktualne określenie informacji o posiadanych środkach pieniężnych w formularzu oświadczenia o stanie majątkowym komornika sądowego może powodować poważne wątpliwości co do tego, jakie informacje w nim umieszczać, a zwłaszcza czy do posiadanych zasobów pieniężnych wliczać środki zgromadzone na rachunkach bankowych wymienionych w art. 154 ust. 2 u.k.s. Część I omawianego formularza nie jest zatem sformułowana w sposób umożliwiający rzetelne wykazanie stanu majątkowego komornika sądowego składającego oświadczenie, gdyż pomija specyfikę rozliczeń środków na rachunkach bankowych posiadanych przez komornika sądowego w ramach prowadzonej kancelarii komorniczej.

5. Posiadane nieruchomości

Już pobieżna analiza wzoru formularza oświadczenia o stanie majątkowym składanego przez komorników sądowych przekonuje, że spośród wszystkich jego części najbardziej dokładnych informacji wymaga

się od składającego oświadczenie w zakresie nieruchomości (rozbudowana część II formularza). We wzorze formularza nieruchomości podzielono na cztery kategorie: nieruchomości zabudowaną, mieszkanie, inną nieruchomości oraz nieruchomości rolną. Ten sposób wyodrębnienia rodzaju nieruchomości musi prawnika zaskakiwać, skoro w Kodeksie cywilnym nie wyróżnia się mieszkania jako rodzaju nieruchomości, zaś nieruchomości rolna niewątpliwie jest nieruchomością, więc nie powinna być wymieniona jako ostatnia, po kategorii „Inne nieruchomości”. Według nomenklatury prawnej bardziej odpowiednie byłoby wyróżnienie lokalu mieszkalnego i lokalu użytkowego jako odrębnych kategorii nieruchomości ujawnianych w oświadczeniu, a zaniechanie posługiwania się określeniem „mieszkanie”, tym bardziej że składający oświadczenie ma jeszcze wskazać „tytuł prawny” mieszkania.

Wedle przepisu art. 32 ust. 2 pkt 2 u.k.s. we wzorze formularza oświadczenia o stanie majątkowym składanego przez komorników sądowych wymaga się podania tytułu prawnego do nieruchomości. W odniesieniu do „nieruchomości zabudowanej”, „mieszkania” oraz „innych nieruchomości” prawodawca określa, jakie tytuły prawne należy wymienić: „własność, współwłasność, wielkość udziału we współwłasności, inny tytuł prawny – podać jaki oraz inne dane”. Nie ulega wątpliwości, że owa swego rodzaju „podpowiedź” co do tego, jaki tytuł prawny należy podać, jest niepoprawna. Po pierwsze, wśród tytułów prawnych jest wymieniona *expressis verbis* i współwłasność, i wielkość udziału we współwłasności, a nie wymienia się np. najmu lub dzierżawy, które także mogą stanowić tytuł posiadania nieruchomości⁴⁹, posiadania zależnego. Wymienienie takich przykładowych tytułów prawnych do nieruchomości może sugerować, że ustawodawcy chodzi o nieruchomości będącą w posiadaniu samoistnym komornika sądowego. Tymczasem nie ulega wątpliwości, że w art. 32 ust. 2 pkt 2 u.k.s. mowa o każdym rodzaju posiadania nieruchomości pod jakimkolwiek tytułem prawnym⁵⁰. Po drugie, wypełniający

⁴⁹ W szczególności lokalu mieszkalnego, ogrodu działkowego itp.

⁵⁰ Tak też np. M. Świtkowski [w:] *Komentarz...*, *op. cit.*, komentarz do art. 32, nb 2.

formularz oświadczenia majątkowego komornik sądowy ma wskazać „inne dane”, ale ani z treści rozporządzenia, ani z treści samego formularza nie wynika, jakie to mają być dane.

Nie mniej istotne jest to, że w formularzu oświadczenia o stanie majątkowym komorników sądowych, w szczególności w jego części II, dotyczącej posiadanych nieruchomości, komornik ma również podać posiadane części nieruchomości, np. oddany mu do używania garaż itd. Wskazywany wcześniej cel składania oświadczeń majątkowych przemawiałby za tym, aby posiadanie części nieruchomości stanowiło informację ujawnianą w oświadczeniu majątkowym. Wyodrębnienie „mieszkania”, jako nieruchomości w części II formularza oświadczenia majątkowego, zdaje się wskazywać, że i prawodawca tak właśnie pojmuje obowiązek ujawnienia posiadanych nieruchomości, zawarty w art. 32 ust. 2 pkt 2 u.k.s. Tym bardziej zatem należałoby chyba domagać się od Ministra Sprawiedliwości wyraźnego wykazania tego w dodatkowym, odrębnym punkcie części II formularza.

Wskazane błędy w formułowaniu informacji wymaganych od składającego oświadczenie majątkowe komornika sądowego nie należą do takich, które w praktyce mogłyby nader często nastroczać niedających się przezwyciężyć trudności w wypełnianiu formularza. Jeżeli jednak wymaga się od komornika sądowego precyzyjnego i rzetelnego rozliczania się ze stanu jego majątku (dotyczącego majątku osobistego oraz objętego małżeńską wspólnością majątkową), to tym bardziej należy wymagać od Ministra Sprawiedliwości, aby wzór formularza oświadczenia majątkowego był precyzyjny, wolny od kolokwializmów i pozwalający składającemu oświadczenie jednoznacznie ustalić, jakie dane i w którym miejscu formularza należy wpisać.

6. Ruchomości własne i posiadane

W rozporządzeniu wydanym na podstawie upoważnienia zawartego w art. 32 ust. 12 u.k.s. należało m.in. wskazać szczegółowy zakres

informacji zawieranych w oświadczeniu, mając na uwadze konieczność rzetelnego wykazania stanu majątkowego osób obowiązanych do składania oświadczeń. Ustawodawca wymaga, aby komornik sądowy podał w oświadczeniu informacje o posiadanych zasobach pieniężnych, a zatem w formularzu oświadczenia majątkowego stanowiącego załącznik do rozporządzenia określono, że chodzi o „środki posiadane w walucie polskiej” i o „środki posiadane w walucie obcej”. Tym samym jednoznacznie wskazano, że mowa tu o środkach pieniężnych posiadanych przez składającego oświadczenie, tak jak to ujmuje art. 32 ust. 2 pkt 1 u.k.s. Podobnie, w odniesieniu do nieruchomości, w II części formularza oświadczenia majątkowego określono, że chodzi o nieruchomości posiadane, żądając podania tytułu prawnego do posiadania danej nieruchomości⁵¹. Natomiast kolejną, wyjątkowo ubogą w treść III część formularza oświadczenia majątkowego ustawodawca zatytułował „Rzeczy ruchome o wartości jednostkowej powyżej 10 000 złotych”, dodając jedynie, że w przypadku pojazdów mechanicznych należy podać markę, model i rok produkcji⁵². W części III formularza nie ma odniesienia do rzeczy ruchomych posiadanych, mowa jest wyłącznie o rzeczach ruchomych.

Dla komornika sądowego prowadzącego kancelarię komorniczą, w której zatrudnia kilka, kilkanaście osób, rozróżnienie między rzeczami wchodzącymi w skład majątku, stanowiącymi jego własność, a rzeczami wchodzącymi w skład jego majątku, lecz jedynie posiadanymi, zaś stanowiącymi własność innych podmiotów (np. samochodami używanymi na podstawie umowy leasingowej), ma fundamentalne znaczenie. Z pewnością dla większości osób posiadanie zależne danej rzeczy z reguły nie zwiększa majątku posiadacza, chociaż przyjmuje się,

⁵¹ Z zastrzeżeniem wskazanego wcześniej w tym opracowaniu – w ocenie autora niniejszego artykułu – nader nieudolnego „skonkretyzowania” we wzorze formularza danych dotyczących posiadanych zasobów pieniężnych i posiadanych nieruchomości.

⁵² Zdumiewające, że prawodawcę interesuje akurat tylko marka, model i rok produkcji pojazdu mechanicznego, a nie interesuje np. autor i tytuł dzieła sztuki (obrazu, rzeźby, zabytkowego instrumentu itd.) lub innej wartościowej rzeczy.

że prawnie chronione stany faktyczne, jak posiadanie i ekspektatywa, stanowią jednak część majątku osoby fizycznej⁵³.

W art. 32 ust. 2 pkt 3 u.k.s. ustawodawca wymaga, aby w oświadczeniu majątkowym komornik sądowy wskazał informacje o posiadanych rzeczach ruchomych o wartości jednostkowej powyżej 10 000 zł, nie ograniczając tej informacji do posiadania samoistnego. Powyższe rozwiązanie jest kontrowersyjne. Przykładowo, jeżeli komornik sądowy użyłby koledze komornikowi na okres zimowy samochód osobowy o wartości 50 000 zł, to każdy z nich musiałby ująć tenże samochód w składanym oświadczeniu majątkowym: używający – jako właściciel rzeczy (i jej posiadacz samoistny), zaś biorący – jako posiadacz zależny rzeczy. *Lege non distinguente* obowiązkiem komornika sądowego jest wskazać wszystkie posiadane ruchomości o wartości powyżej 10 000 zł, według stanu na dzień 31 grudnia roku poprzedzającego złożenie oświadczenia. Komornik sądowy, który posiada rzeczy o tej wartości, choćby nie stanowiły jego własności – np. samochód wzięty w leasing, biżuterię czy obraz oddane mu na przechowanie, przyjęty w zastaw zegarek – ma obowiązek wskazać te rzeczy w oświadczeniu majątkowym.

Zaniechanie wskazania w treści III części formularza oświadczenia o stanie majątkowym komornika sądowego, że chodzi o rzeczy posiadane, może wywoływać u składającego oświadczenie mylne przekonanie, że mowa tu jedynie o rzeczach stanowiących jego własność lub przedmiot współwłasności. Zwłaszcza że w tych częściach formularza, które dotyczą środków pieniężnych i nieruchomości, prawodawca wskazuje wyraźnie, iż obowiązkiem składającego oświadczenie jest wskazanie posiadanych środków pieniężnych oraz posiadanych nieruchomości.

Oprócz zaniechania wyraźnego wskazania, że oświadczający powinien wymienić posiadane rzeczy ruchome o wartości jednostkowej powyżej 10 000 zł, niewłaściwe jest również pominięcie obowiązku

⁵³ Zob. A. Bierć, *Zarys prawa prywatnego. Część ogólna*, Warszawa 2012, s. 278. Z. Radwański wskazywał, że również w węższym znaczeniu pojęcie majątku obejmuje aktywa, na które składa się także posiadanie (Z. Radwański, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 1996, s. 118).

wskazania tytułu prawnego do danej rzeczy – tak jak to jest w przypadku nieruchomości. W części II formularza oświadczenia prawodawca przewiduje nie tylko wskazanie tytułu prawnego do danej nieruchomości, ale też w nawiasie podaje przykładowo, jaki może być ów tytuł. Nie wskazuje już tego względem rzeczy ruchomych. Może to powodować mylne przekonanie, że w odniesieniu do ruchomości składający oświadczenie powinien podać informacje tylko o tych, których jest samodzielny właściciel (posiadaczem) lub które są objęte małżeńską wspólnością majątkową. Tymczasem, w świetle przepisu art. 32 ust. 2 pkt 3 u.k.s. nie powinno ulegać wątpliwości, że ujawnieniu w oświadczeniu majątkowym podlegają również te rzeczy ruchome o wartości jednostkowej przekraczającej 10 000 zł, których komornik sądowy jest współwłaścicielem w ułamkowej części, bez względu na wielkość jego udziału. W szczególności może to dotyczyć samochodu osobowego, którego komornik jest współwłaścicielem razem z synem lub córką. Wówczas decydująca dla obowiązku ujawnienia informacji w oświadczeniu jest wartość samochodu, a nie wartość udziału w prawie własności tego pojazdu.

Warto dodać, że kwestia nieujęcia udziału w prawie własności samochodu osobowego była przedmiotem rozstrzygnięcia sądu karnego w sprawie, w której zarzut popełnienia przestępstwa złożenia fałszywego oświadczenia majątkowego postawiono zastępcy burmistrza jednego z miast, który w części oświadczenia dotyczącej posiadanych ruchomości wskazał samochód stanowiący jego wyłączną własność, „zatajając jednocześnie fakt posiadania udziału w wysokości 1/3 własności (innego – dop. S.K.) samochodu osobowego marki R. (...) o wartości 12 800 zł”. W zakresie tej części zarzutu sformułowanego pod adresem oskarżonego, sąd rozpoznający sprawę wykazał ponad wszelką wątpliwość, że nie sposób przypisać zastępcy burmistrza miasta realizacji znamion strony podmiotowej czynu, gdyż był on w błędnym przekonaniu co do tego, że nie musi wskazywać, iż jest współwłaścicielem pojazdu, skoro jego ułamkowy udział na pewno nie przekraczał wartości 10 000 zł⁵⁴.

⁵⁴ Wyrok SR w Białymstoku z dnia 18 października 2013 r., III K 376/13, www.orzeczenia.ms.gov.pl (dostęp: 17.03.2020).

Wzór formularza oświadczenia o stanie majątkowym komornika sądowego w części III dotyczącej rzeczy ruchomych jest zbyt ubogi w treść i przez to może być mylący. Zawiera jedynie informację o potrzebie wskazania rzeczy ruchomych o wartości jednostkowej powyżej 10 000 zł i kilka szczegółowych danych dotyczących pojazdów mechanicznych. Prawodawca nie tylko nie wskazuje, aby obowiązek ten rozciągał się na rzeczy posiadane oraz obejmował rzeczy, w których składający oświadczenie ma jedynie ułamkowy udział, ale zawiera tę część oświadczenia bezpośrednio pod poprzedzającą ją częścią dotyczącą nieruchomości, w której te dane akurat wyraźnie przywołuje. Takie sformułowanie treści części III formularza oświadczenia majątkowego może *in concreto* powodować, że składający oświadczenie pominie fakt posiadania wartościowych cudzych rzeczy lub inne składniki majątku, które powinny być w oświadczeniu ujawnione⁵⁵.

7. Konkluzje

Przeprowadzona analiza wzoru formularza oświadczenia o stanie majątkowym komornika sądowego pozwala na przedstawienie kilku zwięzłych konkluzji.

1. W art. 32 ust. 2 u.k.s. zawarto zamknięty katalog informacji, podlegających ujawnieniu przez komornika sądowego w oświadczeniu majątkowym.
2. Poszczególne informacje ujęte w tym katalogu są wskazane ogólnie, dlatego bardzo ważne jest odpowiednie ich skonkretyzowanie we wzorze formularza oświadczenia o stanie majątkowym składanego przez komorników sądowych.

⁵⁵ Na potrzebę znacznie lepszego wzoru oświadczenia majątkowego niż wzory dotąd stosowane niejednokrotnie zwracali uwagę funkcjonariusze Centralnego Biura Antykorupcyjnego; zob. np. *Oświadczenia majątkowe (wydanie uzupełnione)*. Polska..., *op. cit.*, s. 76. Podkreślić należy, że zgodnie z art. 2 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Korupcyjnym (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1921 ze zm.), do zadań Centralnego Biura Antykorupcyjnego należy kontrola prawidłowości i prawdziwości oświadczeń majątkowych lub oświadczeń o prowadzeniu działalności gospodarczej osób pełniących funkcje publiczne, o których mowa w art. 115 § 19 k.k., składanych na podstawie odrębnych przepisów.

3. Minister Sprawiedliwości został upoważniony do określenia, w drodze rozporządzenia, wzoru formularza oświadczenia majątkowego, określającego szczegółowy zakres informacji zawieranych w oświadczeniu oraz klauzulę o odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia. Formułując wzór, miał obowiązek uwzględnić konieczność rzetelnego wykazania stanu majątkowego osób obowiązanych do składania oświadczeń.
4. We wzorze formularza oświadczenia majątkowego komorników sądowych Minister Sprawiedliwości prawidłowo ujął klauzulę o odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.
5. Wskazując we wzorze formularza oświadczenia majątkowego komorników sądowych, że składający oświadczenie ma obowiązek ujawnić w części IX formularza inne dodatkowe dane o stanie majątkowym, Minister Sprawiedliwości przekroczył upoważnienie ustawowe wynikające z art. 32 ust. 12 u.k.s.
6. W części I formularza autor wzoru pominął fakt posiadania przez komornika środków pieniężnych na odrębnych rachunkach bankowych wskazanych w art. 154 ust. 2 u.k.s. i w art. 150 ust. 4 u.k.s. Określenie sposobu podania informacji o posiadanych zasobach pieniężnych we wzorze formularza oświadczenia o stanie majątkowym składanego przez komorników sądowych nie uwzględnia specyfiki prowadzenia kancelarii komorniczej i nie realizuje wytycznej zawartej w art. 32 ust. 12 u.k.s., aby sporządzając wzór formularza, uwzględnić konieczność rzetelnego wykazania stanu majątkowego osób obowiązanych do składania oświadczeń.
7. Wzór formularza oświadczenia o stanie majątkowym komornika sądowego w części II nieprawidłowo kategoryzuje poszczególne rodzaje nieruchomości, a w przypadku trzech tak wyodrębnionych kategorii, nie zawiera wyraźnego odniesienia do tytułu prawnego stanowiącego zobowiązanie (a nie prawo rzeczowe) oraz nie wskazuje *expressis verbis*, aby obowiązkowe było ujawnienie w oświadczeniu majątkowym posiadania części nieruchomości.

8. Wzór formularza oświadczenia o stanie majątkowym komornika sądowego w części III nie zawiera wyraźnego wskazania obowiązku ujęcia w oświadczeniu rzeczy posiadanych oraz rzeczy, w których składający oświadczenie ma jedynie ułamkowy udział. Takie sformułowanie treści tej części formularza może w konkretnym przypadku spowodować, że składający oświadczenie pominie fakt posiadania wartościowych cudzych rzeczy lub inne składniki majątku, które powinny być w oświadczeniu ujawnione.
9. Warto postulować, aby Krajowa Rada Komornicza zwróciła uwagę Ministra Sprawiedliwości na potrzebę doprecyzowania formularza oświadczenia majątkowego komorników sądowych, a niezależnie od tego, aby np. w porozumieniu z funkcjonariuszami Centralnego Biura Antykorupcyjnego przygotowała instrukcję dla komorników sądowych, dotyczącą sposobu wypełniania oświadczeń majątkowych.

STRESZCZENIE Powództwa przeciwegzekucyjne
– charakter prawny, podstawy oraz zasady rozstrzygania
o kosztach procesu ze szczególnym uwzględnieniem
problematyki zastosowania art. 101 k.p.c.

Niniejsze opracowanie obejmuje problematykę powództw przeciwegzekucyjnych przewidzianych w art. 840–842 Kodeksu postępowania cywilnego. Przedstawiono ogólne uwagi o powództwach przeciwegzekucyjnych, w tym ich rodzaje, charakter prawny oraz podstawy. Analiza tych zagadnień jest podstawą do stwierdzenia, że sprawy obejmujące powództwo przeciwegzekucyjne, wykazując co prawda ścisły związek z tytułem wykonawczym, nie należą do kategorii spraw egzekucyjnych. Obejmują one samodzielne powództwo, do którego należy stosować, z pewnymi odrębnościami, przepisy ogólne dotyczące postępowania rozpoznawczego, w tym również przepisy odnoszące się do zasad rozstrzygania o kosztach procesu. W tym kontekście szerszym rozważaniom poddano problematykę rozstrzygania o kosztach procesu w oparciu o zasadę zawinienia, w świetle której w razie uwzględnienia powództwa – jeśli pozwany nie dał powodu do wytoczenia sprawy i uznał przy pierwszej czynności procesowej żądanie pozwu – powoda należy traktować jako stronę przegrywającą sprawę, zobowiązaną do zwrotu pozwanemu kosztów celowej obrony. Pozwoli to na ustalenie, czy w oparciu o poczynione wcześniej uwagi co do charakteru powództw przeciwegzekucyjnych, uznanie powództwa przy pierwszej czynności procesowej i zwrot tytułu wykonawczego przez pozwanego wierzyciela może stanowić podstawę do zastosowania art. 101 k.p.c.

Słowa kluczowe: powództwa przeciwegzekucyjne, koszty procesu, zasada zawinienia

SUMMARY Anti-enforcement Actions – Legal Nature, Grounds and Rules for Determining the Costs of the Trial, with Particular Emphasis on Problems with the Application of the Article 101 of the Civil Procedure Code

The subject of the article is an anti-executory proceedings provided for in art. 840–842 of the Code of Civil Procedure. As part of further analysis, general comments on anti-executory proceedings will be presented, including in particular their types, legal nature and grounds. The considerations made in this way remain relevant due to the fact that cases involving an anti-executory proceedings, although closely related to the writ of execution, do not fall into the category of enforcement cases. Instead, they constitute an independent action, to which general rules regarding recognition proceedings should be applied in principle, including provisions regarding the principles of settling costs of proceedings. In this context, the issue of adjudicating on the costs of the trial based on the principle of culpability will be subject to special analysis, in the light of which, if the action is admitted, if the defendant did not give a reason to file a case and recognized in the first procedural step the claimant's claim should be treated as the losing party, obliged to pay the defendant the costs of justifiable defense. This will make it possible to determine whether, based on the considerations previously made as to the nature of the anti-executory proceedings, the recognition of the action at the first hearing and the return of the writ by the defendant creditor may constitute the basis for the application of Article 101 of the Code of Civil Procedure.

Keywords: *anti-executory proceedings, costs of the trial, principle of culpability*

Powództwa przeciwegzekucyjne – charakter prawny, podstawy oraz zasady rozstrzygania o kosztach procesu ze szczególnym uwzględnieniem problematyki zastosowania art. 101 k.p.c.

1. Wprowadzenie

Powództwa przeciwegzekucyjne, w tym w szczególności powództwo o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności, stanowią merytoryczny sposób obrony dłużnika lub osoby trzeciej przed postępowaniem egzekucyjnym. Samo usytuowanie tych powództw w dziale VI części trzeciej Kodeksu postępowania cywilnego nie powoduje, że sprawy te są

sprawami egzekucyjnymi. Ich celem jest bowiem ukształtowanie stosunku prawnego wynikającego z treści tytułu wykonawczego. Postępowanie procesowe prowadzone w celu rozpoznania powództwa przeciwegzekucyjnego toczy się zatem, z pewnymi odrębnościami, w oparciu o przepisy ogólne. Z tego względu również orzekanie o zwrocie kosztów procesu na rzecz przeciwnika wygrywającego sprawę odbywa się na podstawie zasad ogólnych rozstrzygania o kosztach procesu, określonych w art. 98–110 k.p.c.¹ Wśród regulacji tych w art. 101 k.p.c. ustawodawca wyróżnił zasadę zawinienia, która stanowi jeden z wyjątków od podstawowej zasady odpowiedzialności za wynik procesu. W sprawach obejmujących powództwo przeciwegzekucyjne niejednokrotnie dochodzi do sytuacji, w której po doręczeniu pozwu pozwanemu ten uznaje przy pierwszej czynności procesowej żądanie tego pozwu. W takim przypadku powstaje konieczność wydania przez sąd wyroku uwzględniającego żądanie pozwu² oraz rozstrzygnięć dodatkowych, w tym w szczególności rozstrzygnięcia w przedmiocie powstałych w toku tego postępowania kosztów procesu. Po stronie sądu istnieje zatem obowiązek ustalenia właściwej reguły ponoszenia kosztów procesu z uwzględnieniem obowiązujących w postępowaniu cywilnym zasad zwrotu kosztów. Czy zatem w razie uznania przez pozwanego przy pierwszej czynności żądania pozwu o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego zachodzą przesłanki do zastosowania zasady zawinienia i obciążenia powoda kosztami procesu stosownie do art. 101 k.p.c.? Analiza problematyki zastosowania art. 101 k.p.c. w sprawach obejmujących powództwo o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego będzie przedmiotem dalszych rozważań, które poprzedzone zostaną ogólną charakterystyką powództw przeciwegzekucyjnych i ich podstaw, a także omówieniem funkcjonujących w postępowaniu cywilnym zasad rozstrzygania o kosztach procesu.

¹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1460 ze zm.); dalej: k.p.c.

² Niektórzy przedstawiciele doktryny określają wyrok wydany na skutek uznania przez pozwanego żądania pozwu jako „wyrok z uznania”. Tak np. E. Marszałkowska-Krześ, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2013, s. 342; H. Dolecki, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 2007, s. 216.

2. Powództwa przeciwegzekucyjne – charakter prawny, rodzaje, podstawy

W nauce polskiej procedury cywilnej wyróżnia się trzy rodzaje powództw – powództwo o świadczenie, powództwo o ustalenie stosunku prawnego oraz powództwo o ukształtowanie stosunku prawnego³. Powództwa przeciwegzekucyjne, zgodnie z ugruntowanym stanowiskiem doktryny i orzecznictwa, zalicza się do powództw o ukształtowanie prawa⁴. Przepisy regulujące powództwa przeciwegzekucyjne zamieszczone zostały w części trzeciej (postępowanie egzekucyjne), dziale VI (powództwa przeciwegzekucyjne), w art. 840–843 k.p.c. Sam tytuł działu mówi o tym, iż ustawodawca wyróżnia więcej niż jedno powództwo przeciwegzekucyjne. Analiza przepisów działu VI wskazuje, że istnieją dwa rodzaje tych powództw, a mianowicie powództwo opozycyjne (art. 840 k.p.c.) oraz powództwo ekscydencyjne (art. 841 i 842 k.p.c.). Oba stanowią merytoryczny środek obrony przed egzekucją, który należy odróżnić od środków o charakterze formalnym (jak np. skarga na czynności komornika, o której mowa w art. 767 k.p.c.).

Powództwo ekscydencyjne (zwane również powództwem o zwolnienie spod egzekucji) stanowi sposób obrony przed egzekucją, który to środek może zostać wykorzystany przez osobę trzecią⁵. Przez osobę trzecią należy rozumieć podmiot, który nie jest wymieniony jako dłużnik w tytule wykonawczym i nie toczy się przeciwko niemu dane postępowanie egzekucyjne. Stanowisko takie wyraził Sąd Najwyższy w jed-

³ Jest to pogląd ugruntowany w literaturze. Tak np. W. Broniewicz, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1975, s. 126; W. Siedlecki, *Zarys postępowania cywilnego*, Warszawa 1966, s. 196; P. Osowy, *Powództwa o ukształtowanie stosunku prawnego*, Warszawa 2015, s. 9.

⁴ Wyrok SN z dnia 10 listopada 2000 r., IV CKN 156/00, Legalis nr 108803; D. Zawistowski [w]: *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, pod red. J. Gołaczyńskiego, Warszawa 2012, s. 416.

⁵ D. Zawistowski, *op. cit.*, s. 416; K. Piasecki, *Wyroki sądów pierwszej instancji, sądów apelacyjnych oraz Sądu Najwyższego w sprawach cywilnych, handlowych i gospodarczych*, Warszawa 2007, s. 89.

nej ze swoich uchwał⁶ i wydaje się ono powszechnie akceptowane przez przedstawicieli doktryny oraz przez orzecznictwo. Legitymowanym czynnie w przypadku powództwa ekscydencyjnego jest zatem osoba, przeciwko której jako dłużnikowi nie została skierowana egzekucja. Wobec brzmienia art. 841 § 1 k.p.c. należy stwierdzić, że istotą tego powództwa jest żądanie zwolnienia zajętego przedmiotu spod egzekucji, jeśli skierowanie do niego egzekucji narusza prawa osoby trzeciej. Powyższe wskazuje na to, że powództwo o zwolnienie spod egzekucji może zostać wytoczone jedynie po wszczęciu egzekucji. Legitymowanym biernie jest wierzyciel, przy czym jeżeli dłużnik zaprzecza prawu powoda, należy oprócz wierzyciela pozwać również dłużnika. Powództwo o zwolnienie spod egzekucji można wytoczyć w terminie miesiąca od dnia dowiedzenia się o naruszeniu prawa, chyba że inny termin jest przewidziany w przepisach odrębnych. Jest to termin materialnoprawny, który nie podlega przywróceniu, a jego upływ stanowi podstawę oddalenia powództwa⁷. Ponadto, stosownie do art. 842 k.p.c. możliwe jest także powództwo o zwolnienie zajętego przedmiotu od egzekucji administracyjnej. Powództwo to można wnieść w ciągu czternastu dni od doręczenia postanowienia administracyjnego organu egzekucyjnego, a jeżeli zainteresowany wniósł zażalenie na to postanowienie – w ciągu czternastu dni od momentu doręczenia postanowienia wydanego na skutek zażalenia.

Obok powództwa ekscydencyjnego wyróżnia się powództwo opozycyjne, w tym w szczególności powództwo o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności. Ma ono na celu merytoryczną obronę dłużnika przed egzekucją⁸. Legitymowanym czynnie jest zatem przede wszystkim dłużnik, czyli podmiot wymieniony w tytule wykonawczym⁹.

⁶ Uchwała SN z dnia 17 października 1995 r., III CZP 143/95, Legalis nr 29569.

⁷ Uchwała SN z dnia 17 lipca 2007 r., III CZP 57/07, Legalis nr 84170.

⁸ J. Słyk, *Powództwa przeciwegzekucyjne małżonka dłużnika (art. 840 § 1 pkt 3 i art. 840¹ kodeksu postępowania cywilnego)*, Prawo w działaniu. Sprawy cywilne 2017, nr 17, s. 57.

⁹ Choć wskazuje się, że uprawnionymi do wytoczenia powództwa będą również spadkobiercy dłużnika, przeciwko którym skierowano egzekucję na podstawie tego tytułu, kurator spadku lub wykonawca testamentu, kurator dla spadkobierców dłużnika, a także nabywca nieruchomości nabytej po zajęciu. Tak A. Marciniak (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Tom IV. Komentarz. Art. 730–1095¹*, Warszawa 2020, s. 748 i n.

Może on żądać pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności w całości lub części albo jego ograniczenia w dwóch sytuacjach: 1) jeśli przeczy zdarzeniom, na których oparto wydanie klauzuli wykonalności, a w szczególności gdy kwestionuje istnienie obowiązku stwierdzonego tytułem egzekucyjnym niebędącym orzeczeniem sądu albo gdy kwestionuje przejście obowiązku mimo istnienia formalnego dokumentu stwierdzającego to przejście (art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c.); lub 2) po powstaniu tytułu egzekucyjnego nastąpiło zdarzenie, wskutek którego zobowiązanie wygasło albo nie może być egzekwowane; gdy tytułem jest orzeczenie sądowe, dłużnik może oprzeć powództwo także na zdarzeniach, które nastąpiły po zamknięciu rozprawy, na zarzucie spełnienia świadczenia, jeżeli zgłoszenie tego zarzutu w sprawie było z mocy ustawy niedopuszczalne, a także na zarzucie potrącenia (art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c.). Okoliczności te są podstawami powództwa o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności.

Podstawy powództwa określone w art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c. umożliwiają kwestionowanie treści tytułu egzekucyjnego niebędącego orzeczeniem sądu, czyli np. treści ugody sądowej, ugody zawartej przed sądem polubownym, aktu notarialnego, czy też innych tytułów egzekucyjnych, które nie są orzeczeniem sądu powszechnego (np. prawomocnego orzeczenia okręgowego sądu dyscyplinarnego właściwej okręgowej izby radców prawnych w zakresie kary pieniężnej oraz kosztów postępowania¹⁰). W związku z tym, że powyższe tytuły egzekucyjne nie korzystają z przymiotu powagi rzeczy osądzonej, możliwe jest kwestionowanie ich zasadności w drodze powództwa przeciwegzekucyjnego. Podstawy powództwa określone w art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. opierają się natomiast na zaistnieniu zdarzeń powodujących wygaśnięcie zobowiązania lub brak możliwości jego egzekwowania. Do tego typu zdarzeń należy zaliczyć przede wszystkim: wykonanie zobowiązania, spełnienie za zgodą wierzyciela innego świadczenia (art. 453 k.c.), potrącenie (art. 498 k.c.),

¹⁰ Art. 71 ust. 2a ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 75).

odnowienie (art. 506 k.c.), zwolnienie z długu (art. 508 k.c.), przedawnienie roszczenia stwierdzonego tytułem egzekucyjnym. Podstawą powództwa o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego może być także wyczerpanie sumy gwarancyjnej w obowiązkowym ubezpieczeniu OC posiadacza pojazdu mechanicznego¹¹, w przypadku tytułu wykonawczego obejmującego wyrok zasądający rentę na rzecz poszkodowanego¹². Z kolei w przypadku powództwa opartego na art. 840 § 1 pkt 3 k.p.c. legitymowanym czynnie będzie małżonek dłużnika, przeciwko któremu sąd nadał klauzulę wykonalności na podstawie art. 787 k.p.c. Małżonek może żądać pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności w całości lub części albo jego ograniczenia, jeśli wykaże, że egzekwowane świadczenie nie należy się wierzycielowi, przy czym małżonkowi temu przysługują zarzuty nie tylko z własnego prawa, lecz także zarzuty, których jego małżonek wcześniej nie mógł podnieść.

O ile w przypadku powództwa o zwolnienie spod egzekucji ustawodawca przewidział termin, w którym możliwe jest wytoczenie tego powództwa, o tyle takiego terminu nie wskazano w stosunku do powództwa opozycyjnego. Przepisy określają jednak pewne ramy czasowe, w których możliwe jest wniesienie tego typu pozwu. Przede wszystkim wykładnia językowa art. 840 k.p.c. wskazuje na możliwość wytoczenia powództwa opozycyjnego w razie istnienia tytułu wykonawczego. Biorąc pod uwagę fakt, że tytułem wykonawczym jest tytuł egzekucyjny zaopatrzony w klauzulę wykonalności (art. 776 zd. 2 k.p.c.), uznać należy, iż powództwo opozycyjne może zostać wytoczone dopiero po nadaniu tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności. Samo istnienie prawomocnego wyroku, nakazu zapłaty, czy też postanowienia nie jest jeszcze

¹¹ Wskazać należy, że suma gwarancyjna stanowi pieniężnie określony górny limit odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń w razie zajścia zdarzenia, za które ubezpieczyciel ponosi odpowiedzialność. Suma gwarancyjna, w przypadku obowiązkowego ubezpieczenia OC posiadacza pojazdu mechanicznego, określona jest ustawowo w art. 36 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym oraz Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 2214).

¹² Uchwała SN z dnia 2 lutego 2011 r., III CZP 128/10, Legalis nr 282953.

podstawą do wytoczenia powództwa przewidzianego w art. 840 k.p.c., którego celem jest merytoryczna obrona przed egzekucją. Przed nadaniem klauzuli wykonalności dłużnik może natomiast wystąpić z powództwem o ustalenie (art. 189 k.p.c.), że obowiązek stwierdzony tytułem egzekucyjnym przestał istnieć¹³. Brak również wątpliwości w doktrynie i orzecznictwie, że dłużnik traci uprawnienie do wytoczenia powództwa opozycyjnego w chwili, w której doszło do wyegzekwowania świadczenia objętego tytułem wykonawczym w całości lub w określonej części w odniesieniu do już wyegzekwowanego świadczenia¹⁴. Nie ma przy tym znaczenia, czy postępowanie egzekucyjne wobec dłużnika zostało już wszczęte czy nie – ważne, by była potencjalna możliwość wszczęcia tego postępowania poprzez istnienie w obrocie prawnym danego tytułu wykonawczego.

3. Zasady rozstrzygania o kosztach procesu w sprawie obejmującej powództwo przeciwegzekucyjne

Pomimo że powództwa przeciwegzekucyjne, w tym w szczególności powództwo o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego, zostały uregulowane w dziale VI części trzeciej Kodeksu postępowania cywilnego, sprawa obejmująca powództwo przeciwegzekucyjne nie należy do spraw egzekucyjnych, choć niewątpliwie wykazuje ścisły związek z tytułem wykonawczym. Do postępowania wszczętego na skutek wniesienia takiego pozwu zastosowanie mają zatem przepisy ogólne dotyczące postępowania rozpoznawczego, w tym również przepisy odnoszące się do zasad zwrotu kosztów procesu, określone w art. 98–110 k.p.c.

Podstawową zasadą obowiązującą w tym zakresie jest określona w art. 98 k.p.c. zasada odpowiedzialności za wynik procesu, której uzupełnienie stanowi zasada zwrotu kosztów celowych i niezbędnych¹⁵.

¹³ A. Stangret-Smoczyńska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, pod red. J. Gołaczyńskiego, Warszawa 2012, s. 348.

¹⁴ Postanowienie SN z dnia 30 maja 2014 r., II CSK 679/13, Legalis nr 1003005.

¹⁵ T. Demendecki, *Rozstrzyganie o kosztach w sądowym postępowaniu cywilnym. Studium teoretycznoprawne*, Łódź 2019, s. 165; W. Broniewicz, *op. cit.*, s. 76; W. Siedlecki, *op. cit.*, s. 180.

Zgodnie z nią strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony. Wynik sprawy pozwala na określenie, kto jest stroną przegrywającą sprawę. Co do zasady, przegrywającym będzie zatem powód w razie oddalenia powództwa przeciwegzekucyjnego lub pozwany w razie uwzględnienia powództwa w całości. Zasada ta jest podstawową regułą mającą zastosowanie w sprawach wynikających z powództw przeciwegzekucyjnych.

Obok zasady odpowiedzialności za wynik procesu w k.p.c. wyróżniono jeszcze inne reguły orzekania o kosztach procesu: zasadę wzajemnego zniesienia lub stosunkowego rozdzielenia kosztów (art. 100, 104 i 104¹ k.p.c.), zasadę słuszności (art. 102 k.p.c.) oraz zasadę zawinienia (art. 101, 103, 110 k.p.c.)¹⁶.

Stosunkowe rozdzielenie kosztów lub ich wzajemne zniesienie dotyczy sytuacji częściowego uwzględnienia żądań powoda (art. 100 zd. 1 k.p.c.). W przypadku tej zasady ustawodawca oparł się na przekonaniu, że każda ze stron powinna być obciążona kosztami w takim zakresie, w jakim przegrała sprawę. Wzajemne zniesienie kosztów polega na tym, że żadna ze stron nic drugiej nie zwraca, choćby strony poniosły koszty w różnej wysokości. W przypadku natomiast stosunkowego rozdzielenia kosztów są one rozkładane między stronami w takiej wysokości, w jakiej zostały poniesione przez każdą ze stron oraz stopnia, w jakich żądania poszczególnych stron zostały uwzględnione przez sąd. Konieczne jest zatem ustalenie łącznej wysokości kosztów procesu poniesionych przez wszystkie strony, a następnie porównanie poniesionych przez poszczególne strony kosztów z wynikiem procesu. Jeśli wskazane działanie pokazuje, że koszty nie zostały poniesione proporcjonalnie do wyniku procesu, sąd zasądza odpowiednią różnicę od strony, która poniosła ich za mało. Istnieje ponadto możliwość nałożenia na jedną ze stron obowiązku zwrotu wszystkich kosztów. Przy czym

¹⁶ T. Demendecki, *op. cit.*, s. 193–240; W. Broniewicz, *op. cit.*, s. 76; W. Siedlecki, *op. cit.*, s. 180.

obejmuje to dwie sytuacje: 1) gdy przeciwnik uległ tylko co do nieznacznej części swego żądania (np. przegrał proces w 1%) albo 2) gdy określenie należnej przeciwnikowi sumy zależało od wzajemnego obrachunku lub oceny sądu (np. w przypadku zadośćuczynienia). Wzajemne zniesienie kosztów dotyczy również procesu, w którym zawarto ugodę sądową lub medacyjną na skutek skierowania stron przez sąd do mediacji (art. 104 i 104¹ k.p.c.). W obu tych przypadkach wzajemne zniesienie kosztów następuje tylko wówczas, gdy strony nie postanowiły inaczej. Niewątpliwie w przypadku powództwa przeciwegzekucyjnego istnieje możliwość częściowego uwzględnienia żądania powoda, a to chociażby poprzez pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności w części, zamiast w całości. Tym samym, zasada wzajemnego zniesienia lub stosunkowego rozdzielenia kosztów może mieć zastosowanie przy rozstrzygnięciu przez sąd o kosztach procesu.

Ustawodawca wprowadził także zasadę rozstrzygania o kosztach opartą na zawinieniu. Obejmuje ona możliwość obciążenia przez sąd strony lub interwenienta obowiązkiem zwrotu kosztów wywołanych niesummiennym lub niewłaściwym postępowaniem. Dotyczyć to może kosztów powstałych przykładowo na skutek uchylenia się od wyjaśnień lub też złożenia wyjaśnień niezgodnych z prawdą, zatajenia lub opóźnionego powołania dowodów, czy też nieuzasadnionej odmowy poddania się mediacji. Ponadto, istnieje możliwość nałożenia na stronę, niezależnie od wyniku sprawy, obowiązku zwrotu kosztów w części wyższej niż wynikająca ze sprawy lub zwrotu kosztów w całości, jeśli pomimo wezwania do osobistego stawiennictwa strona nie stawiała się w celu udziału w czynności sądu i nie usprawiedliwiła swego niestawiennictwa lub w toku postępowania bez usprawiedliwienia nie stawiała się na posiedzenie medacyjne pomimo wcześniejszego wyrażenia zgody na mediację. Powyższe sytuacje obejmujące niesumienne lub niewłaściwe postępowanie strony w toku procesu umożliwiają obciążenie niewłaściwie postępującej strony kosztami.

Wśród zasad rozstrzygania o kosztach procesu należy ponadto wyróżnić zasadę słuszności. Została ona wyrażona w art. 102 k.p.c. i zgodnie

z nią w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami. Brakuje definicji pojęcia wypadku szczególnie uzasadnionego, wobec czego uznanie, czy w danym przypadku zachodzi wypadek szczególnie uzasadniony, należy do oceny sądu orzekającego.

Dosyć istotne, w kontekście zasygnalizowanej na wstępie niniejszego opracowania problematyki, pozostaje uregulowanie w art. 101 k.p.c. zasady niezawinienia strony przegrywającej proces. W przepisie tym ustawodawca określił bowiem, że zwrot kosztów należy się pozwanemu pomimo uwzględnienia powództwa, jeżeli nie dał powodu do wytoczenia sprawy i uznał przy pierwszej czynności procesowej żądanie pozwu. Ugruntowane jest stanowisko doktryny i orzecznictwa, że pozwany nie daje powodu do wytoczenia powództwa, jeżeli możliwe byłoby uzyskanie zaspokojenia roszczenia powoda bez wytoczenia powództwa. Uznanie powództwa musi przy tym nastąpić przy pierwszej czynności procesowej, którą zazwyczaj jest odpowiedź na pozew. Możliwość zastosowania w takim przypadku zasady wynikającej z art. 101 k.p.c. i obciążenia kosztami procesu powoda w sprawie wynikającej z powództwa przeciwegzekucyjnego wymaga ustalenia, kiedy pozwany daje powód do wytoczenia sprawy. Problematyka ta zostanie omówiona w dalszej części opracowania w odniesieniu do powództwa o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności.

4. Zastosowanie art. 101 k.p.c. w sprawach o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności

Zgodnie z art. 101 k.p.c. zwrot kosztów należy się pozwanemu pomimo uwzględnienia powództwa, jeżeli nie dał powodu do wytoczenia sprawy i uznał przy pierwszej czynności procesowej żądanie pozwu. Przepis ten wprowadza odstępstwo od podstawowej reguły, jaką jest zasada odpowiedzialności za wynik procesu, i opiera się na założeniu, że postępowanie sądowe jest ostatecznym narzędziem egzekwowania

praw powoda, który przed wytoczeniem powództwa powinien podjąć kroki przedsądowe w celu uzyskania zaspokojenia swoich żądań. Norma wynikająca z art. 101 k.p.c. znajdzie zastosowanie, jeśli zostaną spełnione łącznie dwie przesłanki: 1) pozwany uznał przy pierwszej czynności procesowej żądanie pozwu i 2) nie dał powodu do wytoczenia sprawy.

Pierwsza z wymienionych przesłanek dotyczy uznania przy pierwszej czynności procesowej żądania pozwu. Uznanie to powinno być stanowcze, wyraźne i nie budzić jakichkolwiek wątpliwości¹⁷. Oświadczenie o uznaniu pozwu nie może być warunkowe, składane jedynie z ostrożności na wypadek nieuwzględnienia stanowiska strony pozwanej wnoszącej o oddalenie powództwa. Uznanie żądania pozwu powinno mieć miejsce przy pierwszej czynności procesowej, co uzasadnia stwierdzenie, że powinno ono nastąpić, co do zasady, w odpowiedzi na pozew¹⁸. Zauważyć bowiem należy, iż wobec zmian wprowadzonych ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw¹⁹, od dnia 7 listopada 2019 r. wniesienie odpowiedzi na pozew jest obligatoryjne. Stosownie bowiem do art. 205¹ §1 zd. 1 k.p.c. przewodniczący zarządza doręczenie pozwu pozwanemu i wzywa go do złożenia odpowiedzi na pozew w wyznaczonym terminie, nie krótszym niż dwa tygodnie. Uchybienie wyznaczonemu terminowi powoduje zwrot odpowiedzi na pozew oraz może skutkować wydaniem wyroku zaocznego przez sąd na posiedzeniu niejawnym (art. 339 § 1 k.p.c.). Odpowiedź na pozew stanowi zatem pierwszą czynność procesową pozwanego i to w tym piśmie procesowym powinno zostać zamieszczone oświadczenie o uznaniu żądania pozwu.

Druga przesłanka zastosowania art. 101 k.p.c. obejmuje okoliczność, w której pozwany nie dał powodu do wytoczenia sprawy. W doktrynie i orzecznictwie wskazuje się, że pozwany nie daje powodu do wytoczenia sprawy, jeżeli jego stosunek wobec roszczenia powoda, oceniony

¹⁷ Wyrok SA w Szczecinie z dnia 29 sierpnia 2013 r., I ACa 95/13, Legalis nr 738168.

¹⁸ M. Machnij, *Kilka uwag o kosztach sądowych i kosztach procesu*, M.Prawn. 2002, nr 17, s. 791–793.

¹⁹ Dz.U. z 2019 r., poz. 1469 ze zm.

zgodnie z doświadczeniem życiowym, usprawiedliwia stwierdzenie, iż powód uzyskałby zaspokojenie swojego roszczenia bez wytoczenia powództwa²⁰. W przypadku pozwu o zapłatę wezwanie pozwanego do dobrowolnego spełnienia świadczenia przed wytoczeniem powództwa, które pozostało bez reakcji pozwanego i wskutek którego powód wniósł pozew o zapłatę do sądu, uniemożliwić będzie zastosowanie art. 101 k.p.c. nawet w wypadku uznania przez pozwanego przy pierwszej czynności procesowej żądania pozwu. W takiej sytuacji bowiem pozwany niewątpliwie dał powód do wytoczenia sprawy²¹. Brak spełnienia świadczenia przez pozwanego po wezwaniu go do zapłaty przez wierzyciela pozwala stwierdzić, że jedynym sposobem obrony jego praw jest wystąpienie z pozwem o zapłatę do sądu.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt postępowania wszczętego na skutek pozwu o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego, uznać należy, iż spełnienie pierwszej przesłanki, jaką jest uznanie przy pierwszej czynności procesowej żądania pozwu, nie powinno budzić większych wątpliwości. Bezwarunkowe i stanowcze uznanie żądania pozwu powinno nastąpić w odpowiedzi na pozew. Większe problemy stwarza natomiast kwestia ustalenia, jakie zachowanie pozwanego można uznać za dające powód do wytoczenia sprawy. W tym zakresie należy rozważyć trzy możliwości. Po pierwsze, za takie może zostać uznane zachowanie wierzyciela, który mimo wezwania go przez dłużnika do umorzenia postępowania egzekucyjnego i wydania tytułu wykonawczego, nie dokonuje jego zwrotu. Po drugie, za zaistnienie powodu do wytoczenia powództwa można uznać wszczęcie postępowania egzekucyjnego przez wierzyciela w sytuacji, gdy zachodzi jedna lub kilka podstaw określonych w art. 840 §1 k.p.c. Po trzecie, samo dysponowanie przez wierzyciela tytułem wykonawczym stanowi powód do wytoczenia powództwa o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego.

²⁰ T. Demendecki, *op. cit.*, s. 229.

²¹ Postanowienie SA w Białymstoku z dnia 30 listopada 1995 r., I ACz 366/95, Legalis nr 33860.

Pierwsze z przedstawionych stanowisk należy zdecydowanie odrzucić. Nie sposób bowiem uznać, by przed wystąpieniem z powództwem przeciwegzekucyjnym dłużnik był zobowiązany wzywać wierzyciela do wydania tytułu wykonawczego. Przemawia za tym przede wszystkim fakt, że w trakcie toczącego się postępowania egzekucyjnego mogłoby dojść do wyegzekwowania świadczenia objętego tytułem wykonawczym, a co za tym idzie – utraty prawa do wytoczenia powództwa przeciwegzekucyjnego.

Dwa pozostałe stanowiska wydają się równie atrakcyjne, choć należy zauważyć, że o istnieniu tytułu wykonawczego dłużnik uzyskuje informację zazwyczaj dopiero z chwilą doręczenia mu zawiadomienia o wszczęciu egzekucji²². Nie można jednak wykluczyć sytuacji, w której wiedzę o istnieniu tytułu wykonawczego dłużnik uzyskuje wcześniej, np. dokonując wglądu w akta postępowania sądowego. W takim wypadku nawet tylko potencjalna obawa przed wszczęciem egzekucji wobec dłużnika, który spełnił już świadczenie objęte tytułem wykonawczym, powinna uzasadniać wystąpienie z pozwem przeciwegzekucyjnym. Celem powództwa o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności jest bowiem udaremnienie prowadzenia jakiejkolwiek egzekucji na podstawie danego tytułu wykonawczego w przyszłości. Brak reakcji ze strony dłużnika mógłby go narazić na dotkliwe konsekwencje. W przypadku wszczęcia egzekucji komornik przystępuje bowiem od razu do czynności egzekucyjnych²³, dokonując zajęcia ruchomości, wynagrodzenia za pracę, czy wierzytelności z rachunku bankowego. Dopóki zatem w obrocie prawnym istnieje tytuł wykonawczy, który może być podstawą egzekucji, istnieją też powody do wytoczenia powództwa przeciwegzekucyjnego²⁴. Z tych przyczyn opowiedzieć się należy za poglądem, że samo

²² Stosownie do art. 794² § 1 zd. 1 k.p.c. postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności nie podlega doręczeniu dłużnikowi.

²³ Jedynie w przypadku egzekucji z nieruchomości komornik wzywa dłużnika, aby zapłacił dług w ciągu dwóch tygodni pod rygorem przystąpienia do opisu i oszacowania (art. 923 k.p.c.).

²⁴ Należy przypomnieć, że wystąpienie z powództwem opozycyjnym nie jest uzależnione od formalnego wszczęcia egzekucji i może nastąpić po nadaniu tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności.

dysponowanie przez wierzyciela tytułem wykonawczym należy uznać za istnienie powodu do wytoczenia sprawy.

Podkreślić przy tym trzeba, że poprzez wytoczenie powództwa o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego powód zwraca się do sądu z żądaniem ukształtowania stosunku prawnego między powodem będącym dłużnikiem a pozwanym wierzycielem. Wola stron lub też wola samego wierzyciela nie może być podstawą pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego²⁵. Nowe ukształtowanie sytuacji prawnej stron może nastąpić jedynie poprzez wydanie przez sąd wyroku uwzględniającego żądanie pozwu (pozbawiającego tytuł wykonawczy wykonalności). Wyrok ten ma charakter konstytutywny. W tym kontekście należy zauważyć, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego dość powszechnie uznaje się, iż przepis art. 101 k.p.c. nie ma zastosowania w sytuacjach, w których osiągnięcie skutku prawnego może nastąpić jedynie poprzez wytoczenie powództwa, a do takich spraw zalicza się sprawy wynikające z powództwa przeciwegzekucyjnego²⁶. Z tych przyczyn uznanie powództwa i zwrot tytułu wykonawczego przez pozwanego wierzyciela przy pierwszej czynności procesowej nie może stanowić podstawy do zastosowania art. 101 k.p.c. Takie zachowanie wierzyciela powinno jednak podlegać ocenie przez sąd orzekający w sprawie jako szczególnie uzasadniony przypadek, tłumaczący odstępianie od obciążania pozwanego wierzyciela kosztami procesu stosownie do art. 102 k.p.c.

5. Podsumowanie

Podsumowując, należy stwierdzić, że powództwa przeciwegzekucyjne należą do kategorii powództw o ukształtowanie stosunku prawnego. W razie zaistnienia jednej z podstaw wytoczenia tego powództwa, podmiot do tego legitymowany może wystąpić do sądu z żądaniem od-

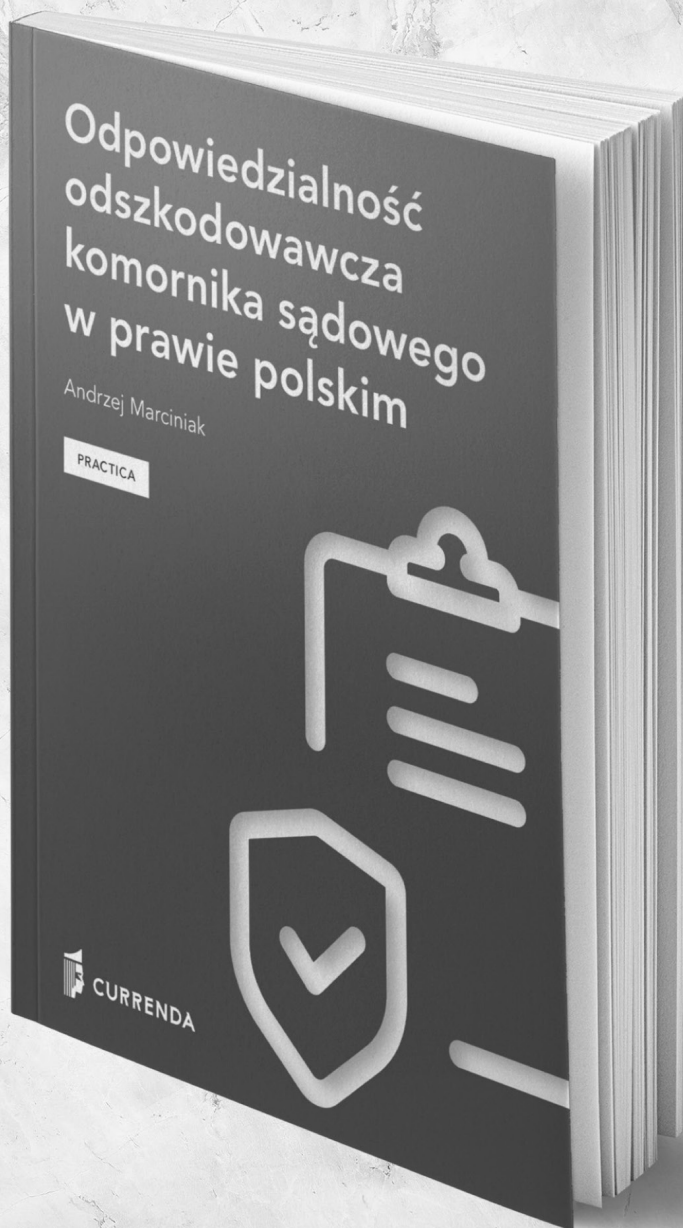
²⁵ M. Zaprzaluk, *Przeciwegzekucyjne powództwo opozycyjne z art. 840 k.p.c. – charakter prawny, zadania i cel*, Folia Iuridica Universitatis Wratislaviensis 2017, nr 6(2), s. 249.

²⁶ Postanowienie SN z dnia 6 grudnia 2012 r., IV CZ 121/12, Legalis nr 649164; postanowienie SN z dnia 18 grudnia 1965 r., II CZ 110/65, Legalis nr 12524.

powiedniego ukształtowania stosunku prawnego określonego w tytule wykonawczym. Sprawa wszczęta przez wytoczenie powództwa przeciwegzekucyjnego nie należy do spraw egzekucyjnych – stanowi samodzielne powództwo. Powyższe uzasadnia stwierdzenie, że postępowanie rozpoznawcze prowadzone jest według zasad ogólnych. Również rozstrzyganie o kosztach procesu następuje, co do zasady, na podstawie regulacji ogólnych określonych w art. 98–110 k.p.c. Wątpliwości, z uwagi na charakter sprawy obejmującej powództwo przeciwegzekucyjne (w szczególności opozycyjne), może budzić możliwość stosowania art. 101 k.p.c. do rozstrzygania o zasadach ponoszenia kosztów procesu.

Powództwo opozycyjne ma na celu pozbawienie lub ograniczenie wykonalności tytułu wykonawczego. W razie istnienia podstaw powództwa prawo do jego wytoczenia może być realizowane przez dłużnika, nawet jeśli możliwość wykonania tytułu wykonawczego jest tylko potencjalna. Zatem obawa przed wykonaniem tytułu wykonawczego to wystarczający powód do wytoczenia sprawy, choćby wierzyciel jeszcze nie wystąpił z wnioskiem o wszczęcie egzekucji. Prowadzi to do wniosku, że w razie wytoczenia powództwa o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego, uznanie przy pierwszej czynności procesowej żądania pozwu przez pozwanego nie uzasadnia obciążenia powoda kosztami procesu, bowiem samo dysponowanie tytułem wykonawczym przez pozwanego jest podstawą do uznania, że dał on powód do wytoczenia sprawy. Pozwany winien być zatem obciążony kosztami procesu zgodnie z zasadami ogólnymi, z tym jednak zastrzeżeniem, że sąd może uznać, iż zachodzą przesłanki do odstąpienia od obciążania pozwanego kosztami stosownie do art. 102 k.p.c.

Już w sklepie Currendy!
www.sklep.currenda.pl

DOSTĘPNA W CZYTELNI

www.czytelnia.currenda.pl

Przegląd Prawa Egzekucyjnego

NR 8/2020

WSPIERAMY PROFESJONALISTÓW

al. Niepodległości 703A
81-853 Sopot

tel.: +48 58 550 38 75
faks: +48 58 712 90 65
e-mail: marketing@currenda.pl
www.currenda.pl/przeglad
www.sklep.currenda.pl

Nakład PPE: 600 egz.

Cena: 71 zł